

Huis, kamer of caravan?

*Een kwantitatief onderzoek naar de huisvestingssituatie van
arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa*

Lois Verburg
Studentnummer 302697
Faculteit der Sociale Wetenschappen, Sociologie
Master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid
Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: Prof. dr. Godfried Engbersen
Tweede lezer: dr. Arjen Leerkes

Rotterdam, augustus 2012

Huis, kamer of caravan?

*Een kwantitatief onderzoek naar de huisvestingssituatie van
arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa*

Erasmus Universiteit Rotterdam

Rotterdam, augustus 2012

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie ter afsluiting van mijn masteropleiding 'Grootstedelijke vraagstukken en beleid'. Ik heb deze opleiding met plezier gevolgd aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Na een jaar rechten te hebben gestudeerd, ben ik blij dat ik uiteindelijk gekozen heb voor de opleiding sociologie. Mijn interesses liggen toch vooral in mensen en in de maatschappij. Beide komen naar voren in het onderwerp van mijn scriptie. Naast mijn interesse in dit onderwerp, is het tevens een relevant onderwerp in de huidige maatschappij.

In dit voorwoord wil ik allereerst mijn scriptiebegeleider prof. Dr. Godfried Engbersen bedanken. Vanaf het begin van het scriptieseminar is de samenwerking heel goed geweest. Prof. Dr. Godfried Engbersen heeft mij goed advies kunnen geven over de keuzes die ik heb gemaakt tijdens het schrijven van mijn scriptieopzet. Zijn waardevolle kritiek en opmerkingen hebben mij geholpen bij het schrijven en het uiteindelijk afronden van mijn scriptie. Daarnaast wil ik dr. Arjen Leerkes, als tweede lezer van mijn scriptie, bedanken voor zijn inzichten en verbeterpunten. Verder wil ik dr. Erik Snel en Marije Faber bedanken voor hun hulp met het databestand. Tot slot wil ik mijn vriend Frank, mijn hele familie, schoonfamilie, vriendinnen en vrienden bedanken voor hun steun en liefde in de afgelopen periode. Met trots mag ik u nu de resultaten presenteren van mijn onderzoek naar de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Een onderwerp dat nog steeds actueel is.

Lois Verburg

Augustus 2012, Rotterdam

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	6
Hoofdstuk 1: inleiding en probleemstelling	7
Inleiding	7
Probleemstelling	9
Wetenschappelijke relevantie	11
Maatschappelijke relevantie	13
Focus	13
Leeswijzer	14
Hoofdstuk 2: theoretisch kader.....	16
Typologie arbeidsmigratie	16
Verklaringen voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten	18
Organisatie van huisvesting	23
Hypothesen	28
Conceptueel model	29
Hoofdstuk 3: data en methoden	30
Databestand	30
Onderzoekspopulatie	30
Operationalisering	32
Onderzoeksmethode	37
Validiteit	38
Hoofdstuk 4: onderzoeksresultaten	40
Meetinstrumenten	40
Analyses	56
Verblijfsintentie en huisvestingssituatie	57
Sociaal kapitaal en huisvestingssituatie	65
Organisatie huisvesting en huisvestingssituatie	73
Verblijfsintentie, sociaal kapitaal, organisatie huisvesting en huisvestingssituatie	81

Hoofdstuk 5: conclusie en discussie	92
Beantwoording probleemstelling	92
Aanbevelingen	98
Referenties	100
Internetbronnen	104
Bijlage 1: kruistabellen van mogelijke onderlinge verbanden	106
Bijlage 2: handmatige aanpassingen 'werkuren'	111
Bijlage 3: handmatige aanpassingen 'netto inkomen'	112
Bijlage 4: vragenlijst	116

Samenvatting

Sinds een aantal jaar heeft Nederland, als gevolg van het openstellen van de landsgrenzen, te maken met een toestroom van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. De arbeidsmigranten hebben huisvesting nodig als zij naar Nederland komen. In deze scriptie is er onderzoek gedaan naar de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. De volgende vraag staat hierbij centraal: *Kan de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa verklaard worden door verblijfsintentie, sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren?* Om deze probleemstelling te kunnen onderzoeken, zijn er vijf hypothesen opgesteld. De vijf hypothesen worden middels een aantal bivariate logistische regressie analyses getoetst op de houdbaarheid ervan.

Allereerst wordt er een onderscheid gemaakt in een viertal huisvestingssituaties: 'appartement of huis', 'zelfstandige kamer', 'gedeelde kamer' en 'caravan of tent'. Vervolgens wordt voor elk van deze type huisvestingssituaties onderzocht welke variabelen relevant zijn. Uit de analyses is gebleken dat verblijfsintentie gedeeltelijk invloed heeft op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Er bestaat namelijk positief significant verband tussen het hebben van een lange of een permanente verblijfsintentie en de kans op het wonen in een appartement of huis. Daarnaast blijkt uit de analyses, dat zowel sociaal contact met landgenoten als sociaal contact met andere Oost-Europeanen van invloed is op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Het al dan niet hebben van sociaal contact met (autochtone) Nederlanders, heeft geen effect op de huisvestingssituatie. Tot slot is de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren, zeer relevant voor de huisvestingssituatie. Het organiseren van huisvesting is in dit onderzoek onderverdeeld in: familie of vrienden, uitzendbureau of werkgever en formele kanalen (zoals de gemeente, makelaars, de krant of het internet). Uit de analyses blijkt dat zowel het organiseren van huisvesting via familie of vrienden als via een uitzendbureau of werkgever, leidt tot een grotere kans op het wonen in gedeelde kamer en tot een kleinere kans op het wonen in een appartement of huis, dan wanneer huisvesting wordt georganiseerd via formele kanalen.

Hoofdstuk 1: inleiding en probleemstelling

Inleiding

Vanaf 1 mei 2004 zijn een aantal Midden- en Oost-Europese landen toegetreden tot de Europese Unie. Deze toetreding tot de EU houdt in, dat inwoners van de betreffende landen vrij mogen reizen tussen de EU-lidstaten en zich daar mogen vestigen. De openstelling van de grenzen heeft daarnaast ook betrekking op de toegang tot de arbeidsmarkten van EU-lidstaten. Wat betreft de situatie in Nederland, kan het volgende gezegd worden. Vanaf 1 mei 2004 zijn de grenzen opengesteld voor migranten uit Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië. Daarnaast zijn ook de grenzen opengesteld voor migranten uit Cyprus en Malta (o.a. Snel e.a., 2010: 7; Weltevrede e.a., 2009: 7). Voor migranten uit deze landen gold echter nog wel een overgangperiode, waarbij het noodzakelijk was een tewerkstellingsvergunning te hebben om toegang te krijgen tot de formele arbeidsmarkt van Nederland. Vanaf januari 2007 is dit niet meer nodig en hebben de migranten niet alleen een vrije toegang tot Nederland, maar nu ook tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Vanaf januari 2007 zijn Bulgarije en Roemenië toegetreden tot de Europese Unie, waardoor zij vrije toegang hebben tot Europese lidstaten waaronder Nederland. Tot op heden hebben migranten uit deze twee landen echter nog geen vrije toegang tot de formele Nederlandse arbeidsmarkt en dienen zij daarom over een tewerkstellingsvergunning te beschikken (o.a. Corpeleijn, 2009: 19-20; Snel e.a., 2010a: 7; Snel e.a., 2010b: 5; Weltevrede e.a., 2009: 7).

De openstelling van de landsgrenzen en eventueel de grenzen van de Nederlandse arbeidsmarkt, zorgen voor een toenemende stroom migranten uit de zogenoemde MOE-landen. Zo zou economische ontwikkeling en vooruitgang in Westerse landen ertoe leiden dat er meer internationale migratie tot stand komt vanuit verschillende delen van de wereld, waaronder de MOE-landen. Volgens Wills e.a. kan nationaal beleid aanleiding zijn om arbeidsmigranten toe te laten, dan wel af te wijzen op de arbeidsmarkt. Wanneer een land bijvoorbeeld te kampen zou hebben met een grote mate van werkloosheid, kunnen de eisen versoepeld worden (Wills e.a., 2010: 5). Ook duiden Wills e.a. al kort het belang aan van neoliberale mondialisering, waarbij nieuwe vormen van een mondiale economie zouden leiden tot internationale migratie van over heel de wereld (Wills e.a., 2010). Naast het boek van Wills e.a. is ook het werk van Sassen (2006) belangrijk wat betreft de toenemende stroom migranten als gevolg van een proces van economische mondialisering. Volgens Sassen zijn er centrale steden in de wereld met een strategische positie in de wereldeconomie, ook wel 'global cities' genoemd. Onder andere outsourcing en investeringen zouden zorgen voor verbindingen tussen landen. Juist die economische verbindingen zorgen voor een toename van migratie tussen de landen (Sassen, 2006). Met andere woorden is volgens Sassen de mobiliteit van kapitaal sterk verbonden met de

mobilititeit van arbeid. Uit het onderzoek van Jeroen van der Waal (2010) blijkt echter dat directe buitenlandse investeringen wel verklaring bieden als pushfactor van migratiestromen vanuit nieuwe industrielanden, maar dat voor de Nederlandse situatie een groeiende werkgelegenheid in geavanceerde producentendiensten geen verklaring biedt als pullfactor van migratiestromen (Van der Waal, 2010). Deze scriptie is niet bedoeld om de vraag te onderzoeken waarom MOE-landers zich vestigen in Nederland. Duidelijk is wel dat internationale migratie tot stand komt als gevolg van economische mondialisering. Buiten beschouwing gelaten welke push- en pullfactoren hierbij wel of geen rol spelen. Noodzakelijk om te vermelden is dat migratie gemakkelijker geworden is voor migranten uit Midden- en Oost-Europa, nu zij vrije toegang hebben tot Nederland en voor sommige van hen ook tot de Nederlandse arbeidsmarkt.

De komst van nieuwe migranten zorgt voor duidelijke veranderingen in Nederland, onder andere wat betreft de arbeidsmarkt, huisvesting, sociale voorzieningen et cetera. De omvang van de groep MOE-landers is echter onduidelijk, omdat zij zich niet allemaal hebben ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). Statistieken over het aantal arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa kunnen daarom geen precieze cijfers geven over de werkelijke situatie. Volstaan moet worden met schattingen, onder andere op basis van gegevens van het UWV (Ilios e.a., 2011: 12-14; Weltevrede e.a., 2009: 8-9, 25). Dagevos (2011: 12) schat het aantal Polen in Nederland op ongeveer 150.000, maar voegt hier aan toe dat dit per maand kan verschillen gelet op tijdelijke seizoensarbeid.

Ondanks dat niet duidelijk is om hoeveel migranten het precies gaat, is het noodzakelijk om te kijken naar de situatie van deze migranten in Nederland. In deze scriptie wordt de nadruk gelegd op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Huisvestingssituatie heeft in dit geval betrekking op de leefsituatie en het type woning waarin de arbeidsmigranten wonen. De huisvestingssituatie van arbeidsmigranten kan een cruciale rol spelen bij het vestigen in een land, omdat het immers toegang kan verlenen of ontzeggen tot bijvoorbeeld de arbeidsmarkt. Denkbaar is dat werknemers een woonadres moeten kunnen overleggen, wanneer zij worden aangenomen door een werkgever. Met andere woorden mag verwacht worden dat huisvesting vaak een beginpunt vormt bij het vestigen in een land. Om die reden is het noodzakelijk onderzoek te doen naar de huisvestingssituatie van in dit geval arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Het belang van een voorziening als huisvesting is overigens ook gebleken uit de zogenoemde 'Polentop' uit 2007 en 2008. Gemeenten en andere instanties kwamen bijeen om oplossingen te bedenken voor de problematiek onder andere omtrent de huisvesting van arbeidsmigranten uit Polen (website NOS, 12-12-2007; website Volkskrant Banen, 11-12-2007).

Eén en ander betreffende de situatie in Nederland, wordt duidelijk uit enkele beschrijvende onderzoeken naar Midden- en Oost-Europese migranten. Veel onderzoeken geven een beschrijving van verschillende aspecten die van belang zijn bij (Midden- en Oost-Europese) migratie. Voornamelijk wordt er gekeken naar de sociale leefsituatie, arbeidspositie en toekomstperspectief van de MOE-landers (Snel e.a., 2010a; Snel e.a., 2010b). In het onderzoek van Weltevrede e.a. (2009) wordt er geprobeerd een duidelijke beschrijving te geven van de aard en omvang van de groep migranten uit de MOE-landen, waarbij er gekeken wordt naar individuele kenmerken, toekomstperspectief en aspecten betreffende arbeid, huisvesting, financiën en sociaal-culturele integratie. Ook in het onderzoek van de Gemeente Rotterdam (2008) wordt er getracht een beschrijving te geven van de leef- en werksituatie en de toekomstvisie. Ditmaal is het onderzoek gericht op arbeidsmigranten uit Polen en betreft het een onderzoek in de stad Rotterdam. Ondanks dat de resultaten van deze onderzoeken soms van elkaar verschillen, hebben zij gemeen dat het gaat om het in kaart brengen van de situatie van de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa in Nederland. Met andere woorden zijn veel studies nog gericht op het beschrijven van de situatie van deze 'nieuwe' groep arbeidsmigranten.

Mijn onderzoek heeft, zoals al gezegd, specifiek betrekking op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije.

Probleemstelling

Uit de literatuur blijkt dat migranten vaak een zwakke huisvestingspositie hebben ten opzichte van autochtone Nederlanders. Dit zou onder andere komen door het feit dat zij een zwakke arbeidsmarktpositie hebben en daarnaast beperkte toegang hebben tot de woningmarkt vanwege hun korte inschrijfduur. Zij zijn om die reden vaak aangewezen op de particuliere huursector of op bemiddeling door uitzendbureaus. Wanneer duidelijk is dat migranten vaker dan autochtonen te maken hebben met beperkingen als het gaat om toegang tot de Nederlandse woningmarkt, is het noodzakelijk om te onderzoeken hoe verschillen tussen migranten verklaard kunnen worden.

Voor de hand liggend zou een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen arbeidsmigranten op basis van het land van herkomst. Een handige keuze is dit niet, wanneer een verklaring gegeven moet worden voor de huisvestingssituatie van deze migranten. Wat zegt het land van herkomst immers over de kansen of mogelijkheden in het vestigingsland. Hoogstens achterliggende factoren kunnen in dat geval een verklaring bieden. Daarentegen kunnen arbeidsmigranten wel van elkaar onderscheiden worden op basis van hun verblijfsintentie. Een belangrijk kenmerk van arbeidsmigratie is, dat de duur van de migratie kan variëren tussen kort en lang. Met andere woorden blijft een deel van de migranten voor een korte periode in het gastland en een deel voor een langere periode of

misschien wel voor altijd. Er bestaan immers verschillende vormen van migratie, waaronder vestigingsmigratie, tijdelijke migratie en pendelmigratie (zie o.a. Pool, 2003: 64, 77). Uit het onderzoek van Erik Snel (2011) blijkt dat er een verband bestaat tussen de duur van de migratie en de woonsituatie. Het gaat daarbij om de doelgroep arbeidsmigranten uit Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen. Tijdelijke arbeidsmigranten zouden vaak slechtere woonomstandigheden hebben en vestigende arbeidsmigranten zouden vaker zelfstandige huisvesting hebben (Snel, 2011: 16).

Naar aanleiding van het voorgaande is het interessant om te kijken of er een verband bestaat tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie voor mijn onderzoekspopulatie, namelijk arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Naast verblijfsintentie is het tevens belangrijk om te onderzoeken op welke manier arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije hun huisvesting organiseren. Voor arbeidsmigranten uit deze landen, zijn uitzendbureaus en sociaal kapitaal veelal belangrijk bij het vinden van huisvesting. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het volgende citaat: “Verreweg het belangrijkste kanaal om woonruimte te vinden is via informele sociale netwerken (familie, vrienden of kennissen) ... Daarnaast blijken makelaars of andere tussenpersonen vaak van belang om woonruimte te vinden” (Snel e.a., 2010b: 39). Ook formele kanalen spelen een rol bij het vinden van huisvesting (Snel e.a., 2010a: 40). Naar verwachting heeft de manier waarop huisvesting georganiseerd wordt, effect op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten.

Daarnaast lijkt ook sociaal kapitaal van invloed te zijn op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten, omdat arbeidsmigranten hulp en informatie kunnen verkrijgen door middel van sociaal kapitaal. Organisatie van huisvesting via sociale netwerken is niet per definitie hetzelfde als het beschikken over sociaal kapitaal. Om die reden worden beiden apart opgenomen in de probleemstelling van deze scriptie. De huisvestingssituatie van Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten zal onderzocht worden met behulp van de volgende centrale vraag:

Kan de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa verklaard worden door verblijfsintentie, sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren?

Huisvestingssituatie heeft in deze scriptie betrekking op zowel de leefsituatie van de migrant als de aard van de huisvesting. Met leefsituatie wordt bedoeld of men de slaapkamer deelt met anderen anders dan de partner of niet. Bij de aard van de huisvesting wordt er gekeken in welk type woning de arbeidsmigranten wonen. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen een caravan of tent, een kamer of een onafhankelijke accommodatie.

Met behulp van de volgende onderzoeksvragen zal deze centrale vraagstelling worden beantwoord:

- Wat is de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa?
- Welke verklaringen kunnen gegeven worden voor de leefsituatie en de aard van de huisvesting van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa?
- Wat is het effect van de verblijfsintentie van arbeidsmigranten op huisvestingssituatie?
- Wat is het effect van het vinden van huisvesting via een uitzendbureau op de huisvestingssituatie?
- Wat is het effect van sociaal kapitaal op huisvestingssituatie? En kan er hierbij een onderscheid gemaakt worden tussen sociale contacten met landgenoten en met niet-landgenoten?

Om antwoord te kunnen geven op deze vragen en de centrale vraagstelling, is het noodzakelijk een theoretisch kader op te stellen. Vanuit het theoretisch kader kan sturing worden gegeven aan het onderwerp, waarbij de theorieën gebruikt zullen worden als zoeklicht. Relevante informatie wordt hiermee gescheiden van irrelevante informatie betreffende mijn onderzoek. Daarnaast zal de theorie later in het onderzoek gebruikt worden om de resultaten te kunnen interpreteren. Het theoretisch kader van dit onderzoek, wordt gepresenteerd in hoofdstuk 2.

Wetenschappelijke relevantie

In de eerste plaats zal deze scriptie bijdragen aan kennisvorming omtrent de huisvestingssituatie van Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten. Er is nog niet veel wetenschappelijke theorie geformuleerd betreffende de positie of situatie van arbeidsmigranten uit zogenoemde MOE-landen en daarnaast blijven verschillende onderzoeken nog veelal beschrijvend van aard (zie o.a. Snel e.a., 2010a; Snel e.a., 2010b; Weltevrede e.a.; 2009). De scriptie is wetenschappelijk relevant, omdat beschrijvende empirische gegevens nu in een theoretisch kader geplaatst zullen worden. Dit leidt tot een beter begrip van de situatie van MOE-landers in Nederland en in het bijzonder de huisvestingssituatie van deze populatie.

Ten tweede is deze scriptie wetenschappelijk relevant, omdat met behulp van verscheidene theorieën inzichten worden gegeven in de verblijfsintentie als verklaring voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. In het theoretisch kader van deze scriptie wordt namelijk nader ingegaan op kostenbesparing als overlevingsstrategie van migranten, 'positive dual frame of reference', rationele keuzetheorie en discriminatie op de woningmarkt. Om de reden dat arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-

Europa pas sinds korte periode vrije toegang hebben tot Nederland, is het sociologisch gezien interessant om te onderzoeken wat de huisvestingssituatie van deze migranten is, Aangezien er verschillende migratiepatronen van elkaar onderscheiden kunnen worden, is het wetenschappelijk relevant om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen de verblijfsintentie en de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Niet elke arbeidsmigrant heeft immers dezelfde behoeften als het gaat om huisvesting. Bovengenoemde theorieën worden in het theoretisch kader besproken om het verband tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie beter te begrijpen.

Ten derde zal deze scriptie inzichten geven betreffende de manier waarop arbeidsmigranten huisvesting organiseren. Gezien het feit dat er diverse migratiepatronen waarneembaar zijn, is het noodzakelijk te onderzoeken welke rol uitzendbureaus spelen bij het vinden van huisvesting. Daarnaast moet ook onderzocht worden in hoeverre familie en vrienden en formele kanalen een rol spelen bij het vinden van woonruimte. Er zijn namelijk arbeidsmigranten die voor een korte periode naar Nederland komen, maar er zijn tevens arbeidsmigranten die voor een langere periode of voor altijd in Nederland willen blijven. Het is wetenschappelijk relevant om te onderzoeken op welke manier arbeidsmigranten aan huisvesting komen, omdat zij gezien hun vaak nog korte verblijfsduur in Nederland vaak geen toegang hebben tot sociale huurwoningen. In het theoretisch kader van deze scriptie wordt het onderzoek van Walz e.a. (2010) kort besproken. Uit het onderzoek van Walz e.a. (2010), blijkt namelijk dat uitzendbureaus vaak debet zijn aan een slechte woonsituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Het onderzoek van Walz e.a. (2010), vormt geen duidelijke theorie om de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten te verklaren. Gezien het feit dat het organiseren van huisvesting via uitzendbureaus onder arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa vaak voorkomt, is het echter noodzakelijk dieper in te gaan op de organisatie van huisvesting.

Tot slot is het wetenschappelijk relevant om te onderzoeken wat het effect is van sociaal kapitaal op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Sociaal kapitaal en migrantennetwerken lijken vaak een rol te spelen bij het vestigen in een land van bestemming. De vraag is of sociaal kapitaal ook invloed heeft op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. In het theoretisch kader van deze scriptie wordt de theorie van Massey e.a. (1993) en Palloni e.a. (2001) aangehaald waaruit blijkt dat migrantennetwerken kunnen fungeren als hulpbron voor migranten. Vervolgens wordt de theorie van Putnam (2000 & 2007) en de theorie van Kleinmans e.a. (2007) besproken om het verschil aan te tonen tussen sociaal contact met individuen die dichtbij staan aan de ene kant en sociaal contact met individuen die verder weg staan aan de andere kant. Het is sociologisch gezien relevant om te onderzoeken in hoeverre beide vormen van

sociaal contact een verklaring kunnen bieden voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek zal bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Duidelijk zal worden in hoeverre arbeidsmigranten huisvesting met anderen delen en in welk type huisvesting zij wonen. Daarnaast wordt, zoals al gezegd, ook onderzocht op welke manier arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren. Wanneer patronen omtrent het voorgaande zichtbaar zijn, kan het beleid rondom huisvesting van deze migranten daarop worden toegespitst en waar nodig aangepast. Zoals al duidelijk is geworden kan er niet over één type arbeidsmigrant uit de MOE-landen worden gesproken en hebben migranten uit de MOE-landen bovendien specifieke woonvoorkeuren (Van den Berg, Brukman & Van Rij, 2007: 26). Om die redenen is het belangrijk om verschillende patronen helder te krijgen, zodat beleidsvorming gericht kan plaatsvinden en voorzieningen beter aangepast kunnen worden aan de behoeften.

Focus

Zoals hierboven al kort genoemd, zal gekeken worden naar arbeidsmigranten uit Polen, Bulgarije en Roemenië. Deze drie groepen samen vormen namelijk de grootste groep migranten uit de MOE-landen die naar Nederland komen. Het is echter problematisch om te spreken over de Polen, de Bulgaren of de Roemenen. Er is namelijk niet één type Poolse, Bulgaarse of Roemeense arbeidsmigrant. Er zal daarom een onderscheid gemaakt moeten worden naar type arbeidsmigrant, gebaseerd op verblijfsintentie. Met andere woorden wordt gekeken naar de vraag of migranten verwachten dat zij voor een korte periode, middellange periode, lange periode of voor altijd in Nederland blijven. Dat er verschillende typen migranten of migratie te onderscheiden zijn, blijkt uit meerdere studies (zie o.a. Engbersen, Snel & De Boom, 2010:116-119; Engbersen, Van der Leun & De Boom, 2007: 13-19; Weltevrede, 2009: 18-19, 24). Uit het onderzoek van de Gemeente Rotterdam (2008) blijkt al dat er in Rotterdam een onderscheid gemaakt kan worden tussen oudere Polen die veelal nog bindingen hebben met het land van herkomst aan de ene kant en jongere Polen van wie nog niet duidelijk is wat hun verwachte verblijfsduur is aan de andere kant. Duidelijk wordt hieruit dat er niet slechts één type Poolse arbeidsmigrant is. Voor de hand liggend behoeven genoemde typen arbeidsmigranten niet altijd een zelfstandige woning. MOE-landers zouden namelijk “door hun relatief korte verblijf en beperkte budget een specifieke woonbehoefte hebben” (Van den Berg, Brukman & Van Rij, 2007: 26).

Naast verblijfsintentie ligt de focus van dit onderzoek op huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Het gaat hierbij om de huisvestingssituatie in Nederland. De aandacht ligt

hierbij op leefsituatie en aard van de huisvesting. Dit houdt in dat andere mogelijke kenmerken van huisvestingssituatie buiten beschouwing worden gelaten. Zo wordt er bijvoorbeeld niet onderzocht waar arbeidsmigranten gaan wonen. Wellicht is het relevant om te kijken waar in Nederland MOE-landers komen te wonen, maar gezien de beperkte ruimte en tijd voor dit onderzoek zal hier volstaan moeten worden met huisvestingssituatie in de zin van leefsituatie en aard van de huisvesting.

Ten derde ligt de focus van dit onderzoek op sociaal kapitaal van arbeidsmigranten. Specifiek wordt onderzocht of het hebben van sociale contacten met landgenoten en niet-landgenoten, effect heeft op de huisvestingssituatie van de arbeidsmigranten. Er zal hierbij een onderscheid gemaakt worden tussen 'bonding social capital' en 'bridging social capital'. Mogelijk biedt het onderscheid tussen beide vormen van sociaal kapitaal een verklaring voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Tot slot zal de focus van deze scriptie liggen op de organisatie van de huisvesting. Gezien het feit dat arbeidsmigranten vanwege een nog korte verblijfsduur veelal geen toegang hebben tot huurwoningen in de sociale sector, is het noodzakelijk te onderzoeken op welke manier zij dan wel aan huisvesting komen. Ten eerste wordt onderzocht wat de rol is van uitzendbureaus, omdat deze vaak 'all inclusive' arrangementen aanbieden aan arbeidsmigranten uit de zogenoemde MOE-landen (Engbersen e.a., 2011a: 10, 40). Uitzendbureaus zorgen in een dergelijk geval voor zowel werk als voor huisvesting en eventuele andere voorzieningen. Daarnaast blijken familie en vrienden veelal hulpbronnen van migranten te zijn bij het vinden van onder andere huisvesting. De vraag is of dit ook het geval is voor arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Tot slot zal ook onderzocht worden of formele kanalen als de gemeente, makelaars, het internet et cetera bewandeld worden om aan woonruimte te komen.

Leeswijzer

Deze scriptie bestaat uit vijf hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk is ingegaan op de inleiding van het onderwerp, de probleemstelling die centraal staat in het onderzoek, de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie en de focus van het onderzoek. In het volgende hoofdstuk zal het theoretisch kader besproken worden. Hierbij zullen belangrijke verklaringen voor de huisvestingssituatie van MOE-landers geformuleerd worden, waarbij tegelijkertijd de hypothesen worden behandeld. Ter verduidelijking wordt er ook een conceptueel model gepresenteerd. Hoofdstuk drie betreft het methodologische gedeelte van dit onderzoek. Zowel de onderzoeksmethode als de operationalisering van de variabelen worden besproken in dit hoofdstuk. In het vierde hoofdstuk worden de meetinstrumenten behandeld en de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Tot slot zullen in hoofdstuk vijf conclusies getrokken worden over de in hoofdstuk vier geformuleerde onderzoeksresultaten.

Besproken zal worden of de empirische gegevens de geformuleerde hypothesen ondersteunen. Hierbij wordt een antwoord gegeven op de probleemstelling die centraal staat in dit onderzoek.

Hoofdstuk 2: theoretisch kader

Om de huisvestingssituatie van MOE-landers te kunnen onderzoeken, zullen nu eerst enkele theorieën besproken worden. Het theoretisch kader is opgedeeld in vier delen. De eerste drie gedeeltes hebben betrekking op de beantwoording van de centrale vraagstelling, terwijl het vierde gedeelte een conceptueel model betreft ter illustratie van de onderzoeksopzet. Specifiek gaat het eerste gedeelte van het theoretisch kader in op een typologie van arbeidsmigratie. Nader wordt omschreven welke type migranten van elkaar kunnen worden onderscheiden. Vervolgens zullen enkele theoretische assumpties besproken worden betreffende de verklaring van de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. In het derde gedeelte wordt nader ingegaan op de organisatie van huisvesting. Het hoofdstuk wordt afgesloten middels een conceptueel model. De centrale vraagstelling van dit onderzoek is:

Kan de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa verklaard worden door verblijfsintentie, sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren?

De bespreking van relevante theorieën zal uitmonden in verscheidene hypothesen, welke op houdbaarheid getoetst zullen worden. De resultaten van de analyses worden in hoofdstuk 4 van deze scriptie besproken.

Typologie arbeidsmigratie

De hedendaagse arbeidsmigratie kent verscheidene vormen, zoals al besproken in hoofdstuk 1. Dit brengt als gevolg met zich mee dat er ook niet gesproken kan worden over één type arbeidsmigrant. Arbeidsmigranten kunnen gecategoriseerd worden op basis van tal van kenmerken. Welk kenmerk de onderzoeker relevant acht, is afhankelijk van het te onderzoeken verschijnsel. Duidelijk is wel dat er niet gesproken mag en kan worden over de arbeidsmigrant, zeker gezien de verschillende behoeftes en verwachtingen die arbeidsmigranten hebben tijdens hun verblijf in een gastland, in dit geval Nederland. Om die reden worden nu enkele typologieën belicht waarmee migranten gecategoriseerd kunnen worden, met andere woorden ook wel typologieën van migratiepatronen.

Een eerste typologie van migratiepatronen is die van Engbersen e.a. (2011b). Er worden vier categorieën migratiepatronen en typen arbeidsmigranten van elkaar onderscheiden gebaseerd op bindingen met het gastland en bindingen met het land van herkomst. Engbersen e.a. (2011b), veronderstellen vier ideaal typen migratiepatronen of type arbeidsmigranten. De eerste categorie beschrijven zij als tijdelijke, circulaire en seizoensgebonden migratie. Migrantinnen binnen deze categorie hebben zwakke bindingen met het gastland en sterke bindingen met het land van herkomst. Het tweede type, wordt

benoemd als transnationale migratie. Deze vorm van migratie omvat migranten die zowel met het gastland als met het land van herkomst sterke bindingen hebben. Het derde ideaal type arbeidsmigratie betreft 'footloose' migratie. Arbeidsmigranten in deze categorie hebben juist zwakke bindingen met zowel het gastland als met het land van herkomst. Tot slot onderscheiden Engbersen e.a. (2011b) migranten die sterke bindingen hebben met het gastland en zwakke bindingen met het land van herkomst. Deze categorie duiden zij aan met de term vestigingsmigratie (Engbersen e.a., 2011b: 9-11). Deze typologie is vooral bruikbaar bij onderzoek naar de mate van integratie en transnationalisme onder arbeidsmigranten.

Een tweede typologie, welke gebaseerd is op een ander kenmerk dan bij de typologie van Engbersen e.a. (2011b), betreft de indeling van Van Meeteren (2010). Haar typologie heeft betrekking op irreguliere migranten, waarbij deze migranten van elkaar worden onderscheiden op basis van de aspiraties die zij hebben. Van Meeteren (2010) stelt dat irreguliere migranten 'investeringsaspiraties', 'verblijfsaspiraties' en 'legalisatieaspiraties' kunnen hebben. Migrant met investeringsaspiraties zijn vooral gericht op het behalen van een doel in het land van herkomst, door zoveel mogelijk te verdienen in het gastland om vervolgens te kunnen investeren in het land van herkomst. Migrant met verblijfsaspiraties zouden juist gericht zijn op een langdurig of permanent verblijf in het gastland, zonder daarbij de intentie te hebben om terug te keren naar het land van herkomst. Tot slot is voor migrant met legalisatieaspiraties, het verkrijgen van een legale verblijfsstatus juist belangrijk (Van Meeteren, 2010). De typologie van Van Meeteren is gericht op irreguliere migranten. Mijn onderzoek betreft echter migranten die legaal in Nederland verblijven, gezien de vrije toegang tot Nederland voor migranten uit onder andere Polen (sinds mei 2004), Roemenië en Bulgarije (sinds januari 2007).

Voorgaande typologieën zijn opgenomen in het theoretisch kader, om het belang van categoriseren aan te duiden. Arbeidsmigranten, of migranten in het algemeen, kunnen niet beschouwd worden als een homogene groep, waarbij individuen over dezelfde kenmerken beschikken. Gezien het feit dat de typologie van Engbersen e.a. (2011b) vooral gericht is op integratie en transnationalisme, is deze typologie in die vorm niet geheel bruikbaar in het onderzoek naar huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Eveneens de typologie van Van Meeteren (2010) is niet geschikt als basis om de respondenten dit onderzoek te categoriseren. Wel mag uit beide typologieën het belang van verblijfsintentie gedestilleerd worden. Uit het onderzoek van Engbersen e.a., blijkt namelijk dat Circulaire migranten vaak voor korte en middellange termijn in het gastland verachten te blijven. Transnationale migranten hebben veelal juist de intentie om voor een lange periode te blijven. 'Footloose' migranten zouden daarentegen een verblijfsintentie hebben om korter dan een jaar in het gastland te blijven. Tot slot verwachten vestigingsmigranten voor een periode langer dan 5 jaar of permanent te blijven (Engbersen e.a., 2011b: 25-27).

Kortom lijkt verblijfsintentie en niet zozeer het land van herkomst, arbeidsmigranten van elkaar te onderscheiden. Laatste blijkt ook uit het volgende citaat: “Er is echter geen sprake van een één-op-éénrelatie tussen herkomstlanden en aspiraties. Uit de meeste herkomstlanden zijn irreguliere migranten met verschillende typen aspiraties afkomstig” (Van Meeteren, 2010: 59). Juist omdat migratie hedendaags meerdere vormen of patronen kent, is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen arbeidsmigranten op basis van een kenmerk anders dan het land van herkomst. In deze scriptie is gekozen voor verblijfsintentie.

Verklaringen voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten

Zoals inmiddels al duidelijk is geworden, heeft huisvestingssituatie betrekking op leefsituatie en type huisvesting waarin men woont. Hoe kunnen verschillen tussen arbeidsmigranten verklaard worden als het gaat om huisvestingssituatie? Belangrijk om hierbij te onthouden is dat er in deze scriptie een onderscheid gemaakt wordt tussen migranten op basis van verblijfsintentie. Verwacht wordt dat naarmate een migrant langer of voor altijd in Nederland wil blijven, hij of zij een andere huisvestingssituatie zal hebben dan wanneer men de intentie heeft een korte periode te blijven. Onderstaande theorieën bieden verklaringen voor deze verwachting.

Allereerst wordt een theorie besproken die een verklaring biedt voor de ‘keuze’ voor een bepaalde huisvestingssituatie. Het woord ‘keuze’ staat tussen haakjes, omdat het zowel om een vrijwillige als een gedwongen keuze kan gaan. Het gaat om de theorie kostenbesparing als overlevingstrategie voor migranten (Wills e.a., 2010). Arbeidsmigranten zouden om te overleven in een stad, volgens Wills e.a. (2010) onder andere zo veel mogelijk kosten proberen te besparen. Veel arbeidsmigranten hebben als gevolg van een slechte arbeidsmarktpositie, onvoldoende financiële middelen. Zij moeten echter zien te overleven met de middelen die zij hebben. Een manier om kosten te kunnen besparen, is volgens Wills e.a. (2010) het delen van huisvesting met familie, vrienden of andere migranten. Door de kosten voor huisvesting met meerdere personen te delen, kan geld bespaard worden voor eventuele andere doeleinden (Wills e.a., 2010: 123, 126, 129, 131). Gedacht kan worden aan het sturen van geld naar familieleden of vrienden in het thuisland.

Rakodi (1999) beschrijft ook strategieën van individuen of huishoudens om armoede en deprivatie te kunnen begrijpen. Deze strategieën zijn echter niet specifiek toegespitst op arbeidsmigranten, maar hebben betrekking op arme individuen of huishoudens in de stad en op plattelandgebieden. Gezien het feit dat arbeidsmigranten uit de zogenoemde MOE-landen vaak te kampen hebben met een slechte arbeidsmarktpositie en een laag inkomen, is het toch relevant om de theorie van Rakodi te bespreken. Volgens Rakodi zijn het verhuren van kamers of het huishouden uitbreiden met familieleden, voorbeelden van strategieën om met

armoede om te kunnen gaan (Rakodi, 1999: 320). Dit betekent met andere woorden dat men de huisvesting deelt met anderen, om op die manier kosten te besparen of inkomsten te vergroten.

Zowel de theorie van Wills e.a. (2010) als van Rakodi (1999), bieden een verklaring voor de 'keuze' voor een gedeelde huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Enerzijds kunnen arbeidsmigranten er namelijk zelf voor kiezen om huisvesting te delen om kosten te kunnen besparen. Anderzijds kunnen arbeidsmigranten worden gedwongen huisvesting te delen met anderen, om op die manier hoge kosten voor huisvesting te kunnen betalen. Er is hierbij nog geen relatie gelegd tussen huisvestingssituatie en verblijfsintentie. Wel kan begrepen worden, waarom arbeidsmigranten een gedeelde huisvestingssituatie kunnen hebben.

De tweede theorie sluit aan bij het voorgaande en betreft de 'positive dual frame of reference' theorie. Deze theorie houdt volgens Ogbu (1993) in, dat minderheden zichzelf of hun situatie in het nieuwe land vergelijken met hun situatie van toen zij nog in het land van herkomst waren of met de situatie van hun leeftijdgenoten in het land van herkomst. Wanneer de migranten hun nieuwe situatie met de oude situatie of met de situatie van leeftijdgenoten uit het land van herkomst vergelijken, zouden zij volgens Ogbu vaak tot de conclusie komen dat zij nu toch beter af zijn (Ogbu, 1993: 494-495). Dat migranten een 'dual frame of reference' zouden ontwikkelen, wordt eveneens door Wills e.a. aangehaald. Ook zij duiden op het vergelijken van de situatie in het vestigingsland met de situatie in het herkomstland (Wills e.a., 2010: 7, 53, 68). Met behulp van de 'positive dual frame of reference' theorie, kan een verband gelegd worden tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie. Voor migranten die verwachten voor een korte periode in Nederland te blijven, betekent dit dat zij een minder goede huisvestingssituatie zullen accepteren. De migranten houden in gedachte dat zij hier enkel komen om te werken en na een korte periode weer terug zullen keren naar het land van herkomst of naar een ander land van bestemming gaan (Engbersen e.a., 2011a: 70). Een eerste hypothese kan uit het voorgaande opgemaakt worden:

Arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie wonen vaker in een caravan of tent en/of delen vaker de huisvesting met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie.

Voorgaande biedt echter nog geen verklaring voor de relatie tussen een langere verblijfsintentie en huisvestingssituatie. De rationele keuzetheorie biedt echter wel een verklaring voor de huisvestingssituatie van migranten die voor een langere periode of voor altijd in Nederland willen blijven. De rationele keuzetheorie houdt in dat kosten en baten

tegen elkaar worden afgewogen om op die manier een doelstelling op een zo optimaal en efficiënt mogelijke manier te behalen. Het gaat hierbij om de rationele keuzes of overwegingen die een individu maakt, om zijn of haar doel te bereiken. Met andere woorden kan ook wel gesproken worden over calculerende individuen. Naast individuen zelf, is ook de tijd en de context belangrijk binnen de rationele keuze theorie (Hechter & Kanazawa, 1997; Macionis & Plummer, 2005: 88; Scott, 2000: 126-138). Afhankelijk van het te bereiken doel, zal de rationele keuzetheorie tot verschillende gevolgen kunnen leiden.

Wanneer een migrant de intentie heeft om voor een langere periode of voor altijd in Nederland te blijven, kan vanuit de rationele keuzetheorie verwacht worden, dat dit type migrant vaker in een zelfstandige woning zal wonen. Bij gezinsmigratie, waarbij het vaak om migratie voor een langere periode gaat (Wijkhuijs & Jennissen, 2010: 82, 88), bestaat zelfs de noodzaak om over zelfstandige huisvesting te beschikken. Dit blijkt uit het regeerakkoord van de VVD en het CDA (regeerakkoord, 2010). Voorgaande in acht genomen, mag verwacht worden dat er een samenhang bestaat tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie. Let wel dat arbeidsmigranten niet altijd in de gelegenheid zijn goed overwogen, rationele keuzes te maken, vanwege het feit dat zij in sommige gevallen bijvoorbeeld afhankelijk zijn van de keuzes van uitzendbureaus wat betreft arbeid en huisvesting. Desondanks mag verwacht worden dat er een positieve relatie bestaat tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie. De tweede hypothese van dit onderzoek, is dan ook de volgende:

Arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie wonen vaker in een appartement of huis wonen en/of delen minder vaak de huisvesting met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een kortere verblijfsintentie.

De vierde theoretische assumptie heeft betrekking op economisch kapitaal. Economisch kapitaal heeft betrekking op de arbeidsmarktpositie en indirect op het beschikken over financiële middelen. Huisvesting blijkt vaak gerelateerd te zijn aan economisch kapitaal. Zoals Bolt, Van Kempen en Van Beckhoven (Argioli e.a., 2008) de rationele economische keuze bespreken als gedeeltelijke verklaring voor verhuispatronen, zou het hebben van voldoende economische middelen leiden tot de keuze voor een kwalitatief betere en duurdere woning. Ook de theorie van Burgess betreffende invasie en successie, veronderstelt dat mensen die voldoende economische middelen hebben in bijna alle gevallen weg zullen trekken naar andere wijken als gevolg van de komst van nieuwe groepen (Argioli e.a., 2008: 20; Lin & Mele, 2008: 73-77). Beide theorieën zijn echter niet specifiek gericht op arbeidsmigranten en zijn om die reden niet toepasbaar op de situatie van arbeidsmigranten die pas sinds een korte periode in Nederland zijn. De hoogte van het inkomen van de

migrant heeft dan namelijk nog weinig effect op de huisvestingssituatie of op de plaats waar een migrant gaat wonen volgens Amersfoort (2002: 19). Juist omdat arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije pas sinds een korte periode in grotere aantallen naar onder andere Nederland zijn geëmigreerd, is het niet noodzakelijk om te onderzoeken wat het zelfstandige effect is van economisch kapitaal op de huisvestingssituatie van deze migranten. Wel zal economisch kapitaal als controlevariabele meegenomen worden in de analyses. Uit voorgaande blijkt namelijk dat de hoogte van het inkomen wel degelijk van belang zou kunnen zijn, als het gaat om huisvestingssituatie.

Een vijfde verklaring voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije, betreft discriminatie op de woningmarkt. Er moet hierbij een onderscheid gemaakt in directe en indirecte discriminatie. Directe discriminatie kan bijvoorbeeld ontstaan wanneer bijvoorbeeld woningbouwcorporaties en huiseigenaren, beschikbare woningen willekeurig verdelen. De kans bestaat dat bepaalde bevolkingsgroepen minder kansen hebben op een woning dan andere bevolkingsgroepen. Directe discriminatie op de woningmarkt lijkt zich niet voor te doen in Nederland (Dagevos, 2009: 6). Tegenwoordig vindt woonruimteverdeling namelijk plaats aan de hand van een aanbodmodel, ook wel marktgerichte woonruimteverdeling genoemd. Dit model houdt in, dat woningen gelabeld worden en dat woningzoekenden aan bepaalde eisen moeten voldoen om voor een woning in aanmerking te komen. Voorbeelden van dergelijke eisen zijn: leeftijd, inkomen, woonduur of inschrijfduur. (o.a. Dagevos, 2009: 6; Jansen, 2006: 210-211; Kullberg, 2006: 142-144; Lindner, 2002: 8-9). Dit model zou ervoor zorgen dat iedereen gelijke kansen heeft op de woningmarkt en dat er geen praktijken van voorkeursbehandelingen plaats kunnen vinden (Jansen, 2006: 216).

Woonruimteverdeling via een aanbodmodel zou echter wel tot indirecte discriminatie kunnen leiden. Woonduur is namelijk vaak een belangrijk verdelingsmechanisme bij het aanbodmodel. Migranten hebben veelal, vanwege het tijdelijke karakter van de migratie, een korte woonduur en hebben om die reden slechts beperkte toegang tot de beschikbare woningvoorraad. Uit de literatuur is meerdere malen gebleken dat migranten te maken hebben met indirecte discriminatie op de woningmarkt (Dagevos, 2009: 6-7; Jansen, 2006: 211; Lindner, 2002: 9-10; Musterd, 1981: 317). Toegepast op de huisvestingssituatie van MOE-landers, zou indirecte discriminatie op de woningmarkt ertoe kunnen leiden dat arbeidsmigranten samen gaan wonen met iemand anders die wel een woning heeft. Gezien de tijdelijke duur van migratie van veel MOE-landers, kunnen zij geen lange woonduur opbouwen en worden zij op die manier gedwongen samen met anderen een woning te delen. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid dat arbeidsmigranten bij beperkte toegang tot woningen in de sociale huursector, aangewezen zijn op woningen in de particuliere huursector of op huisvesting op campings, vakantieparken of het land van een werkgever.

Discriminatie op de woningmarkt blijkt een belangrijke verklaring te zijn voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten, met name indirecte discriminatie zou van belang kunnen zijn. Gezien de beschikbare data is het echter niet mogelijk te onderzoeken of deze verklaring van toepassing is op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Gezien de relevantie van (indirecte) discriminatie op de woningmarkt voor migranten, is er voor gekozen om het wel als verklaring op te nemen in het theoretisch kader. Wel mag uit het voorgaande geconcludeerd worden dat woonduur een belangrijke rol kan spelen bij toegang tot huisvesting. Woonduur hangt samen met de feitelijke verblijfsduur. Wanneer men namelijk niet in Nederland verblijft, kan men geen woonduur opbouwen. Om de reden dat verblijfsduur een indirect effect kan hebben op de relatie tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie, zal verblijfsduur als controlevariabele meegenomen worden in de analyses.

Tot slot blijkt uit de literatuur dat sociaal kapitaal een belangrijke invloed kan uitoefenen op de woningmarktpositie (en ook de arbeidsmarktpositie). Sociaal kapitaal heeft namelijk betrekking op het vermogen dat iemand, in dit geval een MOE-lander, heeft om hulpbronnen te verkrijgen uit het sociaal netwerk waar hij of zij deel van uitmaakt (o.a. Coleman, 1988: S97-S105; Leerkes, Engbersen & Van San, 2007: 1493). Sociaal kapitaal kan hulp bieden bij het zoeken en vinden van huisvesting. Volgens Massey e.a. (1993: 448-450) en Palloni e.a. (2001: 1263-1264) vormen netwerken een deel van sociaal kapitaal. Juist migrantennetwerken zouden leiden tot een toename van internationale migratie. Migrantennetwerken vormen een verbinding tussen migranten, maar ook niet-migranten, waarbij zij toegang kunnen krijgen tot onder andere de arbeidsmarkt. Volgens Massey e.a. (1993: 448-450) en Palloni e.a. (2001: 1263-1264) zouden migrantennetwerken leiden tot een vermindering van de kosten en de risico's van de migratie. Nu is nog niet duidelijk hoe dit de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije kan verklaren. Wel is het belangrijk om op te merken dat Massey e.a. (1993) stellen dat migranten zowel verbonden zijn aan andere migranten (ook migranten die al in het bestemmingsland wonen) en niet-migranten.

Vanuit de theorie dat migrantennetwerken als een hulpbron fungeren voor nieuwe migranten, is het interessant om te onderzoeken of dergelijke sociale netwerken van invloed zijn op de huisvestingssituatie van de nieuwe migranten. Vanuit de theorie van 'bonding' en 'bridging social capital' (Putnam, 2000; Putnam, 2007) en daarmee samenhangend het onderscheid tussen sterke en zwakke sociale banden (Kleinhans e.a., 2007), kan verwacht worden dat het type sociaal kapitaal van invloed is op huisvestingssituatie. Putnam (2000; 2007) maakt een onderscheid tussen 'bonding' en 'bridging social capital'. MOE-landers die vooral 'bonding social capital' hebben, zouden veelal omgaan met familie, vrienden of personen met dezelfde etniciteit. 'Bridging social capital' zou in dit geval duiden op contact

met vooral individuen die verder afstaan van de betreffende MOE-lander of met personen met een andere etniciteit, waaronder autochtone Nederlanders. 'Bonding social capital' geeft toegang tot meer emotionele hulpbronnen, terwijl 'bridging social capital' juist toegang geeft tot meer informatieve hulpbronnen. Voorgaande wordt tevens besproken door Kleinhans e.a. (2007). Volgens Kleinhans e.a. (2007) heeft 'bonding social capital' vooral betrekking op sterke sociale banden tussen individuen en 'bridging social capital' juist op zwakke sociale banden tussen individuen. Een individu heeft sterke sociale banden met mensen die dicht bij hem of haar staan of met leden van dezelfde etnische groep. Het gaat om die reden vaak om emotionele hulpbronnen. Zwakke sociale banden zouden juist betrekking hebben op interacties en relaties tussen individuen die verder van elkaar af staan waaronder individuen afkomstig uit een ander land van herkomst. Hulpbronnen uit een sociaal netwerk van vooral zwakke sociale banden, zouden vaak meer informatief van aard zijn.

Naar verwachting zal voorgaand onderscheid tussen 'bonding social capital' en 'bridging social capital' effect hebben op de huisvestingssituatie van MOE-landers. Voorgaande sluit aan bij Massey e.a. (1993), omdat onderzocht wordt wat de rol is van zowel andere migranten als van niet-migrant. Voorgaande zal getoetst worden middels de volgende twee hypothesen:

Arbeidsmigranten met meer 'bonding social capital' hebben een grotere kans op een gedeelde huisvestingssituatie, dan arbeidsmigranten met minder 'bonding social capital'.

Arbeidsmigranten met meer 'bridging social capital' hebben een grotere kans op een zelfstandige huisvestingssituatie, dan arbeidsmigranten met minder 'bridging social capital'.

Let wel, dat de twee genoemde vormen van sociaal kapitaal elkaar niet uitsluiten volgens Putnam (2000: 22-23; 2007: 143-144). Overigens worden beide hypothesen los van elkaar genoemd, omdat beiden elkaar niet veronderstellen.

Organisatie van huisvesting

Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa hebben bij de komst in Nederland veelal een zwakke arbeidsmarktpositie en daarnaast een beperkte toegang tot de woningmarkt vanwege hun korte inschrijfduur. Zij zijn om die redenen vaak aangewezen op de particuliere huursector of op bemiddeling door uitzendbureaus. Relevant is de vraag hoe arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren, of anders geformuleerd hoe zij aan huisvesting zijn gekomen. Er wordt hierbij ingegaan op de rol van familie en vrienden, van

uitzendbureaus en van informele kanalen. De tweede is noodzakelijk gezien de onderzoekspopulatie van dit onderzoek.

Familie en vrienden

Wanneer migranten, of arbeidsmigranten in het bijzonder, naar een land van bestemming gaan, zullen zij huisvesting zoeken. Men kan op verschillende manieren aan huisvesting komen. Eén daarvan is het verkrijgen van huisvesting of informatie over huisvesting via familieleden en/of vrienden. Onder andere Massey e.a. (1993: 448-450) en Palloni e.a. (2001: 1263-1264) duiden op het belang van migrantennetwerken bij migratie. Migranten zouden informatie en hulpbronnen uit een dergelijk migrantennetwerk kunnen verkrijgen. Laatste hangt samen met sociaal kapitaal, zoals al besproken is bij de verklaringen voor huisvestingssituatie. Ook sociaal kapitaal kan fungeren als hulp bron bij het vinden van huisvesting. Sociaal kapitaal wordt in deze scriptie echter apart genoemd, omdat daar de focus ligt op de vraag of arbeidsmigranten contacten hebben met mensen van dezelfde dan wel van een andere etniciteit. Bij de organisatie van huisvesting ligt de focus juist op de manier waarop men aan huisvesting is gekomen. Naar verwachting spelen familie en vrienden een rol bij de organisatie van huisvesting.

Huisvesting via uitzendbureaus

Ten tweede blijkt, naast de rol van familie en vrienden, de rol van uitzendbureaus van belang bij de organisatie van huisvesting. Onder andere Engbersen e.a. (2011a), duiden op de belangrijke rol van uitzendbureaus bij arbeidsmigratie uit onder andere Polen, Bulgarije en Roemenië. Uitzendbureaus bieden in het geval van MOE-landers vaak zogenoemde 'all inclusive' arrangementen of overeenkomsten aan. Uitzendbureaus zorgen dan voor zowel werk als huisvesting en eventuele andere voorzieningen voor de migranten (Engbersen e.a., 2011a: 10, 40; Ilies e.a., 2011: 28, 31-32, 42). Dit betekent, dat MOE-landers in een dergelijk geval huisvesting krijgen aangewezen. Indirect betalen zij voor de huisvesting, doordat een bedrag wordt ingehouden op het salaris. Mogelijk houden de migranten onvoldoende financiële middelen over om andere woonruimte te kunnen betalen. Zij zijn daardoor aangewezen op de door het uitzendbureau aangeboden huisvesting.

Het is denkbaar dat uitzendbureaus meerdere migranten in een woonruimte zullen plaatsen. Op die manier kunnen zij bijvoorbeeld kosten besparen. Verwacht kan worden dat werkgevers het aanbieden van huisvesting uitbesteden aan uitzendbureaus. Zij kunnen hierdoor kosten en tijd besparen en zijn daarnaast niet verantwoordelijk voor de situatie van de migranten. Voor migranten kan het huren van huisvesting via een uitzendbureau gemakkelijk zijn, omdat zij nu zelf niet meer op zoek hoeven te gaan naar een woonruimte.

Dit is bijvoorbeeld handig wanneer een migrant niet de intentie heeft om voor een langere periode in Nederland te blijven.

Uit het onderzoek van Walz e.a. (2010) blijkt dat uitzendbureaus vaak debet zijn aan een slechte woonsituatie van arbeidsmigranten uit de MOE-landen. Uitzendbureaus plaatsen vaak meerdere migranten in een woning en koppelen daarnaast woning en arbeid aan elkaar. Dit laatste betekend dat de arbeidsmigranten uit de woning worden geplaatst, wanneer zij niet meer werkzaam zijn voor het uitzendbureau of de werkgever. Ook moeten migranten vaak veel betalen voor kwalitatief slechte woonruimte, waarbij in sommige gevallen een groot bedrag wordt ingehouden op het verdiende loon (Walz e.a., 2010: 26, 28-30). Voorgaande is geen theoretische assumptie, maar wel een belangrijke constatering omtrent de mogelijke rol van uitzendbureaus qua huisvesting van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Formele kanalen

Arbeidsmigranten kunnen tevens via formele kanalen aan huisvesting komen, zij het dat dit naar verwachting minder vaak het geval is dan via sociaal kapitaal of een uitzendbureau. Bij formele kanalen kan gedacht worden aan het vinden van huisvesting via de gemeente, makelaars of via de krant of het internet (Snel e.a., 2010a: 31, 40). Het vinden van huisvesting via de gemeente zal niet veel voor komen, vanwege de korte verblijfsduur in Nederland van veel arbeidsmigranten. Wel wordt deze mogelijkheid van het organiseren van huisvesting, voor de volledigheid meegenomen in de analyse. Uitspraken over de relatie met huisvestingssituatie kunnen niet gedaan worden. Bij het organiseren van huisvesting via formele kanalen als de krant of het internet, is namelijk niet duidelijk of het gaat om huisvesting via de sociale of particuliere sector. Dit laatste kan echter wel van invloed zijn op de huisvestingssituatie. Waarschijnlijk gaat het in een groot aantal gevallen om huisvesting in de particuliere sector, echter hier kan en mag niet vanuit gegaan worden.

De vijfde hypothese van dit onderzoek is de volgende:

Arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau wonen vaker in een caravan of tent en/of delen vaker de woning met anderen anders dan de partner, dan wanneer zij huisvesting organiseren via familie of vrienden of formele kanalen.

In deze scriptie wordt de nadruk gelegd op verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, het sociaal kapitaal van deze migranten en de manier waarop zij huisvesting organiseren, als verklaringen voor de huisvestingssituatie. Genoemde verklaringen worden in deze scriptie als onafhankelijk van elkaar beschouwd, waardoor er geen onderzoek wordt gedaan naar eventuele onderlinge verbanden. Met andere woorden

wordt voor elke verklaring afzonderlijk gekeken of er een verband bestaat met de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Dit betekent echter niet dat er geen onderlinge verbanden tussen de drie verklaringen bestaan.

Allereerst is denkbaar dat arbeidsmigranten die de intentie hebben om voor een langere periode of permanent in Nederland te blijven, meer zullen investeren in sociale contacten dan wanneer zij de intentie zouden hebben om voor een kortere periode in Nederland te blijven. Waarschijnlijk zullen zij meer investeren in zowel 'bonding social capital' als 'bridging social capital'. Arbeidsmigranten die voor een korte periode in Nederland verwachten te verblijven, zullen waarschijnlijk minder investeren in sociale contacten om de reden dat zij na een korte periode in Nederland weer zullen vertrekken naar het herkomstland of een ander land van bestemming.

Andersom is het ook denkbaar, dat arbeidsmigranten die veel sociale contacten in Nederland hebben, sneller geneigd zijn om voor een langere periode in Nederland te blijven. Het is denkbaar dat wanneer familieleden, vrienden en/of kennissen van arbeidsmigranten al in Nederland wonen, de verblijfsintentie van deze arbeidsmigranten langer zal zijn, dan wanneer zij nog helemaal geen familie, vrienden of kennissen hebben die in Nederland wonen. Daarnaast kan het hebben van sociale contacten in Nederland de verblijfsintentie van arbeidsmigranten doen verlengen, om de reden dat er eventueel meer zekerheid bestaat over de beschikbaarheid van een woning of een baan. Familie, vrienden of kennissen die al in Nederland wonen, kunnen namelijk als hulpbron fungeren bij de emigratie naar Nederland.

Ten derde is er ook een onderling verband mogelijk tussen de verblijfsintentie van arbeidsmigranten en de manier waarop zij huisvesting organiseren, arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie, zullen waarschijnlijk vaker huisvesting organiseren via een uitzendbureau of werkgever, dan arbeidsmigranten die voor een langere periode of permanent in Nederland verwachten te blijven. Het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever, heeft als voordeel dat een arbeidsmigrant relatief gemakkelijk aan huisvesting kan komen. De arbeidsmigrant hoeft zelf niet op zoek te gaan naar een woning, omdat het uitzendbureau dat voor de arbeidsmigrant doet. Naar verwachting zullen arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie andere behoeftes hebben qua huisvesting en om die reden zullen zij eerder geneigd zijn huisvesting te organiseren via formele kanalen of familie. Wanneer zij huisvesting namelijk zouden organiseren via een uitzendbureau, zijn zij immers gebonden aan het aanbod van dat uitzendbureau.

Verder bestaat er mogelijk ook een verband tussen de organisatie van huisvesting en de verblijfsintentie van arbeidsmigranten. Arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau zullen waarschijnlijk vaker een korte verblijfsintentie hebben dan een langere of permanente verblijfsintentie. Arbeidsmigranten die zelf huisvesting organiseren via formele kanalen zullen naar verwachting vaker een langere of permanente verblijfsintentie

hebben dan een kortere verblijfsintentie. Bijvoorbeeld de kwaliteit van huisvesting kan een indirecte verklaring bieden voor de relatie tussen de organisatie van huisvesting en de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Ten vijfde is er ook een onderling verband mogelijk tussen sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten huisvesting organiseren. Denkbaar is dat het hebben van sociale contacten, ongeacht of het gaat om 'bonding social capital' of 'bridging social capital', een hulpbron kan zijn bij het organiseren van huisvesting. Naar verwachting zullen arbeidsmigranten met veel sociale contacten vaker huisvesting organiseren via formele kanalen of familie dan via een uitzendbureau of werkgever. Arbeidsmigranten kunnen via sociale contacten bijvoorbeeld informatie ontvangen over beschikbare woningen of belangrijke instellingen en de wijze waarop instellingen werken. Wanneer arbeidsmigranten daarentegen weinig sociaal contact hebben, is het denkbaar dat deze migranten eerder geneigd zijn huisvesting te organiseren via een uitzendbureau of werkgever. Zij hebben immers minder hulpbronnen om uit te putten, dan arbeidsmigranten met veel sociaal kapitaal. Daarnaast kunnen zij via een uitzendbureau gemakkelijk aan huisvesting komen zonder daar voor sociale contacten nodig te hebben.

Tot slot bestaat er mogelijk ook een verband tussen de organisatie van huisvesting en het sociaal kapitaal van de arbeidsmigranten. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat wanneer arbeidsmigranten huisvesting via een uitzendbureau organiseren, in contact komen met andere migranten die ook huisvesting organiseren via dat uitzendbureau. Er bestaat immers een kans dat arbeidsmigranten de huisvesting moeten delen met andere migranten. Daarnaast is het mogelijk dat deze arbeidsmigranten ook sociaal contact zullen krijgen met collega's, om de reden dat arbeidsmigranten vaak huisvesting organiseren via een uitzendbureau wanneer zij tevens werkzaam zijn voor dat uitzendbureau.

Kortom mag gesteld worden dat er tussen de drie verklaringen voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa ook onderlinge verbanden kunnen bestaan. In dit onderzoek ligt de nadruk echter op de drie verklaringen apart en wordt er verder niet ingegaan op de mogelijke onderlinge verbanden. In bijlage 1 wordt een reeks kruistabellen gepresenteerd om de mogelijke onderliggende verbanden tussen de drie onafhankelijke variabelen weer te geven. Een nadeel van het gebruik van kruistabellen is dat er geen interacties tussen alle variabelen samen onderzocht worden. De onderlinge verbanden zijn verder niet onderzocht in deze scriptie, om de reden dat de drie verklaringen afzonderlijk naar verwachting zullen samenhangen met de huisvestingssituatie van Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten. Gezien de tijd en ruimte voor dit onderzoek, was het noodzakelijk ergens een grens te leggen. Er is gekozen voor een wat breder onderzoek naar drie mogelijke verklaringen in plaats van een wat dieper onderzoek naar slechts één verklaring.

Hypothesen

In het theoretisch kader zijn hypothesen geformuleerd welke getoetst zullen worden op de houdbaarheid ervan. Voor de duidelijkheid worden ze nu nog een keer onder elkaar gezet. De geformuleerde hypothesen geven richting aan het onderzoek. De resultaten van de analyses worden in hoofdstuk 4 van deze scriptie besproken.

Hypothese 1: Arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie wonen vaker in een caravan of tent en/of delen vaker de huisvesting met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie.

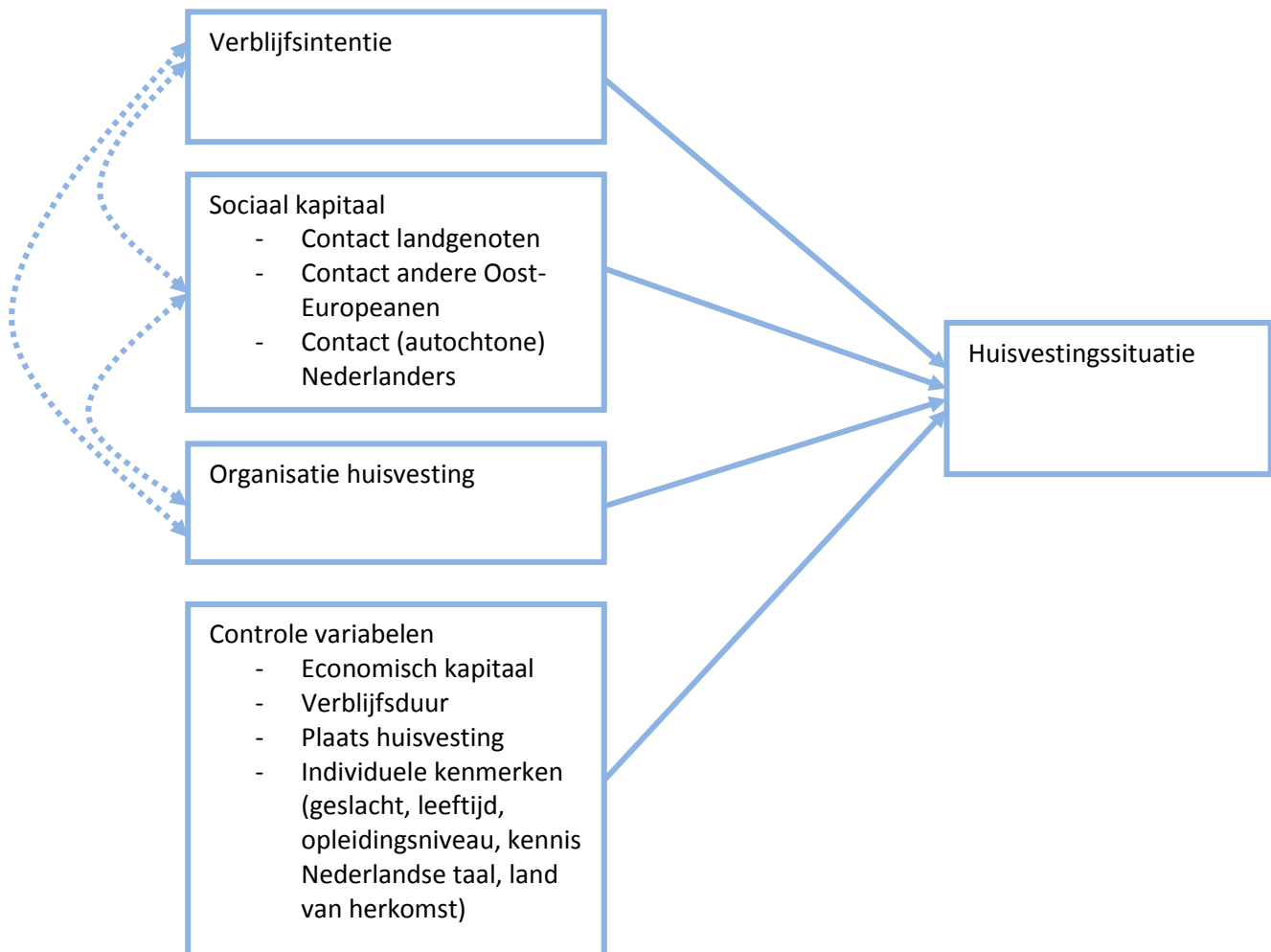
Hypothese 2: Arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie wonen vaker in een appartement of huis wonen en/of delen minder vaak de huisvesting met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een kortere verblijfsintentie.

Hypothese 3: Arbeidsmigranten met meer 'bonding social capital' hebben een grotere kans op een gedeelde huisvestingssituatie, dan arbeidsmigranten met minder 'bonding social capital'.

Hypothese 4: Arbeidsmigranten met meer 'bridging social capital' hebben een grotere kans op een zelfstandige huisvestingssituatie, dan arbeidsmigranten met minder 'bridging social capital'.

Hypothese 5: Arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau wonen vaker in een caravan of tent en/of delen vaker de woning met anderen anders dan de partner, dan wanneer zij huisvesting organiseren via familie of vrienden of formele kanalen.

Conceptueel model

In bovenstaand conceptueel model, staan de relevante variabelen voor dit onderzoek afgebeeld. Door middel van pijlen worden de variabelen met elkaar verbonden. Een gestippelde lijn geeft een mogelijk verband weer tussen twee variabelen. Dit verband wordt echter niet onderzocht in deze scriptie. Een niet gestippelde lijn geeft een mogelijk verband weer tussen twee variabelen, welke wel wordt onderzocht in deze scriptie.

Hoofdstuk 3: data en methoden

Databestand

Voor dit kwantitatieve onderzoek wordt gebruik gemaakt van een bestaand databestand, welke is opgesteld door Ilies e.a. (2011). Empirische gegevens zijn verzameld middels face-to-face interviews, waarbij een enquête is afgenomen bestaande uit 213 vragen waarvan enkele open vragen. De vragenlijst is opgenomen in deze scriptie als bijlage 4. Interviews zijn afgenomen in de moedertaal van de respondenten. De dataverzameling heeft plaatsgevonden tussen november 2009 en januari 2011 in negen gemeenten in Nederland. Het gaat om de gemeenten: Rotterdam, Zundert, Breda, Moerdijk, Den Haag, Westland, Dordrecht, Oostland en Hillegom. Respondenten zijn geselecteerd op verschillende locaties, om op die manier de heterogeniteit van de onderzoekspopulatie te vergroten. In totaal zijn 654 interviews afgenomen onder arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. In de vragenlijst zijn verschillende onderwerpen aan bod gekomen. Gegevens zijn verzameld over: individuele kenmerken, huisvesting, komst naar Nederland, huidige arbeidsmarktsituatie, historie betreffende arbeid en migratie, arbeidsmarktsituatie in land van herkomst, partner en kinderen, participatie in de Nederlandse samenleving waaronder taalvaardigheid, transnationale verbindingen, gezondheid en verwachtingen voor de toekomst (Ilies e.a., 2011).

Mijn onderzoek betreft een kwantitatief onderzoek naar de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit de MOE-landen Polen, Roemenië en Bulgarije. Met behulp van de empirische gegevens uit het databestand (Ilies e.a., 2011), zullen statistische analyses gedaan worden ten behoeve van de beantwoording van de centrale probleemstelling. Het doel van dit onderzoek is inzichten verkrijgen in de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije en de mogelijke verklaring hiervoor. Er is besloten om enkel een kwantitatief onderzoek op basis van de gegevens uit het databestand en geen kwalitatieve aanvulling te geven aan het onderzoek middels diepte-interviews. De respondenten van de diepte-interviews, zouden namelijk andere respondenten zijn dan de respondenten van de enquête. Er zouden daarmee verschillen kunnen ontstaan met betrekking tot de kenmerken van de onderzoekspopulatie. Juist omdat het databestand geen representatief beeld geeft van de populatie van Polen, Bulgaren en Roemenen in Nederland, kunnen er geen diepte-interviews gehouden worden met willekeurige arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Het zou wel zinvol geweest zijn om diepte-interviews te houden met respondenten die ook de enquête hebben ingevuld. Dit was helaas niet mogelijk.

Onderzoekspopulatie

In het databestand zijn empirische gegevens opgenomen van 654 respondenten. De respondenten betreffen arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Het databestand

(Ilies e.a., 2011) betreft geen representatief beeld van de gehele Poolse, Roemeense en Bulgaarse populatie in Nederland. Omdat veel migranten zich niet inschrijven in de GBA, is ten eerste niet duidelijk wat de omvang van deze populatie is en ten tweede niet wat de kenmerken van deze populatie zijn (zie o.a. Ilies e.a., 2011). Wel hebben de onderzoekers geprobeerd een zo groot mogelijke heterogeniteit te krijgen in de onderzoekspopulatie (Ilies e.a., 2011: 17-18).

Om een beeld te krijgen van de onderzoekspopulatie, wordt hieronder een tabel gepresenteerd met enkele algemene gegevens van de respondenten.

Tabel 1: algemene kenmerken onderzoekspopulatie

Kenmerken	N	Percentage
Sekse		
Man	373	57%
Vrouw	280	42.8%
Leeftijd		
t/m 30 jaar	315	48.2%
31 – 40 jaar	214	32.7%
41 jaar of ouder	123	18.8%
Nationaliteit		
Polen	378	57.8%
Roemenië	112	17.1%
Bulgarije	164	25.1%
Opleidingsniveau		
Geen	2	0.3%
Basisonderwijs	16	2.4%
secundair onderwijs	69	10.6%
'high school'	418	63.9%
Universiteit	123	18.8%
Studeert nog	13	2%
Burgerlijke staat		
Getrouwd	221	33.8%
Partner, niet getrouwd	177	27.1%
Alleenstaand	196	30%
gescheiden	51	7.8%
Weduwe/weduwenaar	6	0.9%
Kinderen		
Wel kinderen	272	41.6%
Geen kinderen	382	58.4%

Operationalisering

Hieronder wordt de operationalisering besproken van de variabelen die in het kader van dit onderzoek relevant zijn. Met andere woorden wordt beschreven wat wordt verstaan onder de te gebruiken begrippen en met behulp van welke indicatoren deze begrippen gemeten kunnen worden. Tevens wordt de codering en hercodering van deze indicatoren al kort besproken. In het hoofdstuk 'onderzoeksresultaten' zal hier echter nader op ingegaan worden. Eerst wordt nu elke variabele afzonderlijk besproken.

Huisvestingssituatie

'Huisvestingssituatie' betreft de te verklaren afhankelijke variabele in dit onderzoek. Omdat huisvestingssituatie een omvangrijk en een zeer veel omvattend begrip is, is er besloten om de definitie te beperken tot 'type huisvesting' (appartement, kamer, caravan etc.) en 'leefsituatie' (met wie wonen de migranten samen?). De plaats van huisvesting maakt in mijn scriptie geen onderdeel uit van de variabele 'huisvestingssituatie'. Het ligt buiten het bereik van dit onderzoek om in te schatten in hoeverre het wonen in een grote stad dan wel op het platteland een voordeel of een nadeel kan zijn wat betreft huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Het wonen in een grote stad kan voordelen bieden als het gaat om het vinden van een baan, de aanwezigheid van openbaar vervoer, het aanbod van (in sommige gevallen concurrerende) winkels, et cetera. Het wonen in een grote stad wil echter niet per definitie zeggen dat men een hogere positie inneemt op de woningmarkt dan wanneer men op het platteland woont. Wel zal plaats van de huisvesting meegenomen worden als controlevariabele. Hierbij gaat het dan enkel om het onderscheid tussen stedelijk en landelijk gebied. Het is immers minder waarschijnlijk dat iemand in een caravan in de stad woont in plaats van op het platteland.

Om de variabele 'huisvestingssituatie' te kunnen meten, worden vraag Q19 en Q21 gebruikt. Vraag Q19 heeft betrekking op 'type huisvesting' en vraag Q21 op 'leefsituatie'. Vraag Q19 in de vragenlijst is de volgende: 'Wat is uw huidige woonsituatie?'. De antwoordmogelijkheden bij deze vraag zijn onderverdeeld in vier categorieën: in een kamer, in een onafhankelijke accommodatie, in een caravan of tent en anders/wil geen antwoord geven. De eerste drie categorieën geven verschillende typen huisvesting weer, welke gebruikt zullen worden voor de variabele 'huisvestingssituatie'. Het is niet noodzakelijk alle antwoordcategorieën van vraag Q19 apart mee te nemen in de analyses. Om die reden is er gekozen om gebruik te maken van het onderscheid tussen: een caravan of tent, een kamer en een onafhankelijke accommodatie.

Vraag Q21 in de vragenlijst luidt als volgt: 'Met hoeveel personen (anders dan uw partner) deelt u uw woonruimte?'. De vraag is tweeledig en moet door de respondenten beantwoord worden voor zowel hun slaapkamer als hun accommodatie. Het antwoord op de

vraag betreffende de accommodatie is inclusief de partner, terwijl dit voor de slaapkamer niet het geval is. In eerste instantie lijkt het interessant om te onderzoeken of respondenten de accommodatie delen met andere personen of niet. Het is dan echter wel van belang om te weten hoe groot de accommodatie is. Dit laatste zou gemeten kunnen worden aan de hand van het aantal kamers dat de accommodatie telt. Er is in de vragenlijst echter geen onderscheid gemaakt tussen slaapkamers en woonkamers of andere kamers. Om geen misleidende uitspraken te doen over de huisvestingssituatie van Midden- en Oost-Europese migranten, is daarom gekozen voor de vraag betreffende het delen van de slaapkamer. Het delen van de slaapkamer met één of meerdere personen anders dan de partner, zegt iets over de leefsituatie van de respondent. Of de respondenten vrijwillig kiezen voor het delen van de slaapkamer of niet, is hierbij minder van belang. Dit onderzoek is immers niet gericht op ervaringen en motieven van arbeidsmigranten betreffende huisvestingssituatie. Wel mag verondersteld worden dat het delen van de slaapkamer met iemand anders dan de partner, een slechtere leefsituatie vormt dan wanneer men de slaapkamer niet hoeft te delen. Volgens Snel e.a. (2010b: 35) is dit laatste het geval “omdat ze dan minder privacy hebben en afhankelijker zijn van het gedrag van anderen”. Mogelijk zou het delen van de slaapkamer zelfs kunnen duiden op uitbuiting.

Doordat de variabele ‘huisvestingssituatie’ opgebouwd is uit twee onderdelen, ontstaan er meerdere typen van huisvestingssituatie. De mogelijke typen huisvestingssituatie zijn de volgende:

- Wonen in een appartement of huis met een zelfstandige slaapkamer
- Wonen in een appartement of huis met een gedeelde slaapkamer
- Wonen in een kamer welke niet gedeeld wordt met één of meerdere personen anders dan de partner
- Wonen in een kamer welke wel gedeeld wordt met één of meerdere personen anders dan de partner
- Wonen in een caravan of tent met een zelfstandige slaapkamer
- Wonen in een caravan of tent met een gedeelde slaapkamer

Bovenstaande categorieën worden in de analyses niet beschouwd als een rangorde. Ongeacht dat het delen van de slaapkamer zou zorgen voor minder privacy en afhankelijkheid van anderen (Snel e.a.; 2010b: 35), kunnen er geen uitspraken gedaan worden omtrent goede of minder goede huisvestingssituaties. Dit zou namelijk leiden tot een subjectieve invulling van de variabele huisvestingssituatie. Tevens is het niet aan de onderzoeker te bepalen wat goed en wat slecht is.

Verblijfsintentie

'Verblijfsintentie' is de tweede variabele in dit onderzoek en heeft betrekking op de verwachte verblijfsduur van Midden- en Oost-Europese migranten. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen migranten die voor een korte periode, een middellange, een lange periode of voor altijd in Nederland willen blijven. Er wordt in dit geval geen gebruik gemaakt van de migratiepatronen die Engbersen e.a. (2011) onderscheiden, te weten: 'circulaire- & seizoensmigratie', 'transnationale migratie', 'footloose migratie' en 'vestigingsmigratie'. In mijn onderzoek is het namelijk niet noodzakelijk te onderzoeken in hoeverre de respondenten verbonden zijn met het bestemmingsland of het land van herkomst. Juist de feitelijke en verwachte verblijfsduur zijn wel van belang. De feitelijke verblijfsduur zal als controlevariabele meegenomen worden in de analyses. Mogelijk heeft de feitelijke verblijfsduur een effect op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Vraag Q209 zal gebruikt worden om de variabele 'verblijfsintentie' te meten, omdat uit deze vraag afgeleid kan worden voor hoe lang de respondenten in Nederland verwachten te blijven. De antwoordmogelijkheden op deze vraag zullen gehercodeerd worden zodat er vijf categorieën overblijven, te weten: kort, middellang, lang, voor altijd en onduidelijk.

Sociaal kapitaal

De derde relevante variabele in dit onderzoek is de variabele 'sociaal kapitaal'. Sociaal kapitaal heeft betrekking op sociale netwerken. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen 'bonding' en 'bridging social capital' en daarmee samenhangend tussen sterke en zwakke sociale banden. Om de variabele 'sociaal kapitaal' te kunnen meten, is het noodzakelijk te kijken naar sociale contacten die migranten hebben. Bij sociale contacten zal onderscheid gemaakt worden tussen sociaal contact gebaseerd op zwakke banden en sociaal contact gebaseerd op sterke banden. Zoals verwacht mag worden vanuit de theorie van Putnam (2007), heeft dit onderscheid effect op de mate waarin een individu de mogelijkheid heeft tot vooruitgang.

Onder sociaal kapitaal gebaseerd op sterke sociale banden, wordt sociaal contact verstaan met familieleden of met individuen afkomstig uit hetzelfde land van herkomst. Volgens Kleinhans e.a. (2007: 1074) vallen leden van eenzelfde etnische groep onder sterke banden. Onder sociaal kapitaal gebaseerd op zwakke banden wordt contact verstaan met individuen afkomstig uit een ander land van herkomst dan die van de respondent en individuen die verder afstaan van de respondent.

Uit de vragenlijst kan niet opgemaakt worden in hoeverre de respondenten hier in Nederland contact hebben met familie of hechte vrienden. Het is dan ook niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen contacten met mensen die dicht bij de respondent staan of

juist verder van hem of haar af staan. Daarnaast is ook onduidelijk in hoeverre de respondenten in staat zijn hulpbronnen te mobiliseren uit de sociale netwerken waar zij deel van uit maken. Wel is er gevraagd naar de contacten met individuen van hetzelfde herkomstland en individuen van andere herkomstlanden. In dit onderzoek wordt de definitie van sociaal kapitaal om die reden beperkt tot het hebben van sociale contacten met individuen met eenzelfde dan wel een andere nationaliteit.

De vraag Q165 heeft betrekking op sociale contacten die de respondent heeft. Vraag Q165 is de volgende: 'Hoe vaak heeft u contact met mensen uit uw eigen land en uit andere landen?'. Op deze vraag kunnen de respondenten aangeven hoeveel contacten zij hebben op het werk, in de buurt en in de vrije tijd. Daarnaast kunnen zij aangeven met wie zij contact hebben, waarbij er een onderscheid wordt gemaakt tussen: (autochtone) Nederlanders, landgenoten, andere Oost-Europeanen en andere migrantengroepen.

Organisatie huisvesting

De vierde relevante variabele in dit onderzoek is de variabele organisatie van huisvesting. Zoals al is besproken, wordt hiermee bedoeld op welke manier men aan huisvesting is gekomen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het vinden van huisvesting via: familie en vrienden, uitzendbureaus of formele kanalen. De organisatie van huisvesting wordt gemeten met behulp van vraag Q28 uit de vragenlijst. Vraag Q28 luidt als volgt: 'Hoe heeft u uw huidige accommodatie gevonden?'. De antwoordmogelijkheden hierbij zijn: mijn partner (ingetrokken bij hem/haar), familie, vriend/kennissen, werkgever, gemeente, ik heb nog geen accommodatie, makelaar, andere bemiddelaar/tussenpersoon, uitzendbureau, krant/internet, rondgevraagd, anders. Genoemde antwoordmogelijkheden kunnen samengevoegd worden tot drie relevante categorieën, namelijk: familie en vrienden, uitzendbureau en werkgever en formele kanalen. Aan de hand van de ingevulde antwoorden bij antwoordmogelijkheid 'anders', zullen de respondenten verdeeld worden over de drie genoemde categorieën.

Controle variabelen

Om de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa te kunnen verklaren, is het noodzakelijk controlevariabelen mee te nemen in de analyses. Met behulp van zogenoemde controlevariabelen, kan bepaald worden wat het daadwerkelijke effect is van verblijfsintentie en organisatie huisvesting op huisvestingssituatie. Relevante controlevariabelen voor dit onderzoek zijn: economisch kapitaal, verblijfsduur, plaats huisvesting en individuele kenmerken. Verder leek 'juridische migrantenstatus' een belangrijke controlevariabele te zijn voor dit onderzoek. Wellicht zou het al dan geen toegang hebben tot de Nederlandse arbeidsmarkt kunnen leiden tot goede of minder goede leefomstandigheden, waaronder de huisvestingssituatie. De gegevens omtrent de juridische

migrantenstatus van de respondenten, zijn echter niet betrouwbaar genoeg om mee te kunnen nemen in de analyses. Er is om die reden besloten om in deze scriptie niet verder in te gaan op het eventueel belang van het al dan geen toegang hebben tot de formele Nederlandse arbeidsmarkt.

Economisch kapitaal

Allereerst zal gecontroleerd moeten worden voor het economisch kapitaal van een arbeidsmigrant. Economisch kapitaal heeft in deze scriptie betrekking op de hoogte van het inkomen. Het al dan niet beschikken over voldoende financiële middelen kan effect hebben op huisvestingssituatie. Niet iedereen kan zich een ruime en zelfstandige accommodatie permitteren en is bijvoorbeeld aangewezen op gedeelde huisvesting. Volgens Amersfoort (2002: 19), heeft de hoogte van het inkomen van een migrant nog weinig effect op de huisvestingssituatie of de plaats waar een migrant gaat wonen. De arbeidsmigranten zijn immers vaak pas sinds een korte periode in Nederland. Echter huisvesting blijkt vaak wel degelijk gerelateerd te zijn aan economisch kapitaal (zie o.a. Argiolu, 2008; Lin & Mele, 2008). Onderzocht moet worden of economisch kapitaal een effect heeft op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije.

Vraag Q46 heeft betrekking op de hoogte van het inkomen van de respondent. Er is een onderscheid gemaakt tussen het inkomen per uur, dag, week en maand. Bij de controlevariabele economisch kapitaal is het noodzakelijk te onthouden dat hoogte van het inkomen zeer subjectief van aard is. Ten eerste bestaat de kans dat respondenten een wenselijk antwoord geven in plaats van een feitelijk antwoord. Daarnaast is onduidelijk of, voordat migranten salaris ontvangen, zij al indirect een bedrag betalen aan de werkgever of het uitzendbureau voor eventuele huisvesting of andere voorzieningen. Het is relevant om te weten of de huur bijvoorbeeld nog betaald moet worden of niet van het overgebleven salaris. Vanwege het feit dat hoogte van het inkomen een relatief en tijdsafhankelijk begrip is, wordt er geen onderscheid gemaakt in een hoog of laag salaris maar wordt er een rangorde gemaakt op basis van het uurloon. Met andere woorden kan dan gekeken worden of de hoogte van het uurloon effect heeft op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten.

Verblijfsduur

De tweede controlevariabele in dit onderzoek is verblijfsduur. Verblijfsduur heeft betrekking op de feitelijke verblijfsduur van de respondenten. Met andere woorden hoelang een arbeidsmigrant al in Nederland is. Denkbaar is dat een langere verblijfsduur voordeliger is ten opzichten van een kortere verblijfsduur wat betreft huisvestingssituatie. Een arbeidsmigrant die al voor een langere periode in Nederland is, zou bijvoorbeeld over meer informatie en vrienden kunnen beschikken. Daarnaast heeft een migrant die voor een

langere periode in Nederland is, de mogelijkheid om een woonduur op te bouwen. Het opbouwen van een woonduur kan voordelig zijn, wanneer men huisvesting wil huren via de sociale huursector.

Om verblijfsduur als controlevariabele in de analyses mee te nemen, wordt vraag Q44 gebruikt. Vraag Q44 is de volgende: 'Wanneer is uw huidige verblijf in Nederland begonnen?'. Met behulp van deze vraag kan bepaald worden hoelang de respondenten al in Nederland zijn. Het gaat om het huidige verblijf en niet om eerdere verblijven.

Plaats huisvesting

Hiermee wordt niet de daadwerkelijke woonplaats bedoeld waar de respondent woont, maar juist of men in een stedelijk of landelijk gebied woont. Zoals al gezegd, is er niet genoeg ruimte in deze scriptie, om te onderzoeken of de plek in Nederland waar een arbeidsmigrant woont effect heeft op zijn of haar huisvestingssituatie. Wel wordt een onderscheid gemaakt tussen stedelijk gebied en landelijk gebied, om misleidende resultaten met betrekking tot huisvestingssituatie te voorkomen. Het ligt immers voor de hand dat het wonen in een caravan niet veel voorkomt in steden. Wel moet in gedachte gehouden worden dat het aan de randen van steden wellicht wel mogelijk is om in een caravan te wonen. Vraag Q11 in de vragenlijst heeft betrekking op de plaats waar de respondent woont.

Individuele kenmerken

Om te onderzoeken of huisvestingssituatie daadwerkelijk verklaard kan worden door verblijfsintentie van arbeidsmigranten, sociale contacten die zij hebben en de manier waarop zij huisvesting organiseren, is het noodzakelijk te controleren voor individuele kenmerken. Met andere woorden is het relevant te onderzoeken of de gevonden resultaten niet te wijten zijn aan persoonlijke kenmerken. In dit onderzoek wordt onder individuele kenmerken verstaan: geslacht (Q1), leeftijd (Q2), opleidingsniveau (Q8), kennis van Nederlandse taal (Q176) en land van herkomst (Q3).

Onderzoeksmethode

De centrale vraagstelling in dit onderzoek is de volgende: *Kan de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa verklaard worden door de verblijfsintentie van deze migranten en wat is hierbij het effect van sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren?* Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn vijf hypothesen opgesteld. Om de geformuleerde hypothesen te kunnen onderzoeken, zal een aantal binomiale logistische regressie analyses worden uitgevoerd. Met behulp van een binomiale logistische regressie analyse kan op basis van een patroon van voorspellende variabelen, bepaald worden wat de meest waarschijnlijke huisvestingssituatie is. De

afhankelijke variabele 'huisvestingssituatie', is een nominale variabele met 4 categorieën. Voor elke categorie van huisvestingssituatie zal een aparte logistische regressie analyse uitgevoerd worden. Het is hierbij noodzakelijk van de variabele 'huisvestingssituatie' vier afzonderlijke en dichotome variabelen te maken. De volgende vier variabelen worden van elkaar onderscheiden: appartement of huis tegenover alle andere huisvestingssituaties, zelfstandige kamer tegenover alle andere huisvestingssituaties, gedeelde kamer tegenover alle andere huisvestingssituaties en caravan of tent tegenover alle andere huisvestingssituaties. Aan de hand van de onafhankelijke variabelen kan voorspeld worden wat de meest waarschijnlijke huisvestingssituatie is. De passende analysemethode hierbij is: binomiale logistische regressie analyse.

Van de onafhankelijke variabelen, zijn er een aantal van nominaal meetniveau. Om deze variabelen mee te kunnen nemen in de analyses, moeten er dummy variabelen van gemaakt worden. De betreffende variabelen zijn niet handmatig omgezet naar dummy variabelen. Bij het uitvoeren van de binomiale logistische regressie analyses, zijn de betreffende variabelen als nominale variabelen bestempeld door ze in het blokje 'Categorical...' te plaatsen in het programma SPSS, het programma SPSS maakt dan automatisch dummy variabelen aan. Met behulp van het programma SPSS Statistics 20.0, zijn de statistische analyses uitgevoerd.

Validiteit

De validiteit van het onderzoek heeft betrekking op de vraag of er gemeten wordt wat er gezegd wordt dat er gemeten wordt. In dit onderzoek speelt er een probleem van endogeniteit. Dit houdt in dat er sterke verbanden kunnen bestaan tussen de te verklarende variabele en de verklarende variabelen. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat respondenten een bepaalde verblijfsintentie hebben afhankelijk van hun huisvestingssituatie. Er is echter niet gevraagd naar de verblijfsintentie op het moment dat de respondenten naar Nederland kwamen, maar enkel naar de verblijfsintentie op het moment van het interview. Er moet dus rekening gehouden worden met het feit, dat deze verblijfsintentie door de huisvestingssituatie beïnvloed kan zijn.

Daarnaast is er ook sprake van een endogeniteitsprobleem tussen sociaal kapitaal en huisvestingssituatie. Het is aannemelijk dat wanneer respondenten een gedeelde huisvestingssituatie hebben, zij ook meer sociaal contact zullen hebben dan respondenten die een zelfstandige huisvestingssituatie hebben. Het verband tussen sociaal kapitaal en de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten, wordt dan versterkt doordat respondenten die in een gedeelde huisvesting wonen vaak al sociale contacten hebben met hun huisgenoten. Er is in de vragenlijst gevraagd naar de sociale contacten van de respondenten op het werk, in de buurt en in de vrije tijd. Wanneer men de huisvesting deelt met anderen mensen anders

dan de partner, is het aannemelijk dat hij of zij vaker sociaal contact heeft in de vrije tijd, dan wanneer de huisvesting niet gedeeld wordt. Om dit endogeniteitsprobleem te voorkomen, had gevraagd moeten worden naar de situatie voordat de respondenten huisvesting hadden betreffende sociale contacten op het werk, in de buurt en in de vrije tijd. Op die manier had onderzocht kunnen worden wat het daadwerkelijke verband is tussen sociaal kapitaal en de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Verder bestaat er naast de endogeniteitsproblemen ook een validiteitsprobleem met betrekking tot mogelijke onderlinge verbanden tussen de onafhankelijke variabelen. Bijvoorbeeld de verblijfsintentie van arbeidsmigranten kan afhankelijk zijn van de manier waarop zij huisvesting organiseren. Wanneer men positieve dan wel negatieve ervaringen zou hebben met de manier waarop zij huisvesting organiseren, kan dit de verblijfsintentie beïnvloeden. Ook bij dit laatste geldt, dat het handiger was geweest als er gevraagd zou zijn naar de verblijfsintentie op het moment dat de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa naar Nederland kwamen. Er moet in gedachte gehouden worden dat de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa mogelijk wordt beïnvloed door de manier waarop zij huisvesting organiseren.

Hoofdstuk 4: onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden allereerst de meetinstrumenten besproken. Voor elk meetinstrument afzonderlijk wordt beschreven hoe het meetinstrument gemaakt is en vervolgens hoe de respondenten zijn verdeeld over de verschillende categorieën. Nadat de meetinstrumenten gepresenteerd zijn, wordt ingegaan op de resultaten van de analyses van dit onderzoek. Per binomiale logistische regressie analyse zal besproken worden, welke variabelen van invloed zijn op de kans een bepaalde huisvestingssituatie te hebben.

Meetinstrumenten

Verblijfsintentie

Het eerste meetinstrument van dit onderzoek is 'verblijfsintentie'. Om de verblijfsintentie van de respondenten te kunnen meten, wordt zoals al gezegd vraag Q209 gebruikt. De vraag luidt: 'Hoelang bent u van plan om in Nederland te blijven (om te werken)?' De antwoordcategorieën hierbij zijn:

1. 0-3 maanden
2. 4-6 maanden
3. 7-12 maanden
4. 2 jaar
5. 3-5 jaar
6. 5-10 jaar
7. Tot mijn pensioen
8. Ik wil voor altijd in Nederland blijven
9. Weet het niet
10. Wil geen antwoord geven

Omdat ik in mijn scriptie een onderscheid maak tussen kort, middellang, lang en voor altijd, heb ik bovenstaande antwoordcategorieën een nieuwe waarde gegeven. Antwoordcategorieën 1 tot en met 3 hebben een waarde 1 gekregen, 4 en 5 hebben een waarde 2 gekregen, 6 en 7 hebben een waarde 3 gekregen, 8 heeft een waarde 4 gekregen en 9 en 10 hebben een waarde 5 gekregen. De respondenten die geen antwoord willen geven, heb ik in de categorie 'weet het niet' geplaatst. Slechts drie respondenten wilden geen antwoord geven. Deze respondenten zijn in de categorie 'weet niet' geplaatst, omdat ik niet kan bepalen in welke nieuwe categorie zij anders zouden vallen. De verdeling ziet er na de hercodering als volgt uit:

- 1 = korte verblijfsintentie (0-12 maanden)
- 2 = middellange verblijfsintentie (2-5 jaar)

3 = lange verblijfsintentie (5-10 jaar + respondenten die tot hun pensioen in Nederland willen blijven)

4 = verblijfsintentie om voor altijd in Nederland te blijven.

5 = onduidelijk wat zijn of haar verblijfsintentie is (respondenten die hebben ingevuld 'weet niet' of 'wil geen antwoord geven')

Zoals te zien is in de volgende tabel, willen 117 respondenten voor een periode korter dan 1 jaar in Nederland blijven, verwachten 152 respondenten voor een periode van 2 tot 5 jaar in Nederland te blijven, willen 78 respondenten wil voor een lange periode in Nederland blijven, verwachten tot slot 123 respondenten voor altijd te blijven en weten 184 respondenten niet hoelang zij in Nederland willen blijven.

Tabel 2: Verblijfsintentie

Verblijfsintentie	N	Percentage
Korte verblijfsintentie	117	17.9%
Middellange verblijfsintentie	152	23.2%
Lange verblijfsintentie	78	11.9%
Verblijfsintentie om permanent in Nederland te blijven	123	18.8%
Onduidelijke verblijfsintentie	184	28.1%
Totaal	654	100%

Opvallend is dat het grootste gedeelte van de respondenten nog niet weten hoelang zij in Nederland willen blijven en dat slechts 78 respondenten voor een lange periode (5 tot 10 jaar of tot het pensioen) in Nederland verwachten te blijven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de arbeidsmigratie vanuit Polen, Roemenië en Bulgarije gekenmerkt wordt door zowel kort verblijf in Nederland als vestiging in Nederland. Daarnaast weet een groot deel van de respondenten nog niet hoelang zij in Nederland zullen blijven, wat duidt op onzekerheid en een daarmee samenhangende onvoorspelbare toekomst. Naar verwachting heeft de verblijfsintentie effect op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Huisvestingssituatie

Het tweede meetinstrument is de afhankelijke variabele 'huisvestingssituatie'. Om huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa te kunnen meten, worden twee vragen gebruikt uit de vragenlijst: Q19 (type huisvesting) en Q21 (leefsituatie).

Vraag Q19 heeft betrekking op het type huisvesting waarin de respondenten wonen en luidt als volgt: 'Wat is uw huidige woonsituatie?' De antwoordmogelijkheden bij deze vraag zijn:

Ik woon in een kamer (ik deel de keuken/badkamer met andere mensen)

1. A1 in een (groot) gebouw in een wooncomplex
2. A2 in een hotel/hostel/pension
3. A3 in een huis, appartement
4. A4 in een recreatiecomplex of een vakantiehuis
5. A5 anders

In een onafhankelijke accommodatie (met eigen keuken/badkamer)

6. B1 in een huis
7. B2 in een appartement
8. B3 in een studio
9. B4 anders

In een caravan of tent

10. C1 op een camping
11. C2 op het land van mijn werkgever
12. C3 anders

D anders

Om deze variabele te kunnen meenemen in de analyses, hebben de antwoordcategorieën een nieuwe waarde gekregen. Antwoordmogelijkheden 10 tot en met 12 hebben een waarde 1 gekregen, 1 tot en met 5 een waarde 2 en 6 tot en met 8 een waarde 3. Op deze manier heb ik een onderscheid gemaakt in verschillende typen huisvesting:

- 1 = een caravan of tent
- 2 = een kamer
- 3 = een appartement of huis

Daarnaast zijn er acht respondenten die aangeven dat hun woonsituatie 'anders' is (antwoordmogelijkheid D). Van deze respondenten bleek één persoon een eigen appartement te hebben en is daarom ondergebracht onder de derde categorie van type huisvesting (een appartement of huis). De overige zeven personen geven aan in een zelfgemaakte barak of schuur te wonen op een veld van de werkgever en zij zijn, gezien de waarschijnlijk slechte kwaliteit van de woning, geplaatst in de eerste categorie van type huisvesting (een caravan of tent).

Om ook de acht respondenten met een 'andere woonsituatie' mee te kunnen nemen in de analyses, is variabele L38 gewijzigd in een numerieke variabele (L38recode). Vervolgens zijn variabele L34 en L38recode samengevoegd tot de variabele 'typehuisvesting', zodat alle respondenten in de analyses worden meegenomen en er met

andere woorden geen missings zijn. Uit tabel 3 blijkt dat 51 respondenten in een caravan of tent wonen (of barak/schuur), 395 respondenten in een kamer en 208 respondenten in een appartement of huis.

Tabel 3: Type huisvesting

Type huisvesting	N	Percentage
Caravan of tent	51	7.8%
Kamer	395	60.4%
Onafhankelijke accommodatie	208	31.8%
Totaal	654	100%

De tweede component van huisvestingssituatie betreft 'leefsituatie'. Vraag Q21 in de vragenlijst heeft betrekking op de leefsituatie van de respondenten en luidt als volgt: 'Met hoeveel personen (anders dan uw partner) deelt u uw woonruimte?'. De vraag is tweeledig en moet door de respondenten beantwoord worden voor zowel hun slaapkamer als hun accommodatie. Relevant voor mijn onderzoek is de vraag of respondenten hun slaapkamer moeten delen met andere personen anders dan hun partner. De respondenten hebben bij het invullen van deze vraag, aangegeven met hoeveel personen zij de slaapkamer zouden delen. De antwoorden lopen uiteen van 0 personen tot en met 6 personen met wie de slaapkamer gedeeld zou worden. 317 respondenten geven aan de slaapkamer niet te delen met iemand anders dan de partner. Daarnaast geven 156 respondenten aan de slaapkamer met 1 persoon anders dan de partner te delen. 38 respondenten delen de slaapkamer met 2 personen en tot slot geven 25 respondenten aan de slaapkamer te delen met 3 tot en met 6 personen anders dan partner. Onder de respondenten die hun slaapkamer delen met iemand anders dan de partner, komt het delen van de slaapkamer met 1 persoon het vaakst voor. Het delen van de slaapkamer met meer dan 2 personen komt minder vaak voor.

In dit onderzoek kan dan ook volstaan worden met het onderscheid tussen de slaapkamer wel delen met anderen en de slaapkamer niet delen met anderen anders dan de partner. De antwoorden die de respondenten gegeven hebben, zullen gehercodeerd worden. Een waarde 10 staat voor het wel delen van de slaapkamer en een waarde 20 staat voor het niet delen van de slaapkamer met anderen anders dan de partner. Respondenten die deze vraag niet hebben ingevuld, worden niet meegenomen in de analyse en vormen de system missing. Het gaat hierbij om 118 respondenten. In tabel 4 kan afgelezen worden dat 219

respondenten hun slaapkamer wel delen en 317 respondenten hun slaapkamer niet delen met anderen anders dan hun partner.

Tabel 4: Leefsituatie

Leefsituatie	N	Percentage
Deelt slaapkamer met anderen	219	33.5%
Deelt slaapkamer niet met anderen	317	48.5%
Totaal	536	72%

Om de huisvestingssituatie in Nederland van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa te kunnen analyseren, worden de componenten 'type huisvesting' en 'leefsituatie' samengevoegd tot één variabele 'huisvestingssituatie'. Doordat 'type huisvesting' bestaat uit de waardes 1, 2 en 3 en 'leefsituatie' uit de waarde 10 en 20, kan een onderscheid gemaakt worden in zes typen huisvestingssituatie: appartement of huis met een zelfstandige slaapkamer (waarde 23), appartement of huis met een gedeelde slaapkamer (waarde 13), kamer die niet gedeeld wordt met anderen anders dan de partner (waarde 22), kamer die wel gedeeld wordt met anderen anders dan de partner (waarde 12), caravan of tent met een zelfstandige slaapkamer (waarde 21) en caravan of tent met een gedeelde slaapkamer (waarde 11). Om de variabele 'huisvestingssituatie' in de analyses mee te kunnen nemen worden genoemde waarden gehercodeerd, zodat deze lopen van 1 tot en met 6.

1 = appartement of huis met een zelfstandige slaapkamer

2 = appartement of huis met een gedeelde slaapkamer

3 = kamer die niet gedeeld wordt met anderen anders dan de partner

4 = kamer die wel gedeeld wordt met anderen anders dan de partner

5 = caravan of tent met een zelfstandige slaapkamer

6 = caravan of tent met een gedeelde slaapkamer

161 respondenten geven aan in een appartement of huis te wonen en daarbij een zelfstandige slaapkamer hebben. Daarnaast zijn er 9 respondenten die eveneens in een appartement of huis wonen, maar daarbij wel de slaapkamer delen met anderen anders dan hun partner. Vanwege het kleine aantal respondenten dat de slaapkamer wel deelt, worden beide categorieën samengevoegd tot type huisvestingssituatie: 'appartement of huis'. Vervolgens zijn er 149 respondenten die op een kamer wonen welke zij niet delen met anderen anders dan hun partner en 173 respondenten die op een kamer wonen welke zij wel delen met anderen. Verder zijn er 7 respondenten die in een caravan of tent wonen en

daarbij niet de slaapkamer delen met anderen anders dan de partner. En tot slot zijn er 37 respondenten die eveneens in een caravan of tent wonen en daarbij de slaapkamer wel delen met anderen anders dan de partner. Ook nu worden de laatste twee categorieën samengevoegd, tot het type huisvestingssituatie: ‘caravan of tent’, vanwege het kleine aantal respondenten dat aangeeft een zelfstandige slaapkamer te hebben in een caravan of tent. Onder de laatste categorie vallen ook de respondenten die aangeven in barakken te wonen. Om de reden dat niet alle respondenten de vraag met betrekking tot leefsituatie hebben ingevuld is er een system missing van 118, waardoor de N geen 654 maar 536 is. In onderstaande tabel kan afgelezen hoe de respondenten verdeeld zijn over de vier typen huisvestingssituatie.

Tabel 5: Huisvestingssituatie

Huisvestingssituatie	N	Percentage
Appartement of huis	170	26.0%
Kamer die niet gedeeld wordt met anderen	149	22.8%
Kamer die wel gedeeld wordt met anderen	173	26.5%
Caravan of tent	44	6.7%
Totaal	536	82%

Sociaal kapitaal

De derde variabele in het onderzoek betreft ‘sociaal kapitaal’. Om de variabele ‘sociaal kapitaal’ te kunnen meten, wordt vraag Q165 uit de vragenlijst gebruikt. De vraag die aan de respondenten gesteld wordt, luidt als volgt: ‘Hoe vaak heeft u contact met mensen van uw eigen land en van andere landen?’. De respondenten kunnen aangeven of zij nooit, bijna nooit, soms, vaak of heel vaak contact hebben met mensen van uw eigen land en van andere landen. De vraag dient beantwoord te worden voor alle onderstaande mogelijkheden:

- (autochtone) Nederlanders op het werk
- Landgenoten op het werk
- Andere Oost-Europeanen op het werk
- Andere migrantengroepen op het werk
- (autochtone) Nederlanders in de buurt
- Landgenoten in de buurt
- Andere Oost-Europeanen in de buurt
- Andere migrantengroepen in de buurt

- (autochtone) Nederlanders in vrije tijd
- Landgenoten in vrije tijd
- Andere Oost-Europese migranten in vrije tijd
- Andere migrantengroepen in vrije tijd

De respondenten kunnen bij het beantwoorden van de vraag de keuze maken uit de antwoordmogelijkheden: nooit, bijna nooit, soms, vaak of heel vaak. Door bovenstaande antwoordcategorieën te hercoderen, zal er een onderscheid gemaakt worden tussen 'bonding social capital' en 'bridging social capital'. In dit onderzoek heeft de eerste betrekking op contacten met individuen uit hetzelfde land van land van herkomst en de tweede op sociale contacten met individuen uit een ander land van herkomst.

Na het beoordelen van de data, blijkt dat de vragen met betrekking tot hoe vaak men contact heeft met andere migrantengroepen niet kunnen worden meegenomen in de analyses. Er is een groot aantal missings, waardoor de resultaten beïnvloed zouden kunnen worden. Bij contact met andere migrantengroepen op het werk is er een missing van 272, in de buurt is er een missing van 335 en in de vrije tijd is er een missing van 356. Gezien de grootte van de onderzoekspopulatie (654 respondenten), is het verstandiger deze items niet mee te nemen in de analyses.

Voordat de variabele 'sociaal kapitaal' gemaakt kan worden, is het noodzakelijk om een factoranalyse uit te voeren om te beoordelen of bovenstaande items gereduceerd kunnen worden tot twee factoren. Met uitzondering van de items die betrekking hebben op contact met andere migrantengroepen. Vervolgens wordt voor elke factor een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd, om te bepalen of de items samen een betrouwbare schaal vormen. Uiteindelijk blijken de schalen zonder de items met betrekking tot het hebben van contacten op het werk, het sterkst te zijn. Om die reden worden de drie items met betrekking tot contacten op het werk niet meegenomen in de analyses.

Er is kortom een factoranalyse uitgevoerd op zes items die betrekking hebben op het hebben van contact in de buurt of in de vrije tijd. Bij het uitvoeren van de factoranalyse is er gebruik gemaakt van de varimax rotatie, zodat hoge factorladingen worden gemaximaliseerd en lage factorladingen worden geminimaliseerd. De factoren zijn nu beter te interpreteren. Na het uitvoeren van de factoranalyse, blijken er drie factoren te zijn. De eerste factor komt overeen met het hebben van contact met andere Oost-Europeanen, de tweede factor met het hebben van contact met landgenoten en de derde factor met het hebben van contact met (autochtone) Nederlanders.

Voor elke factor is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd, om te onderzoeken of de items samen een betrouwbare schaal vormen en met andere woorden hetzelfde meten. De betrouwbaarheid wordt weergegeven aan de hand van de Cronbach's alpha. Het item

'contact met (autochtone) Nederlanders in de vrije tijd' heeft bij de 1^e factor een factorlading van 0.31, maar wordt weggelaten zodat er een hogere Cronbach's alpha is. De betrouwbaarheid van alle drie de factoren is redelijk. Veelal wordt een Cronbach's alpha van 0.80 of hoger als maatstaf genomen voor de betrouwbaarheid van een schaal (zie o.a. Howitt & Cramer, 2007: 433-435). Om de reden dat deze scriptie niet bedoeld is om resultaten te generaliseren naar een grotere populatie, kan volstaan worden met een Cronbach's alpha die net onder de 0.80 ligt.

Tabel 6: factoranalyse sociale contacten:

items	1 ^e factor	2 ^e factor	3 ^e factor
Contact met landgenoten in de buurt		0.87	
Contact met landgenoten in de vrije tijd		0.87	
Contact met andere Oost-Europeanen in de buurt	0.87		
Contact met andere Oost-Europeanen in de vrije tijd	0.89		
Contact met (autochtone) Nederlanders in de buurt			0.90
Contact met (autochtone) Nederlanders in de vrije tijd			0.76
Eigenwaarde	1.65	1.55	1.42
R ²	0.27	0.26	0.24
Betrouwbaarheid (Cronbach's alpha)	0.74	0.66	0.61
N	643	651	646

(Factorloadingen <0.31 zijn niet weergegeven)

Uit bovenstaande tabel kan opgemaakt worden dat er geen duidelijk onderscheid gemaakt kan worden tussen contact met individuen uit hetzelfde land van herkomst aan de ene kant en contact met individuen uit een ander land van herkomst aan de andere kant. Er is immers geen factor die specifiek betrekking heeft op zowel contact met andere Oost-Europeanen als met (autochtone) Nederlanders. Met andere woorden moeten er van elke factor een variabele gemaakt worden en kan er geen onderscheid gemaakt worden tussen 'bonding social capital' en 'bridging social capital'. Sociaal kapitaal wordt kortom gemeten aan de hand van de volgende drie variabelen: 'contact met landgenoten', 'contact met andere Oost-Europeanen' en 'contact met (autochtone) Nederlanders'. Waarbij contact in de buurt en contact in de vrije tijd per categorie worden samengevoegd tot één variabele.

De zes items uit tabel 6 worden gehercodeerd, zodat de respondenten die antwoordcategorie 'n.a.' hebben aangekruist niet worden meegenomen in de analyses. De overige categorieën behouden hun waarde. Waarde 1 staat in dit geval voor 'nooit', waarde 2 staat voor 'bijna nooit', waarde 3 staat voor 'soms', waarde 4 staat voor 'vaak' en waarde 5

staat voor 'heel vaak'. Vervolgens worden de items 'contact met landgenoten in de buurt' en 'contact met landgenoten in de vrije tijd' samengevoegd tot één variabele 'contact met landgenoten'. De waarden van deze variabele lopen van 2 tot en met 10. Om overzicht te creëren worden deze waarden gehercodeerd. Waarde 2, 3 en 4 krijgen een nieuwe waarde 1, wat staat voor het hebben van weinig contact. Waarde 5, 6 en 7 krijgen een nieuwe waarde 2, wat staat voor het hebben niet weinig en niet veel contact. Tot slot krijgen waarde 8, 9 en 10 een nieuwe waarde 3, wat staat voor het hebben van veel contact. Dezelfde stappen worden doorlopen voor de items 'contact met andere Oost-Europeanen in de buurt' en 'in de vrije tijd' en voor de items 'contact met (autochtone) Nederlanders in de buurt' en 'in de vrije tijd'. In onderstaande tabel 7 worden de variabelen 'contact met landgenoten', 'contact met andere Oost-Europeanen' en 'contact met (autochtone) Nederlanders' gepresenteerd.

Tabel 7: sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal	N	Percentage
<i>Sociaal contact met landgenoten</i>		
Weinig contact	45	6.9%
Niet weinig, niet veel contact	161	24.6%
Veel contact	445	68.0%
<i>Sociaal contact met andere Oost-Europeanen</i>		
Weinig contact	438	67.0%
Niet weinig, niet veel contact	144	22.0%
Veel contact	61	9.3%
<i>Sociale contacten met (autochtone) Nederlanders</i>		
Weinig contact	210	32.1%
Niet weinig, niet veel contact	280	42.8%
Veel contact	156	23.9%

Uit bovenstaande tabel kan opgemaakt worden dat het grootste gedeelte van de respondenten veel sociaal contact hebben met landgenoten en dat eveneens het grootste gedeelte van de respondenten juist weinig sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Wat betreft sociale contact met (autochtone) Nederlanders zijn de respondenten redelijk over de drie categorieën verdeeld.

Om de reden dat 'sociaal contact met andere Oost-Europeanen' en 'sociaal contact met (autochtone) Nederlanders' samen geen factor vormen, kan er geen duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen sociaal contact met landgenoten aan de ene kant en sociaal contact met niet-landgenoten aan de andere kant. Met andere woorden kan de variabele 'sociaal kapitaal' zoals bedoeld niet worden meegenomen in de analyses. Er is daarom de keuze gemaakt, om sociaal kapitaal te meten middels de drie variabelen uit tabel 7. Deze variabelen worden apart van elkaar meegenomen in de analyses.

Organisatie huisvesting

Om de variabele 'organisatie huisvesting' te kunnen meten, wordt vraag Q28 uit de vragenlijst gebruikt. De vraag luidt: 'Hoe hebt u uw accommodatie gevonden?'. De respondenten kunnen een keuze maken uit de volgende antwoordmogelijkheden:

1. Mijn partner (ingetrokken bij hem/haar)
2. Familie
3. Vriend/kennissen
4. Werkgever
5. Gemeente
6. Ik heb nog geen accommodatie
7. Makelaar
8. Andere tussenpersoon
9. Uitzendbureau
10. krant/internet
11. Rondgevraagd
12. Anders, namelijk...

Bovenstaande antwoordmogelijkheden zullen gehercodeerd worden naar drie relevante categorieën, namelijk: familie en vrienden, uitzendbureau en werkgever en formele kanalen. Antwoordmogelijkheden 1, 2 en 3 vallen binnen de categorie familie en vrienden en krijgen een waarde 1. Antwoordmogelijkheden 4 en 9 vallen binnen de categorie uitzendbureau of werkgever en krijgen een waarde 2. Tot slot vallen antwoordmogelijkheden 5, 7, 8, 10 en 11 binnen de categorie formele kanalen en krijgen een waarde 3. Er zijn geen respondenten die hebben aangegeven nog geen accommodatie te hebben, wat als gevolg met zich meebrengt dat antwoordmogelijkheid 6 niet wordt meegenomen in de analyses. Daarnaast geven 8 respondenten aan de accommodatie op een andere manier te hebben gevonden. Onduidelijk is op welke manier zij aan hun accommodatie zijn gekomen, waardoor deze respondenten niet meegenomen kunnen worden in de analyses. Met andere woorden betekent dit dat er system missing is van 8.

Uit onderstaande tabel kan afgelezen worden dat 241 respondenten hun accommodatie hebben gevonden via familie en vrienden. Daarnaast hebben 261 respondenten huisvesting georganiseerd via uitzendbureau en werkgever. Tot slot hebben 144 respondenten huisvesting gevonden via formele kanalen.

Tabel 8: Organisatie huisvesting

Organisatie huisvesting	N	Percentage
Familie en vrienden	241	36.9%
Uitzendbureau en werkgever	261	39.9%
Formele kanalen	144	22.0%
Totaal	646	98.8%

Controle variabelen

Om te onderzoeken of de onderzoeksresultaten daadwerkelijk toe te schrijven zijn aan de variabelen ‘verblijfsintentie’, ‘sociaal kapitaal’ en ‘organisatie huisvesting’, moeten er controlevariabelen meegenomen worden in de analyses. De controlevariabelen worden hieronder elk apart kort besproken.

Economisch kapitaal

Een eerste controle variabele heeft betrekking op economisch kapitaal. Met economisch kapitaal wordt in deze scriptie de hoogte van het inkomen bedoeld. De hoogte van het inkomen zal uitgedrukt worden in de variabele ‘uurloon’. Vraag Q46 uit de vragenlijst heeft betrekking op de huidige en voormalige banen van de respondenten. Drie onderdelen van de vraag zijn van belang voor de variabele ‘uurloon’. Het betreft de onderdelen: netto inkomen in euro’s, gemiddeld aantal werkuren per week en periode waarop het netto inkomen gebaseerd is. Bij dit laatste onderdeel kunnen de respondenten aangeven of zij inkomen ontvangen per uur, per dag, per week of per maand. Vraag Q46 is bedoeld voor zowel arbeidsmigranten in loondienst als arbeidsmigranten met een eigen bedrijf.

Voordat de variabele ‘uurloon’ gemaakt kan worden, is het noodzakelijk de drie genoemde onderdelen aan te passen zodat zij meegenomen kunnen worden in de analyses. Allereerst moeten de antwoordcategorieën met betrekking tot aantal werkuren per week gehercodeerd worden. Een aantal respondenten heeft namelijk aangegeven tussen bijvoorbeeld 30 en 40 uur per week te werken. Om geen onnodige system missings te krijgen, is het noodzakelijk deze waarden te veranderen naar het gemiddelde van de twee

genoemde waarden, in dit laatste voorbeeld zou dat 35 uur worden. Om de reden dat de variabele 'gemiddeld aantal werkuren per week' een string variabele is, is het noodzakelijk om deze variabele na het hercoderen om te zetten naar een numerieke variabele. Daarnaast wordt ook de variabele 'netto inkomen in euro's' gehercodeerd en omgezet naar een numerieke variabele. Hercodering is nodig, omdat een aantal respondenten bijvoorbeeld hebben ingevuld dat zij '1700 euro' of '700-1000' verdienen. Door middel van hercoderen krijgt '1700 euro' de waarde 1700 en krijgt '700-1000' de waarde 850. Tot slot is er nog de variabele 'netto inkomen per uur, dag, week of maand'. Deze variabele hoeft niet aangepast te worden en kan direct meegenomen worden in de analyses.

Zowel de variabele 'gemiddeld aantal werkuren per week' als 'netto inkomen in euro's' zijn handmatig aangepast in het databestand. Allereerst zijn de ingevulde waarden bij beide variabelen gekopieerd en geplakt in twee nieuwe variabelen, welke respectievelijk de naam 'werkuren' en 'nettoinkomen' hebben gekregen. Vervolgens zijn antwoorden als 30-40 uur en 700-1000 euro veranderd naar de gemiddelde waarden, zoals hierboven is beschreven. Daarnaast was het noodzakelijk de punt in kommagetallen te veranderen in een komma. Dit laatste is noodzakelijk, omdat deze waarden anders system missing zouden worden bij het omzetten van de variabelen van string naar numeriek. Tot slot zijn de variabelen 'werkuren' en 'nettoinkomen', na de handmatige aanpassingen, omgezet van string variabelen naar numerieke variabelen. Alle handmatige aanpassingen worden gepresenteerd in bijlagen 2 en 3 aan het eind van deze scriptie.

Na het aanpassen van de onderdelen werkuren en netto inkomen, kan de variabele 'uurloon' gemaakt worden. Wanneer respondenten aangeven inkomsten per uur te ontvangen hoeft er niets met 'nettoinkomen' gedaan te worden. Wanneer respondenten aangeven inkomsten per dag te ontvangen, wordt 'nettoinkomen' gedeeld door acht. Er hierbij vanuit gaande dat een werkdag gemiddeld acht uur lang is. Wanneer respondenten aangeven inkomsten te ontvangen per week, wordt het netto inkomen gedeeld door 'werkuren'. De variabele 'werkuren' heeft immers betrekking op gemiddeld aantal werkuren per week. Tot slot wanneer respondenten aangeven inkomsten te ontvangen per maand, wordt het netto inkomen gedeeld door vier maal de gemiddelde werkuren per week. Er zitten niet precies, maar wel ongeveer vier weken in een maand.

Van de 654 respondenten zijn er 44 respondenten system missing. Met andere woorden betekent dit dat zij bij minimaal één van de drie onderdelen geen antwoord hebben ingevuld of wilden geven. Verder zijn er 2 respondenten die geen inkomen hebben. Zij hebben in dit geval een uurloon van 0 euro. De overige respondenten hebben een uurloon dat varieert van 1,39 euro tot en met 40,00 euro. Ondanks dat een uurloon van 1,39 euro onwaarschijnlijk oogt, blijkt de berekening te kloppen na het handmatig controleren van enkele uurlonen, waaronder uitschieters als 1,39 euro en 40,00 euro. Om een duidelijk

overzicht te kunnen geven, worden de verschillende uurlonen gecategoriseerd door middel van hercodering. Waarde 0 staat voor een uurloon van 0 euro, waarde 1 staat voor een uurloon van 0,01 t/m 5,00 euro, waarde 2 staat voor een uurloon van 5,01 t/m 7,50 euro, waarde 3 staat voor een uurloon van 7,51 tot en met 10,00 euro, waarde 4 staat voor 10,01 t/m 15,00 euro en waarde 5 staat voor een uurloon van hoger dan 15,00 euro. In onderstaande tabel 9 worden het aantal respondenten per categorie uurloon gepresenteerd:

Tabel 9: uurloon

Uurloon	N	Percentage
0 euro (geen inkomen)	2	0.3%
0,01 tot en met 5 euro	96	14.7%
5,01 tot en met 7,50 euro	223	34.1%
7,51 tot en met 10 euro	158	24.2%
10,01 tot en met 15 euro	81	12.4%
15,01 euro of hoger	50	7.6%
Totaal	610	93.3%

Verblijfsduur

De tweede controle variabele die meegenomen zal worden in de analyses is 'verblijfsduur'. Verblijfsuur heeft betrekking op de duur van het huidig verblijf van de respondenten. Met andere woorden wordt onderzocht of er een effect is van de periode dat een arbeidsmigrant in Nederland is op de huisvestingssituatie. Vraag Q44 uit de vragenlijst heeft betrekking op verblijfsduur. De respondenten hebben aangegeven in welke maand en in welk jaar hun huidig verblijf in Nederland is begonnen. Uit het databestand blijkt dat in elke maand van een jaar arbeidsmigranten naar Nederland zijn gekomen. In de maanden februari en december zijn de aantallen het laagst en in de maand april het hoogst. De overige maanden kennen een ongeveer even grote komst van arbeidsmigranten naar Nederland. Om de reden dat de aantallen per maand redelijk dicht bij elkaar liggen, wordt er in dit onderzoek de nadruk gelegd op het jaar waarin respondenten naar Nederland zijn gekomen voor hun huidig verblijf. Ruim 80 procent van de respondenten is tussen 2007 en 2010 naar Nederland gekomen. Hierbij in gedachte houdend dat vanaf 1 mei 2004 de grenzen open zijn gegaan voor migranten uit onder andere Polen en vanaf januari 2007 Poolse migranten vrije toegang hebben tot de formele Nederlandse arbeidsmarkt en Roemeense en Bulgaarse migranten vrije toegang hebben tot Nederland. Daarnaast zijn de interviews afgenomen tussen

november 2009 en januari 2011, waardoor er geen gegevens beschikbaar zijn van respondenten die in het jaar 2011 of 2012 naar Nederland zijn gekomen.

Om de variabele 'verblijfsduur' mee te kunnen nemen in de analyses, is het noodzakelijk de door de respondenten gegeven antwoorden te hercoderen naar waarden. Met andere woorden zullen de jaartallen een waarde krijgen, waarbij een hoge waarde zal staan voor een langere periode in Nederland. Om de reden dat de laatste interviews zijn afgenomen in januari 2011, wordt 2011 als referentiejaar gebruikt. Dit betekent dat respondenten die bijvoorbeeld in het jaar 2010 naar Nederland zijn gekomen, in deze scriptie worden beschouwd als respondenten met een verblijfsduur van 1 jaar of korter. De variabele 'verblijfsduur' bestaat uit de waarden 1 tot en met 5, waarbij de waarde staat voor het aantal jaar in Nederland. Gezien het aantal respondenten dat al voor een langere periode in Nederland is, heeft waarde 5 echter betrekking op een verblijfsduur in Nederland van 5 jaar of langer. De verblijfsduur van de respondenten wordt gepresenteerd in tabel 10. Van de 654 respondenten blijken 114 respondenten 5 jaar of langer in Nederland te zijn. Van deze 114 respondenten zijn, 60 respondenten 5 jaar in Nederland, 30 respondenten 6 jaar, 6 respondenten 7 jaar, 7 respondenten 8 jaar, 6 respondenten 9 jaar, 4 respondenten 10 jaar en 1 respondent 12 jaar in Nederland. Vanwege de kleine aantallen per jaartal, zijn deze respondenten samengevoegd tot de categorie '5 jaar of langer in Nederland'.

Tabel 10: Verblijfsduur huidig verblijf in Nederland

Verblijfsduur huidig verblijf in Nederland	N	Percentage
1 jaar of korter in Nederland	125	19.1%
2 jaar in Nederland	174	26.6%
3 jaar in Nederland	124	19.0%
4 jaar in Nederland	117	17.9%
5 jaar of langer in Nederland	114	17.4%
Totaal	654	100%

Plaats huisvesting

De derde controle variabele in dit onderzoek is 'plaats huisvesting'. Het is van belang om te onderzoeken of het wonen in een stedelijk of landelijk gebied van invloed is op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Vraag Q11 uit de vragenlijst heeft hier betrekking op en luidt als volgt: "In welke gemeente of stad woont u tegenwoordig?". De antwoorden van de respondenten dienen gecategoriseerd te worden als stedelijk gebied of landelijk gebied. Allereerst hebben alle door de respondenten genoemde

steden en gemeentes een waarde gekregen in het databestand. Per stad of gemeente is bepaald of het gaat om stedelijk of landelijk gebied, waarbij de betreffende waarde vervolgens wordt gehercodeerd. Een waarde 0 wordt toegekend aan stedelijke gebieden en een waarde 1 wordt toegekend aan landelijke gebieden. Om te bepalen in welke categorie een stad of gemeente valt, wordt de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek gebruikt voor stedelijk en landelijk gebied. Volgens het CBS wordt onder een stedelijk gebied verstaan: een gebied met een adressendichtheid van 1500 adressen of meer per vierkante kilometer. Onder een landelijk gebied wordt een gebied verstaan met een adressendichtheid van 1000 adressen of minder per vierkante kilometer (website CBS, 2012). Met behulp van het programma Statline (website CBS, 2012) zijn de door de respondenten genoemde steden en gemeentes als volgt gecategoriseerd:

Tabel 11: plaats huisvesting

Stedelijk gebied	Landelijk gebied
Amsterdam	Lansingerland
Breda	Moerdijk
Delft	Oostland
Den Haag	Rucphen
Dordrecht	Ulvenhout
Etten-Leur	Westland
Hillegom	Zundert
Katwijk	
Pijnacker-Nootdorp	
Rijswijk	
Rotterdam	
Schiedam	
Spijkenisse	
Zoetermeer	
Zwijndrecht	
Totaal aantal respondenten	Totaal aantal respondenten
482 respondenten (73.7%)	172 respondenten (26.3%)

Individuele kenmerken

Tot slot zullen enkele individuele kenmerken in de analyses meegenomen worden als controle variabelen. Een eerste individueel kenmerk is geslacht. Bij vraag Q1 uit de vragenlijst hebben de respondenten aangegeven of zij man of vrouw zijn. Een waarde 1

staat voor man en een waarde 2 staat voor vrouw. Er is één respondent die geen antwoord heeft gegeven op deze vraag. In onderstaande tabel 12 kan afgelezen worden dat er 373 mannelijke respondenten zijn en 280 vrouwelijke respondenten.

Het tweede individuele kenmerk dat meegenomen zal worden in de analyses is leeftijd. In de vragenlijst is gevraagd naar de geboortedatum van de respondenten (vraag Q2). Om dezelfde reden als bij de beschrijving van meetinstrument verblijfsduur, wordt het jaar 2011 als referentiejaar genomen, om de leeftijden van de respondenten vast te kunnen stellen. Dit betekent dat wanneer iemand bijvoorbeeld in 1980 is geboren, 31 jaar is in dit onderzoek. Om de complexiteit te beperken, wordt er geen rekening gehouden met de maand waarin de respondenten geboren zijn. De antwoordcategorieën worden kortom eerst gehercodeerd. Vervolgens zullen leeftijdscategorieën geformuleerd worden. De leeftijden van de respondenten lopen uiteen van 20 jaar tot en met 66 jaar. In tabel 12 kan afgelezen worden hoe de respondenten zijn verdeeld over de verschillende leeftijdscategorieën.

Het derde individuele kenmerk dat betreft opleidingsniveau. De respondenten hebben bij vraag Q8 in de vragenlijst aan kunnen geven wat hun opleidingsniveau is. Er zijn 2 respondenten die aangeven geen opleiding te hebben en daarnaast zijn er 13 respondenten nog aan het studeren. Beide categorieën worden samengevoegd en krijgen een waarde 0. De overige categorieën krijgen elke een aparte waarde. De variabele 'opleidingsniveau' loopt van waarde 0 tot en met waarde 4, waarbij een hogere waarde staat voor een hoger opleidingsniveau. Er zijn 13 respondenten die antwoordcategorie 'anders' hebben aangekruist. Deze respondenten worden niet meegenomen in de analyses, omdat onduidelijk is bij welk opleidingsniveau zij gecategoriseerd zouden kunnen worden. De gegevens betreffende opleidingsniveau worden gepresenteerd in tabel 12.

Het vierde individuele kenmerk betreft het al dan geen kennis hebben van de Nederlandse taal. Vraag Q176 in de vragenlijst gaat op dit aspect in. De respondenten kunnen een keuze maken uit de volgende antwoordcategorieën: 'ja, (heel) vloeiend', 'ja, een klein beetje', 'nee, slechts een paar woorden' en 'nee, helemaal niet'. De antwoordcategorieën worden gehercodeerd, zodat een hoge waarde aangeeft dat een respondent kennis heeft van de Nederlandse taal. De gegevens worden gepresenteerd in tabel 12.

Tot slot zal het individuele kenmerk 'land van herkomst' meegenomen worden in de analyses als controle variabele. Vraag Q3 in de vragenlijst wordt hiervoor gebruikt. De gehele onderzoekspopulatie is geboren in Polen, Roemenië of Bulgarije. In onderstaande tabel kan afgelezen worden hoe de respondenten over de drie landen zijn verdeeld. Deze variabele hoeft niet gehercodeerd te worden en kan direct meegenomen worden in de analyses.

Tabel 12: Individuele kenmerken

Individuele kenmerken	N	Percentage
Geslacht		
Man	373	57%
Vrouw	280	42.8%
Leeftijd		
t/m 30 jaar	315	48.2%
31 – 40 jaar	214	32.7%
40 jaar of ouder	123	18.8%
Opleidingsniveau		
Geen of nog aan het studeren	15	2.3%
Basisonderwijs	16	2.4%
secundair onderwijs	69	10.6%
'high school'	418	63.9%
Universiteit	123	18.8%
Kennis Nederlandse taal		
Nee, helemaal niet	231	35.3%
Nee, slechts een paar woorden	144	22.0%
Ja, een klein beetje	195	29.8%
Ja, (heel) vloeiend	84	12.8%
Herkomstland		
Polen	378	57.8%
Roemenië	112	17.1%
Bulgarije	164	25.1%

Analyses

Om de centrale vraagstelling van dit onderzoek te kunnen beantwoorden, zijn enkele hypothesen opgesteld. De houdbaarheid van deze hypothesen wordt onderzocht middels binomiale logistische regressie analyses. De resultaten worden in vier delen gepresenteerd. Allereerst zal ingegaan worden op de relatie tussen de verblijfsintentie van arbeidsmigranten en hun huisvestingssituatie. In het tweede gedeelte zal de relatie tussen sociaal kapitaal en huisvestingssituatie besproken worden. Het derde gedeelte van de resultaten betreft de relatie tussen organisatie van huisvesting en huisvestingssituatie. Tot slot heeft het vierde gedeelte van de analyses betrekking op de relatie tussen verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van huisvesting aan de ene kant en huisvestingssituatie aan de andere kant. Bij deze vier onderdelen wordt voor elke huisvestingssituatie een binomiale logistische regressie analyse uitgevoerd. In hoofdstuk vijf zal nader ingegaan worden op de houdbaarheid van de in het theoretisch kader geformuleerde hypothesen.

Verblijfsintentie en huisvestingssituatie

Het eerste gedeelte van de analyses heeft betrekking op de relatie tussen de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa en hun huisvestingssituatie. In onderstaande tabel 13 worden de gegevens gepresenteerd van de binomiale logistische regressie analyse, waarbij huisvestingssituatie ‘appartement of huis’ de afhankelijke variabele is. Na de bespreking van de gegevens uit de tabel, volgen de tabellen en besprekingen voor de overige huisvestingssituaties.

Tabel 13: verblijfsintentie als voorspeller van ‘appartement of huis’
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-0.77***	-5.17***
Verblijfsintentie (ref. categorie: onduidelijke verblijfsintentie)		
Korte verblijfsintentie	-1.31***	0.39
Middellange verblijfsintentie	-0.46	0.03
Lange verblijfsintentie	0.73*	0.64
Permanente verblijfsintentie	0.75**	0.93*
Uurloon		0.46***
Verblijfsduur		0.43***
Plaats huisvesting (stedelijk)		1.49***
Geslacht (man)		-1.18***
Leeftijd		0.27
Opleidingsniveau		0.13
Kennis Nederlandse taal		0.47**
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		0.32
Herkomstland Roemenië		1.00*
R ² (Nagelkerke)	0.13	0.51
N	491	491

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

De logistische regressie analyse bestaat uit twee modellen. In het eerste model is enkel de variabele ‘verblijfsintentie’ meegenomen in de analyse. Uit de gegevens kan opgemaakt worden dat arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie (korter dan een jaar), minder vaak in een appartement of huis zullen wonen, dan arbeidsmigranten met een onduidelijke

verblijfsintentie. De odds ratio is namelijk negatief en sterk significant: -1.31 ($p < 0.001$). Daarnaast kan opgemaakt worden dat arbeidsmigranten met een lange verblijfsintentie (odds ratio van 0.73 ($p < 0.05$)) of een permanente verblijfsintentie (odds ratio van 0.75 ($p < 0.01$)) wel vaker in een appartement of huis gaan wonen ten opzichte van arbeidsmigranten met een onduidelijke verblijfsintentie.

Vervolgens worden de controlevariabelen van dit onderzoek aan de analyse toegevoegd. Het tweede model geeft de resultaten van verblijfsintentie en de controlevariabelen samen. Wanneer de controlevariabelen zijn toegevoegd, blijken de verbanden tussen een korte en lange verblijfsintentie aan de ene kant en huisvestingssituatie 'appartement of huis' aan de andere kant, niet meer significant. De relatie tussen een permanente verblijfsintentie en het wonen in een appartement of huis, blijft wel positief en significant met een odds ratio van 0.93 ($p < 0.05$). Met andere woorden betekent dit dat het wonen in een appartement of huis voorspeld kan worden door een permanente verblijfsintentie, maar niet door andere verblijfsintenties.

Naast de permanente verblijfsintentie, zijn er nog meer variabelen die van belang zijn. De significante odds ratio's uit het tweede model, geven namelijk een verband weer dat niet door toeval tot stand is gekomen. Met andere woorden is bewezen dat de variabelen met een significante odds ratio een voorspelling bieden voor het al dan niet wonen in een appartement of huis. Uit het tweede model van bovenstaande tabel 13 kan opgemaakt worden dat individuen met een hoger uurloon (odds ratio van 0.46 ($p < 0.001$)) en individuen met een langere verblijfsduur (odds ratio van 0.43 ($p < 0.001$)) vaker in een appartement of huis zullen wonen. Daarnaast is de kans groter dat individuen die in een stedelijk gebied wonen in een appartement of huis wonen, dan wanneer zij in een landelijk gebied wonen. Ook het hebben van kennis van de Nederlandse taal blijkt, met een odds ratio van 0.47 ($p < 0.01$), een voorspeller te zijn voor het wonen in een appartement of huis. Verder is Roemenië als land van herkomst van arbeidsmigranten een voorspellende variabele voor het wonen in een appartement of huis, in vergelijking met Bulgarije als herkomstland. Daarentegen blijkt dat mannen minder vaak dan vrouwen in een appartement of huis wonen. Laatste kan opgemaakt worden uit de odds ratio van -1.18 ($p < 0.001$).

Verschillende variabelen blijken het wonen in een appartement of huis te voorspellen. Het verband tussen verblijfsintentie, met uitzondering van een permanente verblijfsintentie, en huisvestingssituatie blijkt echter niet meer statistisch significant te zijn na het toevoegen van de controlevariabelen. Uit de R^2 (Nagelkerke) kan opgemaakt worden dat het tweede model beter is dan het eerste model, wat betreft het bepalen van relevante voorspellende variabelen. De R^2 van Nagelkerke geeft namelijk de verklaarde variantie weer van huisvestingssituatie 'appartement of huis'. De verklaarde variantie wordt na het toevoegen van de controle variabelen verbeterd van 13% naar 51%.

De tweede binomiale logistische regressie van dit onderzoek, heeft betrekking op de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije en het wonen in een kamer die zij niet delen met anderen anders dan de partner. Laatste wordt in de tabel en de tekst eronder afgekort tot: 'kamer (zelfstandig)'. In tabel 14 worden de resultaten van regressie analyse weergegeven.

Tabel 14: verblijfsintentie als voorspeller van 'kamer (zelfstandig)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-0.73***	2.30**
Verblijfsintentie (ref. categorie: onduidelijke verblijfsintentie)		
Korte verblijfsintentie	-0.64*	-0.65
Middellange verblijfsintentie	0.27	0.26
Lange verblijfsintentie	-0.70	-0.66
Permanente verblijfsintentie	-0.38	-0.17
Uurloon		0.04
Verblijfsduur		-0.17
Plaats huisvesting (stedelijk)		1.56***
Geslacht (man)		0.50*
Leeftijd		-0.50**
Opleidingsniveau		-0.18
Kennis Nederlandse taal		-0.22
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		-1.00**
Herkomstland Roemenië		-1.38***
R ² (Nagelkerke)	0.04	0.23
N	491	491

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Deze regressie analyse bevat wederom twee modellen, net zoals de eerste regressie analyse. Het eerste model laat alleen een negatief significant verband zien voor een korte verblijfsintentie (odds ratio van -0.64 (p<0.05)). Dit houdt in dat arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie minder vaak dan arbeidsmigranten met een onduidelijke

verblijfsintentie, in een kamer zullen wonen die zij niet hoeven te delen met anderen anders dan de partner. De verklaarde variantie is in dit model 4%, wat niet erg hoog is.

De controlevariabelen worden vervolgens aan de analyse toegevoegd. Na het toevoegen van de controlevariabelen, blijkt geen van de categorieën van verblijfsintentie een significante waarde te hebben. Met andere woorden betekent dit, dat verblijfsintentie geen voorspelling kan geven wat betreft het wonen in een zelfstandige kamer. Wel relevant zijn een aantal controlevariabelen. Allereerst zullen individuen die in stedelijk gebied wonen, vaker in een zelfstandige kamer wonen, dan wanneer men in een landelijk gebied woont. Dit kan opgemaakt worden uit de odds ratio van plaats huisvesting van 1.56 ($p < 0.001$). Tevens hebben mannen een grotere kans dan vrouwen om in een zelfstandige kamer te wonen (odds ratio van 0.50 ($p < 0.05$)). Daarentegen zullen arbeidsmigranten met een hogere leeftijd minder vaak in een kamer wonen die zij niet delen met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een lagere leeftijd. Verder geldt voor zowel Poolse arbeidsmigranten (odds ratio van -1.00 ($p < 0.01$)) als Roemeense arbeidsmigranten (odds ratio van -1.38 ($p < 0.001$)) dat zij een significant kleinere kans hebben om in een zelfstandige kamer te wonen dan arbeidsmigranten uit Bulgarije. Bij de overige variabelen is er geen statistische significantie, wat betekent dat de resultaten door toeval tot stand kunnen zijn gekomen.

Kortom blijkt de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, geen voorspelling te kunnen geven wat betreft de huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer'. Enkele controlevariabelen bleken wel relevant. Het toevoegen van de controlevariabelen heeft geleid tot een beter model. De verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer' is namelijk verhoogd van 4% naar 23%.

De derde binomiale logistische regressie van dit onderzoek, heeft betrekking op de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije en het wonen in een kamer die zij delen met anderen anders dan de partner. Laatste wordt ook wel afgekort tot: 'kamer (gedeeld)' of het wonen in een gedeelde kamer. In tabel 15 worden de resultaten van regressie analyse weergegeven.

Tabel 15: verblijfsintentie als voorspeller van 'kamer (gedeeld)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-0.88***	-1.07
Verblijfsintentie (ref. categorie: onduidelijke verblijfsintentie)		
Korte verblijfsintentie	0.82**	-0.03
Middellange verblijfsintentie	0.20	-0.01
Lange verblijfsintentie	0.11	0.40
Permanente verblijfsintentie	-0.62	-0.70
Uurloon		-0.52***
Verblijfsduur		0.05
Plaats huisvesting (stedelijk)		-0.54*
Geslacht (man)		0.71**
Leeftijd		0.32*
Opleidingsniveau		0.12
Kennis Nederlandse taal		-0.47**
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		1.20**
Herkomstland Roemenië		0.64
R ² (Nagelkerke)	0.06	0.33
N	491	491

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In het eerste model van de regressieanalyse is enkel gekeken naar het verband tussen verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije en het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meerdere personen anders dan de partner. Uit de analyses blijkt een korte verblijfsintentie, in vergelijking met een onduidelijke verblijfsintentie, de kans op het wonen in een gedeelde kamer te vergroten. De bijbehorende odds ratio heeft namelijk een waarde van 0.82 (p<0.01). De overige verblijfsintenties hebben geen

significante odds ratio, waardoor de resultaten het gevolg kunnen zijn van toeval. Deze overige verblijfsintenties kunnen met andere woorden niet voorspellen of een persoon in een gedeelde kamer zal wonen of niet.

Het tweede model van de logistische regressie analyse bevat naast de variabele 'verblijfsintentie' ook de controlevariabelen. Het eerste dat opvalt, is dat er voor geen van de verblijfsintenties een significante odds ratio is. Dit betekent dat ook voor het wonen in een gedeelde kamer, geen voorspellingen kunnen worden gedaan vanuit de verblijfsintentie van een arbeidsmigrant. Er is wel een sterk verband gevonden tussen het uurloon van de arbeidsmigrant en het wonen in een gedeelde kamer (odds ratio van -0.52 ($p < 0.001$)). Personen met een hoger uurloon hebben een kleinere kans dan personen met een lager uurloon, op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meerdere personen anders dan de partner. Daarnaast hebben individuen die in een stedelijk gebied wonen en individuen die kennis van de Nederlandse taal hebben een kleinere kans om in een gedeelde kamer te wonen. Mannelijke arbeidsmigranten (odds ratio van 0.71 ($p < 0.01$)), dan respectievelijk arbeidsmigranten die in landelijk gebied wonen en arbeidsmigranten die geen of weinig kennis hebben van de Nederlandse taal. Arbeidsmigranten met een hogere leeftijd (odds ratio van 0.32 ($p < 0.05$)) hebben juist een grotere kans, dan arbeidsmigranten met een lagere leeftijd, om in een gedeelde kamer te wonen. Ook arbeidsmigranten uit Polen hebben een significant grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer dan arbeidsmigranten uit Bulgarije. Voor herkomstland Roemenië is er geen significant verband gevonden.

Het eerste model, waarin enkel verblijfsintentie als onafhankelijke variabele is opgenomen, geeft een verklaarde variantie van 6%. Na het toevoegen van de controlevariabelen wordt de R^2 (Nagelkerke) van huisvestingssituatie 'gedeelde kamer', verhoogd naar 33%. Geconcludeerd mag worden, dat het tweede model beter is dan het eerste model.

De vierde en laatste regressieanalyse bij verblijfsintentie als voorspellende variabele van de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, heeft betrekking op de kans op het al dan niet wonen in een caravan of tent. In onderstaande tabel 16 worden de resultaten van deze logistische regressie analyse weergegeven.

Tabel 16: verblijfsintentie als voorspeller van 'caravan of tent'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-2.67***	-19.74
Verblijfsintentie (ref. categorie: onduidelijke verblijfsintentie)		
Korte verblijfsintentie	1.29*	0.03
Middellange verblijfsintentie	-0.27	-0.72
Lange verblijfsintentie	-18.54	-18.33
Permanente verblijfsintentie	0.16	-0.17
Uurloon		0.16
Verblijfsduur		-0.75**
Plaats huisvesting (stedelijk)		-5.34***
Geslacht (man)		-0.30
Leeftijd		0.09
Opleidingsniveau		-0.31
Kennis Nederlandse taal		0.58
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		14.66
Herkomstland Roemenië		16.52
R ² (Nagelkerke)	0.12	0.54
N	491	491

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Wederom is er in het eerste model enkel gekeken naar verblijfsintentie als onafhankelijke variabele. Ten opzichte van individuen met een onduidelijke verblijfsintentie, hebben individuen met een korte verblijfsintentie een grotere kans op het wonen in een caravan of tent. De bijbehorende odds ratio van 1.29 (p<0.05), is namelijk positief en significant. De overige verblijfsintenties hebben geen significante resultaten, waardoor er geen voorspellingen gedaan kunnen worden betreffende de kans op het wonen in een caravan of tent.

In het tweede model van de binomiale logistische regressie analyse, worden de controle variabelen toegevoegd. De onafhankelijke variabele 'verblijfsintentie' heeft dan geen significante odds ratio's meer, om de kans op het wonen in een caravan of tent te voorspellen. Met andere woorden kan het wonen in een caravan of tent niet voorspeld worden door de verblijfsintentie van arbeidsmigranten, maar wel door andere variabelen. Allereerst blijkt verblijfsduur een relevante voorspellende variabele te zijn. De negatieve en significante waarde van -0.75 ($p < 0.01$) geeft aan dat individuen die sinds een langere periode in Nederland zijn een kleinere kans hebben op het wonen in een caravan of tent dan individuen die sinds een kortere periode in Nederland zijn. Daarnaast is de kans kleiner om in een caravan of tent te wonen wanneer iemand in een stedelijk gebied woont, dan wanneer men in een landelijk gebied zou wonen (odds ratio van -5.34 ($p < 0.001$)). Aangezien landelijk gebied en stedelijk gebied gedefinieerd zijn door middel van adressendichtheid per vierkante kilometer, is dit laatste voor de hand liggend.

Ondanks dat er minder variabelen zijn met een significante odds ratio dan de voorgaande logistische regressie analyses, is de verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'caravan of tent' verhoogd van 12% naar 54%. Dit betekent met andere woorden, dat de variabelen met een significante odds ratio voor een belangrijk deel kunnen voorspellen of iemand in een caravan of tent zal wonen of niet.

Sociaal kapitaal en huisvestingssituatie

Het tweede gedeelte van de analyses heeft betrekking op de relatie tussen sociaal kapitaal van arbeidsmigranten en hun huisvestingssituatie. In onderstaande tabel 17 worden de gegevens gepresenteerd van de binomiale logistische regressie analyse, waarbij huisvestingssituatie 'appartement of huis' de afhankelijke variabele is. Na de bespreking van de gegevens uit de tabel, volgen de tabellen en besprekingen voor de overige huisvestingssituaties.

Tabel 17: sociaal kapitaal als voorspeller van 'appartement of huis'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	1.48*	-3.02**
Contact met landgenoten	-1.39***	-0.74**
Contact met andere Oost-Europeanen	0.22	0.02
Contact met (autochtone) Nederlanders	0.49**	-0.04
Uurloon		0.46***
Verblijfsduur		0.40**
Plaats huisvesting (stedelijk)		1.37**
Geslacht (man)		-1.18***
Leeftijd		0.37*
Opleidingsniveau		0.06
Kennis Nederlandse taal		0.53**
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		0.57
Herkomstland Roemenië		0.75
R ² (Nagelkerke)	0.22	0.52
N	483	483

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In het eerste model zijn de drie variabelen van sociaal kapitaal getoetst. Uit de resultaten blijkt dat de variabelen 'sociaal contact met landgenoten' en 'sociaal contact met (autochtone) Nederlanders' een significante odds ratio hebben. Met andere woorden is er een significant verband tussen deze twee variabelen ende kans op het wonen in een appartement of huis. Wanneer men meer contact heeft met landgenoten is de kans op het wonen in een appartement of huis kleiner dan wanneer men weinig contact heeft met

landgenoten (odds ratio van -1.39 ($p < 0.001$)). Voor de variabele 'sociaal contact met (autochtone) Nederlanders', geldt juist dat het hebben van meer contacten een grotere kans geeft op het wonen in een appartement of huis (odds ratio van 0.49 ($p < 0.01$)).

In het tweede model zijn de controlevariabelen aan de logistische regressie analyse toegevoegd. Na het toevoegen van de controlevariabelen, blijkt er geen significant verband meer te zijn tussen contact met (autochtone) Nederlanders en de kans op het wonen in een appartement of huis. Wel blijft er een significante relatie met contact met landgenoten. Er is namelijk een odds ratio van -0.74 ($p < 0.01$), wat inhoudt dat wanneer men meer sociaal contact met landgenoten heeft of zij een kleinere kans heeft op het wonen in een appartement of huis dan wanneer men weinig sociaal contact heeft met landgenoten. Dit verband is significant, wat met andere woorden betekent dat het verband niet door toeval tot stand kan zijn gekomen. Naast sociaal contact met landgenoten blijkt ook een hoger uurloon de kans op huisvestingssituatie 'appartement of huis' te vergroten. Verder bestaat er een positief verband tussen een langere verblijfsduur, het wonen in een stedelijk gebied en het hebben van kennis van de Nederlandse taal en de kans op het wonen in een appartement of huis. Laatste drie hebben namelijk respectievelijk een odds ratio van: 0.40 ($p < 0.01$), 1.37 ($p < 0.01$) en 0.53 ($p < 0.01$). Tot slot blijkt dat mannen een kleinere kans hebben dan vrouwen op deze huisvestingssituatie (odds ratio van -1.18 ($p < 0.001$)).

Het eerste model van deze logistische regressie analyse heeft een verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'appartement of huis' van 22% (R^2 (Nagelkerke) = 0.22). Na het toevoegen van de controlevariabelen, wordt deze verklaarde variantie verhoogd naar 52%. Met andere woorden is het tweede model beter dan het eerste model om voorspellingen te kunnen doen.

De tweede binomiale logistische regressie analyse van het onderdeel 'sociaal kapitaal' heeft betrekking op huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer'. In onderstaande tabel 18 worden de resultaten gepresenteerd van de regressie analyse.

Tabel 18: sociaal kapitaal als voorspeller van 'kamer (zelfstandig)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-1.49*	1.78
Contact met landgenoten	-0.02	-0.05
Contact met andere Oost-Europeanen	0.21	0.11
Contact met (autochtone) Nederlanders	0.16	0.28
Uurloon		0.02
Verblijfsduur		-0.14
Plaats huisvesting (stedelijk)		1.61***
Geslacht (man)		0.51*
Leeftijd		-0.51**
Opleidingsniveau		-0.17
Kennis Nederlandse taal		-0.31*
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		-1.10***
Herkomstland Roemenië		-1.43***
R ² (Nagelkerke)	0.01	0.23
N	483	483

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In deze logistische regressie analyse heeft het eerste model betrekking op de drie variabelen van sociaal kapitaal en het tweede model op de drie variabelen van sociaal kapitaal en de controlevariabelen samen. Het eerste model heeft een chikwadraat van 3.978 bij 3 vrijheidsgraden, waardoor deze niet significant is. De chikwadraat had een waarde van minimaal 7.815 moeten hebben om statistisch significant te zijn bij 3 vrijheidsgraden. De conclusie die hieruit getrokken kan worden, is dat het eerste model geen belangrijke resultaten bevat. Dit blijkt ook uit de odds ratio's van de drie variabelen van sociaal kapitaal. Deze zijn namelijk allemaal niet statistisch significant. Daarnaast heeft model 1 een verklaarde variantie van slechts 1%.

De chikwadraat van model 2 is daarentegen wel statistisch significant en daarmee relevant voor het onderzoek. Allereerst blijken de odds ratio's van de drie variabelen van sociaal kapitaal nog steeds niet significant. Het al dan niet hebben van sociale contacten geeft met andere woorden geen grotere of kleinere kans op het wonen in een zelfstandige kamer. Wel van belang is de plaats van de huisvesting. Personen die in stedelijk gebied wonen hebben een grotere kans dan personen die in landelijk gebied wonen op het wonen in een zelfstandige kamer (odds ratio van 1.61 ($p < 0.001$)). Daarnaast hebben mannen een grotere kans dan vrouwen op het wonen in een kamer die zij niet delen met anderen anders dan de partner. Oudere arbeidsmigranten wonen minder vaak in een zelfstandige kamer dan jongere arbeidsmigranten, dit blijkt uit de odds ratio van -0.51 ($p < 0.01$). Ook het hebben van kennis van de Nederlandse taal leidt tot een kleinere kans op deze huisvestingssituatie. Tot slot hebben zowel arbeidsmigranten uit Polen als uit Roemenië een significant kleinere kans op het wonen in een zelfstandige kamer dan arbeidsmigranten uit Bulgarije.

De verklaarde variantie van model 2 is een stuk hoger dan de verklaarde variantie van model 1. Dit is logisch, omdat het eerste model geen significante chikwadraat heeft. Het eerste model is om die reden al niet relevant. De verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer' is van 1% (R^2 (Nagelkerke) = 0.01) verhoogd naar 23% (R^2 (Nagelkerke) = 0.23).

De derde logistische regressie analyse van het onderdeel sociaal kapitaal, heeft betrekking op de huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. In onderstaande tabel 19 worden de resultaten van de binomiale logistische regressie analyse gepresenteerd.

Tabel 19: sociaal kapitaal als voorspeller van 'kamer (gedeeld)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-2.99***	-3.05*
Contact met landgenoten	1.62***	1.20***
Contact met andere Oost-Europeanen	-1.09***	-0.88***
Contact met (autochtone) Nederlanders	-0.39**	-0.23
Uurloon		-0.52***
Verblijfsduur		0.05
Plaats huisvesting (stedelijk)		-0.33
Geslacht (man)		0.70**
Leeftijd		0.28
Opleidingsniveau		0.19
Kennis Nederlandse taal		-0.29
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		0.86*
Herkomstland Roemenië		0.81
R ² (Nagelkerke)	0.26	0.39
N	483	483

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In het eerste model van de analyse zijn de drie variabelen van sociaal kapitaal opgenomen. Alle drie de variabelen hebben een statistisch significante waarde. Sociaal contact heeft een odds ratio van 1.62 (p<0.001), wat inhoudt dat het hebben van veel sociale contacten met landgenoten de kans vergroot op het wonen in een gedeelde kamer. Zowel veel contact met andere Oost-Europeanen als veel contact met (autochtone) Nederlanders zorgen voor een kleinere kans op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meer personen anders dan de partner. De odds ratio's waaruit dit opgemaakt kan worden, zijn respectievelijk -1.09 (p<0.001) en -0.39 (p<0.01).

Het tweede model bevat de resultaten van sociaal kapitaal en de controlevariabelen samen. Na het toevoegen van de controlevariabelen is het verband tussen contact met

(autochtone) Nederlanders en het wonen in een gedeelde kamer niet meer statistisch significant. Contact met landgenoten en contact met andere Oost-Europeanen blijven wel een significante voorspeller van huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. De variabele 'contact met landgenoten', heeft namelijk een odds ratio van 1.20 ($p < 0.001$), wat betekent dat het hebben van sociale contacten met landgenoten de kans op het wonen in een gedeelde kamer vergroot. Veel sociaal contact met andere Oost-Europeanen zorgt juist voor een kleinere kans op deze huisvestingssituatie (odds ratio van -0.88 ($p < 0.001$)). Verder blijkt dat mensen met een hoger uurloon een kleinere kans hebben op het wonen in een gedeelde kamer, dan mensen met een lager uurloon. Mannen en arbeidsmigranten uit Polen hebben daarentegen een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer, in vergelijking met respectievelijk vrouwen en arbeidsmigranten uit Bulgarije. De odds ratio's zijn respectievelijk 0.70 ($p < 0.01$) en 0.86 ($p < 0.05$). De overige controlevariabelen hebben geen statistisch significante waarde.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de drie variabelen van sociaal kapitaal 26% van de variantie van huisvestingssituatie 'gedeelde kamer' verklaren. De drie variabelen van sociaal kapitaal en de controlevariabelen zorgen echter voor een verklaarde variantie van 39%. Het tweede model is met andere woorden beter dan het eerste model. De verklaarde variantie is echter niet sterk verbeterd ten opzichte van het eerste model. Dit duidt op een sterke invloed van sociaal kapitaal op de kans op het wonen in een gedeelde kamer.

Tot slot is er een binomiale logistische regressie analyse uitgevoerd binnen het onderdeel sociaal kapitaal, waarbij de huisvestingssituatie ‘caravan of tent’ de afhankelijke variabele is. De resultaten van de analyse staan gepresenteerd in onderstaande tabel 20.

Tabel 20: sociaal kapitaal als voorspeller van ‘caravan of tent’
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-8.08***	-21.39
Contact met landgenoten	1.88**	-0.30
Contact met andere Oost-Europeanen	1.02***	2.00***
Contact met (autochtone) Nederlanders	-0.71**	-0.25
Uurloon		-0.02
Verblijfsduur		-0.56*
Plaats huisvesting (stedelijk)		-22.48
Geslacht (man)		-0.50
Leeftijd		-0.03
Opleidingsniveau		-0.49
Kennis Nederlandse taal		0.28
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		-1.23
Herkomstland Roemenië		1.40
R ² (Nagelkerke)	0.19	0.67
N	483	483

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In het eerste model staan de resultaten gepresenteerd van de verbanden tussen de drie variabelen van sociaal kapitaal en huisvestingssituatie ‘caravan of tent’. Allereerst valt op dat alle drie de variabelen van sociaal kapitaal een statistisch significante odds ratio hebben. Zowel veelsociaal contact met landgenoten als veelsociaal contact met andere Oost-Europeanen, zorgen voor een grotere kans op het wonen in een caravan of tent. Daarnaast geeft een odds ratio van -0.71 (p<0.01) aan, dat het hebben van veel sociaal contact met (autochtone) Nederlanders de kans op het wonen in een caravan of tent juist verkleint.

In het tweede model van de analyse staan de resultaten voor de drie variabelen van sociaal kapitaal en de controlevariabelen samen. Na het toevoegen van de controlevariabelen, blijkt dat het hebben van ‘sociaal contact met landgenoten’ en ‘met

(autochtone) Nederlanders' geen voorspellende variabelen meer zijn voor het al dan niet wonen in een caravan of tent. Wel wordt het verband tussen 'contact met andere Oost-Europeanen' en huisvestingssituatie 'caravan of tent' versterkt. Een odds ratio van 2.00 ($p < 0.001$) geeft aan, dat individuen die meer sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen vaker in een caravan of tent wonen dan individuen die minder sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Daarnaast blijkt ook verblijfsduur een relevante variabele te zijn. Mensen die sinds langere periode in Nederland zijn, hebben een kleinere kans om in een caravan of tent te wonen, dan mensen die sinds een kortere periode in Nederland zijn (odds ratio van -0.56 ($p < 0.05$)).

In het eerste model van de logistische regressie analyse is de verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'caravan of tent' 19%. Na het toevoegen van de controle variabelen veranderd het model en is er een verklaarde variantie van 67%. De R^2 (Nagelkerke) is in dit geval een stuk hoger geworden in het tweede model. Vooral sociaal contact met andere Oost-Europeanen lijkt een goede voorspellende variabele te zijn voor het wonen in een caravan of tent.

Organisatie huisvesting en huisvestingssituatie

Het derde gedeelte van de analyses heeft betrekking op de relatie tussen de manier waarop arbeidsmigranten huisvesting organiseren en hun huisvestingssituatie. In onderstaande tabel 21 worden de gegevens gepresenteerd van de binomiale logistische regressie analyse, waarbij huisvestingssituatie 'appartement of huis' de afhankelijke variabele is. Na de bespreking van de gegevens uit de tabel, volgen de tabellen en besprekingen voor de overige huisvestingssituaties.

Tabel 21: organisatie van huisvesting als voorspeller van 'appartement of huis' (binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	0.82***	-3.02***
Organisatie huisvesting (ref. categorie: formele kanalen)		
Familie of vrienden	-1.21***	-0.99**
Uitzendbureau of werkgever	-4.09***	-3.13***
Uurloon		0.19
Verblijfsduur		0.39**
Plaats huisvesting (stedelijk)		0.56
Geslacht (man)		-1.04***
Leeftijd		0.37*
Opleidingsniveau		0.04
Kennis Nederlandse taal		0.36*
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		0.84*
Herkomstland Roemenië		1.59***
R ² (Nagelkerke)	0.44	0.58
N	487	487

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In bovenstaande tabel staan de resultaten gepresenteerd van twee modellen. Het eerste model heeft betrekking op het verband tussen de variabelen: 'organisatie huisvesting' en 'huisvestingssituatie'. De manier waarop arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa huisvesting organiseren blijkt van invloed te zijn op het wonen in een appartement of huis. Uit de resultaten kan opgemaakt worden dat zowel het organiseren van huisvesting via familie of vrienden als via een uitzendbureau of werkgever, een significant kleinere kans

geeft op het wonen in een appartement of huis, dan wanneer huisvesting wordt georganiseerd via formele kanalen, zoals de gemeente, een makelaar, de krant of het internet. De bijbehorende odds ratio's zijn respectievelijk -1.21 ($p < 0.001$) en -4.09 ($p < 0.001$).

Na toevoeging van de controlevariabelen, blijft het verband tussen organisatie van de huisvesting en huisvestingssituatie bestaan. De resultaten van het tweede model betreffende de organisatie van de huisvesting, blijven immers sterk significant. Het organiseren van huisvesting via familie of vrienden in vergelijking met het organiseren van huisvesting via formele kanalen, geeft een odds ratio van -0.99 ($p < 0.01$). Voor het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever is de odds ratio -3.13 ($p < 0.001$). Beide verbanden geven, net zoals in het eerste model, aan dat er een kleinere kans is op het wonen in een appartement of huis, dan wanneer men huisvesting organiseert via formele kanalen. Naast de organisatie van huisvesting blijken ook enkele controlevariabelen van belang. Ten eerste heeft men met een langere verblijfsduur een grotere kans op het wonen in een appartement of huis, dan wanneer men een kortere verblijfsduur heeft. Daarnaast hebben arbeidsmigranten met een hogere leeftijd en arbeidsmigranten die kennis hebben van de Nederlandse taal een grotere kans op het wonen in een appartement of huis. De bijbehorende odds ratio's zijn respectievelijk 0.37 ($p < 0.05$) en 0.36 ($p < 0.05$). Verder hebben arbeidsmigranten uit zowel Polen (odds ratio van 0.84 ($p < 0.05$)) als uit Roemenië (odds ratio van 1.59 ($p < 0.001$)) een significant grotere kans op een dergelijke huisvestingssituatie dan arbeidsmigranten uit Bulgarije. Tot slot hebben mannen een kleinere kans dan vrouwen op het wonen in een appartement of huis.

Het tweede model is een verbetering op het eerste model. De verklaarde variantie (R^2 Nagelkerke) is na het toevoegen van de controlevariabelen namelijk verhoogd van 44% naar 58%. Opvallend is, dat de R^2 Nagelkerke van het eerste model al redelijk hoog was, wat met andere woorden betekent dat organisatie van huisvesting een belangrijke voorspellende variabele is voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Dit laatste blijkt ook uit het feit dat na het toevoegen van de controlevariabelen, het verband tussen organisatie van huisvesting en huisvestingssituatie statistisch significant blijft.

De tweede binomiale logistische regressie analyse van het derde gedeelte van de resultaten, heeft betrekking op het verband tussen organisatie van de huisvesting en het wonen in een kamer die niet wordt gedeeld met anderen anders dan de partner. De resultaten van deze logistische regressie analyse worden gepresenteerd in tabel 22.

Tabel 22: organisatie van huisvesting als voorspeller van 'kamer (zelfstandig)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-1.00***	1.64*
Organisatie huisvesting (ref. categorie: formele kanalen)		
Familie of vrienden	0.48	0.29
Uitzendbureau of werkgever	-0.21	0.38
Uurloon		0.08
Verblijfsduur		-0.14
Plaats huisvesting (stedelijk)		1.65***
Geslacht (man)		0.41
Leeftijd		-0.50**
Opleidingsniveau		-0.13
Kennis Nederlandse taal		-0.19
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		-1.05**
Herkomstland Roemenië		-1.45***
R ² (Nagelkerke)	0.03	0.21
N	487	487

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Het eerste model uit bovenstaande tabel heeft betrekking op de relatie tussen organisatie van de huisvesting en het wonen in een zelfstandige kamer. Er blijkt geen statistisch significant verband te zijn, tussen deze twee variabelen. Met andere woorden heeft de organisatie van de huisvesting geen voorspellende waarde wat betreft de kans op het wonen in een kamer die niet gedeeld wordt met anderen anders dan de partner.

Het tweede model, waarin de controlevariabelen zijn meegenomen, bevat wel enkele statistisch significante resultaten. Ten eerste heeft de plaats van de huisvesting met een odds ratio van 1.65 (p<0.001) een duidelijk verband met huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer'. Het wonen in een stedelijk gebied geeft een grotere kans op deze

huisvestingssituatie dan het wonen in een landelijk gebied. Daarnaast is ook de leeftijd van arbeidsmigranten een relevante variabele. Arbeidsmigranten met een hogere leeftijd hebben een kleinere kans op het wonen in een zelfstandige kamer dan arbeidsmigranten met een lagere leeftijd (odds ratio van -0.50 ($p < 0.01$)). Tot slot hebben arbeidsmigranten uit zowel Polen (odds ratio van -1.05 ($p < 0.01$)) als Roemenië (odds ratio van -1.45 ($p < 0.001$)) een statistisch significant kleinere kans op het wonen in een zelfstandige kamer dan arbeidsmigranten uit Bulgarije.

Naast de niet-significante odds ratio's, kan uit de lage verklaarde variantie (R^2 (Nagelkerke) = 0.03) van het eerste model, opgemaakt worden dat het eerste model weinig effect heeft op de kans op het wonen in een zelfstandige kamer. Na het toevoegen van de controlevariabelen in het tweede model, wordt de verklaarde variantie verhoogd van 3% naar 21%. Het tweede model is met andere woorden beter voor het voorspellen van de kans op het al dan niet wonen in een kamer die niet gedeeld wordt met anderen anders dan de partner. Zij het dat de verklaarde variantie van 21% nog niet heel hoog is.

De volgende tabel (tabel 23) bevat de resultaten van de binomiale logistische regressie analyse waarbij het verband onderzocht is tussen organisatie van huisvesting aan de ene kant en het wonen in een gedeelde kamer aan de andere kant.

Tabel 23: organisatie van huisvesting als voorspeller van kamer (gedeeld)
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-3.97***	-4.63***
Organisatie huisvesting (ref. categorie: formele kanalen)		
Familie of vrienden	2.50**	2.46**
Uitzendbureau of werkgever	4.30***	3.66***
Uurloon		-0.29*
Verblijfsduur		0.11
Plaats huisvesting (stedelijk)		0.02
Geslacht (man)		0.63*
Leeftijd		0.34*
Opleidingsniveau		0.22
Kennis Nederlandse taal		-0.33*
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		0.66
Herkomstland Roemenië		-0.06
R ² (Nagelkerke)	0.36	0.42
N	487	487

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

In het eerste model van de analyse is enkel de variabele 'organisatie huisvesting' meegenomen als verklarende variabele voor huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. Uit de resultaten mag opgemaakt worden, dat er een statistisch significant verband bestaat tussen deze twee variabelen. Het organiseren van huisvesting zowel via familie of vrienden als via een uitzendbureau of werkgever zorgt voor een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer, dan het organiseren van huisvesting via formele kanalen, zoals de gemeente, een makelaar, de krant of het internet. De odds ratio's behorende bij organisatie van huisvesting, zijn namelijk positief en sterk significant.

In het tweede model zijn de controlevariabelen van dit onderzoek toegevoegd aan de analyse. Allereerst blijkt organisatie van huisvesting een relevante variabele voor het

voorspellen van de kans op het wonen in een gedeelde kamer. Zowel het organiseren van huisvesting via familie of vrienden (odds ratio van 2.46 ($p < 0.01$)) als het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever (odds ratio van 3.66 ($p < 0.001$)), geven arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer, dan wanneer de huisvesting wordt georganiseerd via formele kanalen. Daarnaast blijkt het uurloon van de arbeidsmigranten ook van belang te zijn als voorspellende variabele. Arbeidsmigranten met een hoger uurloon, hebben een kleinere kans dan arbeidsmigranten met een lager uurloon, op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meer anderen anders dan de partner. De odds ratio bij de variabele 'uurloon' is namelijk -0.29 ($p < 0.05$). Daarnaast hebben arbeidsmigranten die kennis hebben van de Nederlandse taal een statistisch significant kleinere kans op het wonen in een gedeelde kamer, dan wanneer men geen of weinig kennis heeft van de Nederlandse taal. Verder hebben zowel mannen (odds ratio van 0.63 ($p < 0.05$)) als arbeidsmigranten met een hogere leeftijd (odds ratio van 0.34 ($p < 0.05$)) een grotere kans op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met anderen anders dan de partner.

De verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'gedeelde kamer' is in het eerste model 36%. Na het toevoegen van de controlevariabelen (tweede model) is de verklaarde variantie verhoogd naar 42%. Dit is een geringe toename van de verklaarde variantie. Met andere woorden betekent dit dat organisatie van huisvesting een belangrijke voorspellende variabele is voor de kans op het wonen in een gedeelde kamer. Dit laatste kan ook opgemaakt worden uit het feit dat de verbanden sterk significant blijven, na het toevoegen van de controlevariabelen.

Tot slot volgen nu de tabel en de bespreking van de resultaten betreffende het verband tussen organisatie van de huisvesting en huisvestingssituatie 'caravan of tent'. In onderstaande tabel 24 worden de resultaten van de binomiale logistische regressie analyse gepresenteerd.

Tabel 24: organisatie van huisvesting als voorspeller van 'caravan of tent'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds	
	Model 1	Model 2
constante	-3.97***	-19.54
Organisatie huisvesting (ref. categorie: formele kanalen)		
Familie of vrienden	0.72	1.06
Uitzendbureau of werkgever	2.25**	-0.96
Uurloon		-0.09
Verblijfsduur		-0.96***
Plaats huisvesting (stedelijk)		-6.05***
Geslacht (man)		-0.40
Leeftijd		0.01
Opleidingsniveau		-0.20
Kennis Nederlandse taal		0.53
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)		
Herkomstland Polen		15.04
Herkomstland Roemenië		16.76
R ² (Nagelkerke)	0.11	0.54
N	487	487

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Het eerste model van de analyse heeft betrekking op de relatie tussen organisatie van de huisvesting en het al dan niet wonen in een caravan of tent. Het organiseren van huisvesting via familie of vrienden heeft geen significant verband met huisvestingssituatie 'caravan of tent'. Wel hebben arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau of werkgever een statistisch grotere kans op het wonen in een caravan of tent dan arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via formele kanalen. De odds ratio van het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever is namelijk 2.25 (p<0.01) bij organisatie van huisvesting via formele kanalen als referentie categorie.

Na het toevoegen van de controlevariabelen in het tweede model, blijkt het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever echter geen statisch significant effect meer te hebben op de kans op het wonen in een caravan of tent. Juist de controlevariabelen verblijfsduur en plaats van de huisvesting zijn relevante voorspellende variabelen. Arbeidsmigranten met een langere verblijfsduur hebben een kleinere kans op het wonen in een caravan of tent dan arbeidsmigranten die sinds een kortere periode in Nederland zijn (odds ratio van verblijfsduur is -0.96 ($p < 0.001$)). Daarnaast hebben arbeidsmigranten die in stedelijk gebied wonen een kleinere kans op het wonen in een caravan of tent, dan arbeidsmigranten die in landelijk gebied wonen (odds ratio van -6.05 ($p < 0.001$)). Laatste is logisch, aangezien de begrippen stedelijk gebied en landelijk gebied gedefinieerd zijn met behulp van adressendichtheid per vierkante kilometer.

De verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'caravan of tent' is in het eerste model 11%. Na het toevoegen van de controlevariabelen in het tweede model, wordt de verklaarde variantie verhoogd naar 54%. Het tweede model is met andere woorden beter dan het eerste model, wat betreft het voorspellen van de kans op het wonen in een caravan of tent. Juist de verblijfsduur van arbeidsmigranten en het wonen in een stedelijk of landelijk gebied blijken hierbij relevant.

Verblijfsintentie, sociaal kapitaal, organisatie huisvesting en huisvestingssituatie

Tot slot heeft het vierde gedeelte van de analyses betrekking op de relatie tussen verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van de huisvesting aan de ene kant en huisvestingssituatie aan de andere kant. Bij de eerste drie gedeeltes van de analyses is per onafhankelijke variabele onderzocht wat het verband is met de vier typen huisvestingssituatie. In het vierde gedeelte van de analyses worden per huisvestingssituatie, alle drie de onafhankelijke variabelen samen in een binomiale logistische regressie analyse gedaan. Onderzocht kan worden welke onafhankelijke variabelen een voorspelling kunnen doen betreffende de kans op een bepaalde huisvestingssituatie. In onderstaande tabel 25 worden de gegevens gepresenteerd van de binomiale logistische regressie analyse, waarbij huisvestingssituatie 'appartement of huis' de afhankelijke variabele is. Na de bespreking van de gegevens uit de tabel, volgen de tabellen en besprekingen voor de overige huisvestingssituaties.

Tabel 25: verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van huisvesting als voorspellende variabelen van huisvestingssituatie 'appartement of huis'

(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds			
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
constante	-0.76***	1.64*	2.51**	-2.20
Verblijfsintentie (ref. cat.:onduidelijke verblijfsintentie)				
Korte verblijfsintentie	-1.37***	-0.92*	0.08	1.11
Middellange verblijfsintentie	-0.51	-0.57	-0.40	0.07
Lange verblijfsintentie	0.68*	0.54	0.75	0.88
Permanente verblijfsintentie	0.73*	0.57	0.82*	0.91*
Sociaal contact met landgenoten		-1.35***	-0.80***	-0.52*
Sociaal contact met andere Oost-Europeanen		0.25	-0.12	-0.11
Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders		0.36*	0.10	-0.21
Organisatie huisvesting (ref. cat.: formele kanalen)				
Familie of vrienden			-1.10***	-1.05**
Uitzendbureau of werkgever			-3.86***	-3.38***
Uurloon				0.17
Verblijfsduur				0.38**
Plaats huisvesting (stedelijk)				0.74
Geslacht (man)				-1.18***
Leeftijd				0.37

Opleidingsniveau				0.08
Kennis Nederlandse taal				0.39*
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)				
Herkomstland Polen				0.86*
Herkomstland Roemenië				1.37**

R ² (Nagelkerke)	0.13	0.29	0.51	0.62
N	479	479	479	479

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Bovenstaande tabel is opgebouwd uit vier modellen. Het eerste model heeft betrekking op het verband tussen verblijfsintentie van de arbeidsmigrant en huisvestingssituatie 'appartement of huis'. Vervolgens zijn de drie variabelen van sociaal kapitaal aan het eerste model toegevoegd, zodat er een tweede model ontstaat. Het derde model heeft betrekking op verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van de huisvesting. Het vierde model heeft vervolgens betrekking op verblijfsintentie, sociaal kapitaal, organisatie van de huisvesting en de controlevariabelen.

Uit de tabel kan afgelezen worden dat de R² (Nagelkerke) een steeds hogere waarde krijgt, naarmate er meer variabelen worden toegevoegd aan de analyse. Met andere woorden is er een steeds hogere verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'appartement of huis'. Het model met het hoogste niveau verklaarde variantie, is het beste model om voorspellingen te doen betreffende de kans om in een appartement of huis te wonen. In dit geval is het vierde model uit de tabel het beste, waarbij er een verklaarde variantie is van 62% (R² (Nagelkerke) = 0.62). De resultaten van het vierde model zullen nu worden besproken.

Een eerste belangrijke voorspellende variabele voor de kans op het wonen in een appartement of huis, is 'permanente verblijfsintentie'. De odds ratio van 0.91 (p<0.05) moet worden geïnterpreteerd worden als zijnde dat arbeidsmigranten die verwachten permanent in Nederland te blijven, een grotere kans hebben op het wonen in een appartement of huis dan arbeidsmigranten die een onduidelijke verblijfsintentie hebben. Doordat het verband statistisch significant is, zijn de resultaten geen gevolg van bijvoorbeeld toeval. De overige verblijfsintenties hebben geen significante odds ratio, waardoor op basis van die overige verblijfsintenties geen voorspellingen gedaan kunnen worden betreffende de kans op het wonen in een appartement of huis.

Naast een permanente verblijfsintentie, is ook sociaal contact met landgenoten een relevante variabele. Arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met landgenoten hebben een kleinere kans op het wonen in een appartement of huis, dan arbeidsmigranten

die minder sociaal contact hebben met landgenoten. Dit blijkt uit de negatieve en significante odds ratio van -0.52 ($p < 0.05$) uit tabel 25 (vierde model). De variabele 'sociaal contact met landgenoten', had in het tweede en derde model al een significante odds ratio, wat met andere woorden betekent dat deze variabele ook na toevoeging van andere variabelen een belangrijke voorspeller blijft voor de kans op het wonen in een appartement of huis.

De derde onafhankelijke variabele van dit onderzoek: 'organisatie van huisvesting', blijkt eveneens relevant in het onderzoek. Zowel het organiseren van huisvesting via familie of vrienden als het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever, hebben een negatieve significante odds ratio. De bijbehorende odds ratio's zijn respectievelijk -1.05 ($p < 0.01$) en -3.38 ($p < 0.001$). Dit houdt in dat beide manieren om huisvesting te organiseren een statistisch significant kleinere kans bieden op het wonen in een appartement of huis, dan wanneer arbeidsmigranten huisvesting zouden organiseren via formele kanalen als de gemeente, een makelaar, de krant of het internet. Organisatie van huisvesting heeft in het derde model ook al sterk significante odds ratio's, welke na toevoeging van de controlevariabelen blijven bestaan.

Tot slot zijn er een aantal controlevariabelen relevant voor het voorspellen van de kans op het wonen in een appartement of huis. Het gaat om de variabelen: verblijfsduur, geslacht, kennis van de Nederlandse taal en herkomstland. Uit de logistische regressie analyse blijkt, dat arbeidsmigranten die sinds een langere periode in Nederland zijn, een grotere kans hebben op het wonen in een appartement of huis, dan arbeidsmigranten die sinds een kortere periode in Nederland verblijven (odds ratio van 0.38 ($p < 0.01$)). Betreffende de variabele 'geslacht', hebben mannen een significant kleinere kans dan vrouwen, op het wonen in dit type huisvestingssituatie. De odds ratio van 'geslacht' is namelijk -1.18 ($p < 0.001$). Verder blijkt het hebben van kennis van de Nederlandse taal relevant (odds ratio van 0.39 ($p < 0.05$)). Arbeidsmigranten die Nederlands kunnen spreken hebben een grotere kans op het wonen in een appartement of huis dan arbeidsmigranten die dit niet kunnen. Tot slot heeft het land van herkomst van de arbeidsmigrant effect op de kans op dit type huisvestingssituatie. Zowel arbeidsmigranten uit Polen als arbeidsmigranten uit Roemenië hebben een significant grotere kans op het wonen in een appartement of huis dan arbeidsmigranten uit Bulgarije. De odds ratio's die hierbij horen zijn respectievelijk 0.86 ($p < 0.05$) en 1.37 ($p < 0.01$).

De tweede binomiale logistische regressie analyse van het vierde gedeelte van de analyses, heeft betrekking op de huisvestingssituatie: 'zelfstandige kamer'. De resultaten van deze analyse worden gepresenteerd in onderstaande tabel.

Tabel 26: verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van huisvesting als voorspellende variabelen van huisvestingssituatie 'kamer (zelfstandig)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds			
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
constante	-0.72***	-1.41*	-1.68**	-0.27
Verblijfsintentie (ref. cat.:onduidelijke verblijfsintentie)				
Korte verblijfsintentie	-0.72*	-0.66*	-0.51	-0.76
Middellange verblijfsintentie	0.27	0.28	0.33	0.24
Lange verblijfsintentie	-0.69	-0.71	-0.73	-0.75
Permanente verblijfsintentie	-0.40	-0.45	-0.42	-0.23
Sociaal contact met landgenoten		0.02	0.09	-0.07
Sociaal contact met andere Oost-Europeanen		0.19	0.16	0.12
Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders		0.18	0.16	0.30
Organisatie huisvesting (ref. cat.: formele kanalen)				
Familie of vrienden			0.53	0.43
Uitzendbureau of werkgever			-0.10	0.59
Uurloon				0.09
Verblijfsduur				-0.16
Plaats huisvesting (stedelijk)				1.63***
Geslacht (man)				0.51*
Leeftijd				-0.48**
Opleidingsniveau				-0.17
Kennis Nederlandse taal				-0.29
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)				
Herkomstland Polen				-1.13**
Herkomstland Roemenië				-1.47***
R ² (Nagelkerke)	0.04	0.05	0.07	0.25
N	479	479	479	479

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Bovenstaande tabel is wederom opgebouwd uit vier modellen. Het eerste model heeft betrekking op het verband tussen verblijfsintentie van de arbeidsmigrant en huisvestingssituatie 'appartement of huis'. Bij het tweede model zijn de drie variabelen van sociaal kapitaal aan het eerste model toegevoegd. Het derde model heeft betrekking op verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van de huisvesting. Tot slot heeft het vierde model op verblijfsintentie, sociaal kapitaal, organisatie van de huisvesting en de controlevariabelen.

Uit de tabel kan afgelezen worden dat de R^2 (Nagelkerke) in de eerste drie modellen zeer laag is. Ondanks dat de R^2 (Nagelkerke) een steeds hogere waarde krijgt bij het toevoegen van variabelen, is het vierde model duidelijk het beste model om voorspellingen te doen betreffende de kans op het wonen in een zelfstandige kamer. Ook in het vierde model is de verklaarde variantie van 25% nog niet heel hoog, maar wel een stuk hoger dan in de drie voorgaande modellen uit tabel 26. Het tweede model uit de tabel is overigens niet bruikbaar om voorspellingen te doen, omdat deze een chikwadraat heeft van 3.717 bij drie vrijheidsgraden waardoor er een significantie niveau is van 0.294. De chikwadraat had minimaal 7.815 moeten zijn, om een statistisch significant model te hebben. Aangezien het vierde model het beste is, worden de resultaten van dit model besproken.

Allereerst kan uit de tabel opgemaakt worden, dat de variabele 'verblijfsintentie' geen enkel significant verband heeft met huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer'. Het maakt met andere woorden niet uit of een arbeidsmigrant verwacht voor een kortere of een langere periode in Nederland te verblijven. De kans op het wonen in een zelfstandige kamer, wordt niet beïnvloed door de verblijfsintentie van een arbeidsmigrant. Naast de variabele 'verblijfsintentie' blijken ook de drie onafhankelijke variabelen van sociaal kapitaal niet relevant. De kans op het wonen in een zelfstandige kamer wordt met andere woorden niet beïnvloed door het al dan niet hebben van sociaal contact met landgenoten, andere Oost-Europeanen en (autochtone) Nederlanders. Er zijn immers geen statistisch significante verbanden. Tot slot blijkt ook de derde onafhankelijke variabele 'organisatie van huisvesting' geen statistisch significante odds ratio's te hebben. Op basis van de manier waarop arbeidsmigranten huisvesting organiseren, kan geen voorspelling gedaan worden of zij een grotere dan wel kleinere kans hebben op het wonen in een zelfstandige kamer.

In tegenstelling tot de drie onafhankelijke variabelen van dit onderzoek, hebben een aantal controlevariabelen wel een significant verband met huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer'. De controlevariabelen die relevant zijn in het onderzoek, zijn: plaats van huisvesting, geslacht, leeftijd en het land van herkomst. Allereerst hebben arbeidsmigranten die in een stedelijk gebied wonen een grotere kans op het wonen in een zelfstandige kamer dan arbeidsmigranten die in een landelijk gebied wonen. De variabele 'plaats huisvesting' heeft namelijk een positieve en sterk significante odds ratio van 1.63 ($p < 0.001$). De tweede

controlevariabele die relevant is bij het voorspellen van de kans op het wonen in een zelfstandige kamer, is de variabele 'geslacht'. Uit de bovenstaande tabel, kan afgelezen worden dat er bij geslacht een odds ratio staat gepresenteerd van 0.51 ($p < 0.05$). Dit houdt in dat mannen een grotere kans hebben dan vrouwen op het wonen in dit type huisvestingssituatie. Daarnaast hebben oudere arbeidsmigranten een kleinere kans dan jongere arbeidsmigranten om in een zelfstandige kamer te wonen. Dit blijkt uit de negatieve en significante odds ratio van -0.48 ($p < 0.01$). Tot slot heeft de controlevariabele 'herkomstland' een significant verband met huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer'. Zowel arbeidsmigranten uit Polen als arbeidsmigranten uit Roemenië, hebben een significant kleinere kans op het wonen in een zelfstandige kamer dan arbeidsmigranten uit Bulgarije. De bijbehorende odds ratio's zijn respectievelijk -1.13 ($p < 0.01$) en -1.47 ($p < 0.001$).

De volgende binomiale logistische regressie analyse die is uitgevoerd, met behulp van het programma SPSS, heeft betrekking op de derde huisvestingssituatie, namelijk 'gedeelde kamer'. De resultaten van deze logistische regressie analyse staan gepresenteerd in onderstaande tabel 27.

Tabel 27: verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van huisvesting als voorspellende variabelen van huisvestingssituatie 'kamer (gedeeld)'
(binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds			
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
constante	-0.91***	-3.13***	-4.73***	-5.93***
Verblijfsintentie (ref. cat.:onduidelijke verblijfsintentie)				
Korte verblijfsintentie	0.87**	0.49	-0.14	-0.10
Middellange verblijfsintentie	0.24	0.21	-0.02	0.05
Lange verblijfsintentie	0.16	0.35	0.37	0.47
Permanente verblijfsintentie	-0.53	-0.39	-0.55	-0.49
Sociaal contact met landgenoten		1.60***	1.00**	1.02**
Sociaal contact met andere Oost-Europeanen		-1.10***	-0.92***	-0.84***
Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders		-0.34*	-0.17	-0.18
Organisatie huisvesting (ref. cat.: formele kanalen)				
Familie of vrienden			2.30**	2.33**
Uitzendbureau of werkgever			3.77***	3.38***
Uurloon				-0.34*
Verblijfsduur				0.08
Plaats huisvesting (stedelijk)				0.08
Geslacht (man)				0.61*
Leeftijd				0.35*
Opleidingsniveau				0.25
Kennis Nederlandse taal				-0.12
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)				
Herkomstland Polen				0.44
Herkomstland Roemenië				0.10
R ² (Nagelkerke)	0.06	0.28	0.44	0.47
N	479	479	479	479

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Bovenstaande tabel is, net zoals tabel 25 en 26, opgebouwd uit vier modellen. Het eerste model heeft betrekking op het verband tussen verblijfsintentie van de arbeidsmigrant en huisvestingssituatie 'appartement of huis'. Het tweede model is uitgebreid met de drie variabelen van sociaal kapitaal. Het derde model heeft betrekking op verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van de huisvesting. Het vierde model heeft tot slot betrekking op verblijfsintentie, sociaal kapitaal, organisatie van de huisvesting en de controlevariabelen.

Uit de tabel kan afgelezen worden dat de R^2 (Nagelkerke) een steeds hogere waarde krijgt, naarmate er meer variabelen worden toegevoegd aan de analyse. Het verschil in verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'gedeelde kamer' tussen het derde en vierde model is niet erg groot. Deze wordt na het toevoegen van de controlevariabelen namelijk verhoogd van 44% naar 47%. Het model met het hoogste niveau verklaarde variantie, is het beste model om voorspellingen te doen betreffende de kans om in gedeelde kamer te wonen. In dit geval is het vierde model uit de tabel het beste model. Hierbij moet in gedachte gehouden worden, dat vooral de onafhankelijke variabelen relevant zijn en dat de controlevariabelen voor een geringe verbetering van het model zorgen.

De eerste onafhankelijke variabele in de analyse 'verblijfsintentie', blijkt geen significant verband te hebben met huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. De odds ratio's van de verschillende verblijfsintenties zijn niet significant en zouden door toeval tot stand kunnen zijn gekomen. Met andere woorden betekent dit dat er vanuit de verblijfsintentie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, geen voorspelling gedaan kan worden betreffende de kans op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meerdere personen anders dan de partner.

Anders dan verblijfsintentie, blijkt sociaal kapitaal wel relevant te zijn. Zowel sociaal contact met landgenoten als sociaal contact met andere Oost-Europeanen hebben een statistische significante odds ratio. Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders daarentegen, heeft geen significante relatie met huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. Arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met landgenoten, hebben een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer dan arbeidsmigranten die minder vaak sociaal contact hebben met landgenoten. Dit blijkt uit de positieve en significante odds ratio van 1.02 ($p < 0.01$). De variabele 'sociaal contact met andere Oost-Europeanen' heeft echter een negatief maar wel significant verband met huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. Een odds ratio van -0.84 ($p < 0.001$), geeft namelijk aan dat arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen een kleinere kans hebben om in een gedeelde kamer te wonen dan arbeidsmigranten die juist minder vaak sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Na het toevoegen van de controlevariabelen, zijn de odds ratio's van sociaal kapitaal in het vierde model niet veel veranderd ten opzichte van het derde model.

Naast sociaal kapitaal, is ook de manier waarop arbeidsmigranten huisvesting organiseren van belang. Zowel arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via familie of vrienden als arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau of werkgever hebben een significant grotere kans om in een gedeelde kamer te wonen, dan arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via formele kanalen. De bijbehorende odds ratio's zijn respectievelijk 2.33 ($p < 0.01$) en 3.38 ($p < 0.001$). Opgemerkt moet worden dat ook bij de variabele 'organisatie van huisvesting' de odds ratio's vrijwel niets zijn veranderd ten opzichte van het derde model in de tabel. Dit betekent dat zowel de twee relevante variabelen van sociaal kapitaal als de variabele 'organisatie van huisvesting', zeer belangrijk zijn bij het voorspellen van de kans op het wonen in een gedeelde kamer.

Tot slot zijn er een aantal controlevariabelen, die een significant verband hebben met huisvestingssituatie 'gedeelde kamer'. Het gaat om de variabelen: uurloon, geslacht en leeftijd. Allereerst blijkt dat arbeidsmigranten met een hoger uurloon een kleinere kans hebben om in een gedeelde kamer te wonen dan arbeidsmigranten met een lager uurloon. Dit kan opgemaakt worden uit de negatieve en significante odds ratio van -0.34 ($p < 0.05$). De tweede controlevariabele die een significant verband heeft met huisvestingssituatie 'gedeelde kamer', is geslacht. Een odds ratio van 0.61 ($p < 0.05$) geeft aan, dat mannen een grotere kans hebben dan vrouwen op het wonen in een gedeelde kamer. Tot slot hebben arbeidsmigranten met een hogere leeftijd een grotere kans dan arbeidsmigranten met een lagere leeftijd, op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meer personen anders dan de partner. In de tabel kan dat worden gezien aan de odds ratio van 0.35 ($p < 0.05$). Zoals al gezegd, zijn naast de controlevariabelen vooral de relevante onafhankelijke variabelen belangrijk bij het voorspellen van de kans op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meer personen anders dan de partner.

De laatste binomiale logistische regressie analyse van dit onderzoek heeft betrekking op de huisvestingssituatie: het wonen in een 'caravan of tent'. De resultaten van deze logistische regressie analyse staan gepresenteerd in onderstaande tabel.

Tabel 28: verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van huisvesting als voorspellende variabelen van huisvestingssituatie 'caravan of tent' (binomiale logistische regressie analyse, methode: ENTER)

Onafhankelijke variabelen	Log-odds			
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
constante	-2.66***	-8.02***	-8.56***	-1.17
Verblijfsintentie (ref. cat.:onduidelijke verblijfsintentie)				
Korte verblijfsintentie	1.35**	1.37**	0.89	-0.22
Middellange verblijfsintentie	-0.27	0.08	-0.20	-1.84
Lange verblijfsintentie	-18.55	-17.91	-17.82	-18.26
Permanente verblijfsintentie	0.03	0.44	0.43	-0.59
Sociaal contact met landgenoten		1.56*	1.06	0.32
Sociaal contact met andere Oost-Europeanen		1.04***	1.28***	2.22***
Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders		-0.49	-0.29	-0.20
Organisatie huisvesting (ref. cat.: formele kanalen)				
Familie of vrienden			0.39	2.84
Uitzendbureau of werkgever			2.09*	0.44
Uurloon				-0.09
Verblijfsduur				-0.54
Plaats huisvesting (stedelijk)				-24.40
Geslacht (man)				-0.61
Leeftijd				-0.21
Opleidingsniveau				-0.43
Kennis Nederlandse taal				0.33
Herkomstland (ref. categorie: Bulgarije)				
Herkomstland Polen				-1.02
Herkomstland Roemenië				2.38
R ² (Nagelkerke)	0.13	0.27	0.33	0.72
N	479	479	479	479

*** p<0.001; ** p<0.01; * p<0.05

Bovenstaande tabel heeft eveneens vier modellen. Waarbij elk model een uitbreiding is op het voorgaand model. Het eerste model heeft betrekking op het verband tussen verblijfsintentie van de arbeidsmigrant en huisvestingssituatie 'caravan of tent'. Het tweede model is uitgebreid met de drie variabelen van sociaal kapitaal. Het derde model heeft betrekking op verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van de huisvesting. Tot slot zijn bij het vierde model de controlevariabelen toegevoegd.

Uit de tabel kan afgelezen worden dat de R^2 (Nagelkerke) een steeds hogere waarde krijgt, naarmate er meer variabelen worden toegevoegd aan de analyse. Vooral het vierde model is een sterke verbetering op het voorgaand model. De verklaarde variantie van huisvestingssituatie 'caravan of tent' is in het vierde model namelijk verhoogd tot 72%. Het model met het hoogste niveau verklaarde variantie, is het beste model om voorspellingen te doen betreffende de kans om in caravan of tent te wonen. Ook in dit laatste geval is het vierde model het beste model.

Ondanks dat op basis van het vierde model van variabelen een beste voorspelling gegeven kan worden betreffende de kans op het wonen in een caravan of tent, blijkt slechts één variabele een statistisch significant verband te hebben met deze huisvestingssituatie. Het gaat hier om de variabele 'sociaal contact met andere Oost-Europeanen', welke een positieve en sterk significante odds ratio heeft van 2.22 ($p < 0.001$). Dit houdt in dat arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen een grotere kans hebben om in een caravan of tent te wonen, dan arbeidsmigranten die minder vaak sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. De overige variabelen, blijken geen significant effect te hebben op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Hoofdstuk 5: conclusie en discussie

Beantwoording probleemstelling

Vanaf 1 mei 2004 zijn een aantal Midden- en Oost-Europese landen, waaronder Polen, toegetreden tot de Europese Unie. Vanaf januari 2007 zijn ook Roemenië en Bulgarije toegetreden. Als gevolg van het openstellen van de landsgrenzen, is er een toestroom van arbeidsmigranten uit deze landen naar onder andere Nederland ontstaan. De arbeidsmigranten die naar Nederland komen, moeten ergens kunnen verblijven. Met andere woorden hebben zij huisvesting nodig. Deze scriptie is bedoeld om onderzoek te doen naar de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. De probleemstelling die hierbij centraal staat is: *Kan de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa verklaard worden door verblijfsintentie, sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren?* Om antwoord te kunnen geven op deze centrale vraag, zijn vijf hypothesen opgesteld. De houdbaarheid van de hypothesen is getoetst middels een reeks binomiale logistische regressie analyses.

De eerste hypothese van het onderzoek is: *Arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie wonen vaker in een caravan of tent en/of delen vaker de huisvesting met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie.* Uit het onderzoek is gebleken dat er een verband bestaat tussen het hebben van een korte verblijfsintentie en het wonen in een caravan of tent of het wonen in gedeelde huisvesting. Arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie hebben een grotere kans op deze huisvestingssituaties dan arbeidsmigranten met een onduidelijke verblijfsintentie.

Echter, afgevraagd moet worden of het hebben van een korte verblijfsintentie leidt tot een grotere kans op het wonen in gedeelde huisvesting of in een caravan of tent. Denkbaar is dat er een indirect verband bestaat tussen verblijfsintentie, sociaal kapitaal en huisvestingssituatie, om de reden dat het er geen significant verband meer is tussen een korte verblijfsintentie en het wonen in gedeelde huisvesting of een caravan of tent na het controleren voor sociaal kapitaal. Mogelijk hebben arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie, minder vaak sociaal contact, waardoor zij minder informatie krijgen over bijvoorbeeld beschikbare huisvesting. Daarnaast is het ook denkbaar dat arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie veel sociaal contact hebben met landgenoten en daardoor vaker een gedeelde huisvestingssituatie hebben. Uit kruistabel 1 in bijlage 1, kan opgemaakt worden dat arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie veel sociaal contact hebben met landgenoten. Dit is een indicatie, dat er mogelijk sprake is van een indirect verband.

Verder verdwijnt het significante verband tussen een korte verblijfsintentie en het wonen in gedeelde huisvesting of in een caravan of tent, na het controleren voor organisatie van huisvesting (zie tabel 28). Er kan hier sprake zijn van een indirect effect tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Het is immers denkbaar dat arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie eerder dan arbeidsmigranten met een langere verblijfsintentie, geneigd zijn om huisvesting te organiseren via een uitzendbureau of werkgever. Uit kruistabel 4 in bijlage 1 van deze scriptie kan opgemaakt worden dat arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie vaak huisvesting organiseren via een uitzendbureau of werkgever. Daarnaast is het mogelijk dat wanneer arbeidsmigranten huisvesting organiseren via een werkgever, dat zij in een caravan op het land of het terrein van de werkgever wonen. Met andere woorden kan er een sterke samenhang zijn tussen de variabelen 'verblijfsintentie' en 'organisatie van huisvesting', waardoor het verband tussen 'verblijfsintentie' en 'huisvestingssituatie' lijkt te verdwijnen.

Kortom moet geconcludeerd worden dat de eerste hypothese van het onderzoek niet geheel wordt ondersteund. Arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie wonen vaker dan arbeidsmigranten met een langere verblijfsintentie in gedeelde huisvesting of in een caravan of tent. Maar na controle voor sociaal kapitaal of organisatie van huisvesting, lijkt het significante verband tussen korte verblijfsintentie en deze vormen van huisvestingssituatie te verdwijnen. Het is met andere woorden niet duidelijk of een korte verblijfsintentie de kans op het wonen in gedeelde huisvesting vergroot, of dat dit het gevolg is van een indirect effect tussen verblijfsintentie en huisvestingssituatie met als tussenliggende variabele 'organisatie van huisvesting' of 'sociaal kapitaal'.

De tweede hypothese van dit onderzoek is: *Arbeidsmigranten met een langere of permanente verblijfsintentie wonen vaker in een appartement of huis wonen en/of delen minder vaak de huisvesting met anderen anders dan de partner, dan arbeidsmigranten met een kortere verblijfsintentie.* Uit het onderzoek is gebleken dat zowel arbeidsmigranten met een permanente verblijfsintentie als arbeidsmigranten met een langere verblijfsintentie een grotere kans hebben op het wonen in een appartement of huis dan arbeidsmigranten met een onduidelijke verblijfsintentie. Wanneer er gecontroleerd wordt voor sociaal kapitaal, lijkt er geen verband meer te zijn tussen een lange verblijfsintentie en het wonen in een appartement of huis. Ook hier is mogelijk sprake van een indirect verband tussen 'verblijfsintentie' en 'huisvestingssituatie', met 'sociaal kapitaal' als tussenliggende variabele.

Het is denkbaar dat arbeidsmigranten die een zelfstandige huisvestingssituatie hebben, minder sociaal contact hebben dan arbeidsmigranten die een gedeelde huisvestingssituatie hebben.

Kortom moet geconcludeerd worden dat de tweede hypothese van dit onderzoek wordt bevestigd door de data. Voor zowel arbeidsmigranten met een langere verblijfsintentie als voor arbeidsmigranten met een permanente verblijfsintentie, is er een significant verband gevonden met huisvestingssituatie 'appartement of huis'. Deze resultaten komen deels overeen met de bevindingen van Snel (2011), waarbij tijdelijke arbeidsmigranten vaak slechtere woonomstandigheden zouden hebben en vestigende arbeidsmigranten vaker

zelfstandige huisvesting zouden hebben. In mijn onderzoek wordt bevestigd dat arbeidsmigranten die verwachten zich voor een langere periode of permanent in Nederland te vestigen, een grotere kans hebben op het wonen in een onafhankelijke accommodatie.

Naast verblijfsintentie, is er onderzocht wat het effect is van sociaal kapitaal op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Sociaal kapitaal is opgebouwd uit de drie variabelen: sociaal contact met landgenoten, sociaal contact met andere Oost-Europeanen en sociaal contact met (autochtone) Nederlanders. Allereerst moet geconcludeerd worden, dat er geen verband is gevonden tussen sociaal kapitaal van arbeidsmigranten en de kans op het wonen in een zelfstandige kamer. Met andere woorden kan vanuit het al dan niet hebben van sociaal contact met landgenoten, andere Oost-Europeanen en (autochtone) Nederlanders, geen voorspelling gedaan worden betreft de kans op het wonen in een kamer die niet gedeeld wordt met anderen anders dan de partner. Daarnaast moet geconcludeerd worden dat het al dan niet hebben van sociaal contact met (autochtone) Nederlanders, geen invloed heeft op de kans op een bepaalde huisvestingssituatie.

Wel blijkt uit de analyses dat arbeidsmigranten die veel sociaal contact hebben met landgenoten, een kleinere kans hebben om in een appartement of huis te wonen en juist een grotere kans hebben om in een gedeelde kamer te wonen, dan arbeidsmigranten die weinig sociaal contact hebben met landgenoten. Uit voorgaande kan geconcludeerd worden dat arbeidsmigranten met 'bonding social capital' (Putnam, 2000; Putnam, 2007) of met andere woorden met sterke sociale banden (Kleinhans e.a., 2007), vaker in gedeelde huisvesting zullen wonen. Daarmee is de derde hypothese van het onderzoek bevestigd. De hypothese luidt: *Arbeidsmigranten met meer 'bonding social capital' hebben een grotere kans op een gedeelde huisvestingssituatie, dan arbeidsmigranten met minder 'bonding social capital'*. Hierbij moet in gedachte gehouden worden dat 'bonding social capital' (evenals 'bridging social capital') een zeer specifieke definitie heeft in dit onderzoek en enkel betrekking heeft op het hebben van sociaal contact met landgenoten in de buurt en in de vrije tijd.

De vierde hypothese van dit onderzoek luidt: *Arbeidsmigranten met meer 'bridging social capital' hebben een grotere kans op een zelfstandige huisvestingssituatie, dan arbeidsmigranten met minder 'bridging social capital'*. Uit de analyses kan geconcludeerd worden dat arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen, een kleinere kans hebben op het wonen in een gedeelde kamer, dan arbeidsmigranten die weinig sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Dit betekent echter niet per definitie dat het vaker hebben van sociaal contact met andere Oost-Europeanen, leidt tot een grotere kans op een zelfstandige huisvestingssituatie. Zoals hierboven al genoemd hebben arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met (autochtone) Nederlanders, ook geen significant grotere of kleinere kans op het wonen in

een zelfstandige huisvestingssituatie. De conclusie die getrokken moet worden, is dat de vierde hypothese van het onderzoek niet ondersteund wordt door de data.

Een opvallend resultaat is het verband tussen het hebben van sociaal contact met andere Oost-Europeanen en de kans op het wonen in een caravan of tent. Arbeidsmigranten die vaker sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen, hebben een grotere kans op het wonen in een caravan of tent dan arbeidsmigranten die weinig sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Variabelen als 'woonduur' en 'plaats huisvesting' lijken niet meer relevant om de kans te voorspellen op het wonen in een caravan of tent. Er is hier echter sprake van een endogeniteitsprobleem. Er bestaat kennelijk een positief en significant verband tussen sociaal contact met andere Oost-Europeanen en huisvestingssituatie 'caravan of tent'. Het is echter niet logisch dat arbeidsmigranten met veel sociaal contact met andere Oost-Europeanen daardoor een grotere kans zouden hebben op het wonen in een caravan of tent. Het is eerder denkbaar dat arbeidsmigranten die in een caravan of tent wonen, op een camping of op het land van een werkgever zullen wonen, waar zij juist in contact komen met andere Oost-Europeanen.

Tot slot is er in deze scriptie onderzoek gedaan naar het verband tussen de manier waarop arbeidsmigranten huisvesting organiseren en hun huisvestingssituatie. De eerste conclusie die hierbij getrokken wordt, is dat wanneer arbeidsmigranten huisvesting organiseren via familie of vrienden, zij een kleinere kans hebben om in een appartement of huis te wonen, dan wanneer de huisvesting georganiseerd wordt via formele kanalen. Daarnaast hebben arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau of de werkgever ook een kleinere kans op het wonen in een appartement of huis, dan arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via formele kanalen. De tweede conclusie die getrokken kan worden, met betrekking tot de organisatie van huisvesting, is dat het organiseren van huisvesting zowel via familie of vrienden als via een uitzendbureau of de werkgever, leidt tot een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer. Uit het onderzoek van Walz e.a. (2010), blijkt ook dat er een relatie bestaat tussen het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau en het delen van de huisvesting met anderen. In deze scriptie wordt bevestigd dat het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau, de kans op het wonen in gedeelde huisvesting vergroot. Verder lijkt er een verband te bestaan tussen het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau of werkgever en het wonen in een caravan of tent. Het verband verdwijnt echter door het 'sterke' verband tussen sociaal contact met andere Oost-Europeanen en het wonen in een caravan of tent. In dit laatste geval is er echter sprake van een endogeniteitsprobleem, waardoor het effect van sociaal contact met andere Oost-Europeanen op huisvestingssituatie 'caravan of tent' wordt overschat.

De vijfde en laatste hypothese van dit onderzoek is: *Arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau wonen vaker in een caravan of tent en/of delen vaker de woning met anderen anders dan de partner, dan wanneer zij huisvesting organiseren via familie of vrienden of formele kanalen.* Deze hypothese wordt bevestigd door de data. Arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau of werkgever, hebben namelijk een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer en op het wonen in een caravan of tent, dan arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via formele kanalen. Daarnaast hebben arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via familie of vrienden ook een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer, dan arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via formele kanalen. Geconcludeerd mag worden dat er een duidelijk onderscheid bestaat tussen het organiseren van huisvesting via familie of vrienden of via een uitzendbureau of werkgever aan de ene kant en het organiseren van huisvesting via formele kanalen aan de andere kant.

Na het bespreken van de houdbaarheid van de hypothesen van dit onderzoek, wordt nu kort herhaald welke variabelen van belang zijn betreffende het voorspellen van de kans op het wonen in een bepaalde huisvestingssituatie. Allereerst kan geconcludeerd worden dat arbeidsmigranten met een lange of een permanente verblijfsintentie een grotere kans hebben op het wonen in een appartement of huis, dan arbeidsmigranten met een onduidelijke verblijfsintentie. Daarnaast wordt de kans kleiner als men vaker sociaal contact heeft met landgenoten en wanneer men de huisvesting georganiseerd heeft via familie of vrienden of via een uitzendbureau of werkgever. Van de controlevariabelen, blijken verblijfsduur, geslacht, kennis van de Nederlandse taal en land van herkomst relevante variabelen te zijn. Arbeidsmigranten die sinds langere periode in Nederland zijn en arbeidsmigranten die Nederlands kunnen spreken, hebben een grotere kans op het wonen in een appartement of huis. Daarnaast hebben vrouwen en arbeidsmigranten uit Polen en Roemenië een grotere kans op deze huisvestingssituatie, dan mannen of arbeidsmigranten uit Bulgarije.

Wat betreft de huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer', kan geconcludeerd worden dat geen van de afhankelijke variabelen van dit onderzoek een voorspelling kunnen doen over de kans om in een zelfstandige kamer te wonen. Enkele controlevariabelen hebben daarentegen wel een significant verband met deze huisvestingssituatie. Allereerst hebben arbeidsmigranten die in een stedelijk gebied wonen een grotere kans om in een kamer te wonen die zij niet delen met anderen dan de partner, dan arbeidsmigranten die in landelijk gebied wonen. Daarnaast hebben mannen, arbeidsmigranten met een lagere leeftijd en arbeidsmigranten afkomstig uit Bulgarije, een grotere kans om in een zelfstandige kamer te wonen.

Arbeidsmigranten hebben een grotere kans om in een gedeelde kamer te wonen, wanneer zij een korte verblijfsintentie hebben, in vergelijking met arbeidsmigranten met een onduidelijke verblijfsintentie. Daarnaast hebben arbeidsmigranten ook een grotere kans om in een gedeelde kamer te wonen wanneer zij vaker sociaal contact hebben met landgenoten en minder vaak sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Wat betreft de organisatie van huisvesting, hebben arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via familie of vrienden en via een uitzendbureau of werkgever een grotere kans op het wonen in een gedeelde kamer. Tot slot blijken een lager uurloon, geslacht (man) en een hogere leeftijd voorspellende variabelen te zijn betreffende de kans op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meer personen anders dan de partner.

Tot slot kan er over het voorspellen van de kans op het wonen in een caravan of tent, geconcludeerd worden dat enkel de variabele 'sociaal contact met andere Oost-Europeanen' relevant lijkt te zijn. Juist het hebben van sociaal contact met andere Oost-Europeanen, zorgt er voor dat arbeidsmigranten een grotere kans hebben op het wonen in deze huisvestingssituatie. Dit laatste is echter onwaarschijnlijk. Er is met andere woorden sprake van een endogeniteitsprobleem. Het is aannemelijker dat het wonen op een camping of land van een uitzendbureau of werkgever, leidt tot het in contact komen met andere Oost-Europeanen. Wel hebben arbeidsmigranten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau of werkgever, een grotere kans op het wonen in een caravan of tent.

De centrale vraagstelling van deze scriptie is: *Kan de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa verklaard worden door verblijfsintentie, sociaal kapitaal en de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren?* Geconcludeerd moet worden dat de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten deels verklaard kan worden door de verblijfsintentie van deze arbeidsmigranten. Enkel arbeidsmigranten met een lange of een permanente verblijfsintentie hebben een grotere kans om in een appartement of huis te wonen. Daarnaast hebben arbeidsmigranten met een korte verblijfsintentie een grotere kans om in een gedeelde kamer te wonen, dan arbeidsmigranten met een onduidelijke verblijfsintentie. Er spelen echter enkele endogeniteitsproblemen, waardoor de verbanden lijken te verdwijnen. Wat betreft sociaal kapitaal, hebben enkel de variabelen 'sociaal contact met landgenoten' en 'sociaal contact met andere Oost-Europeanen' significante verbanden met de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Het al dan niet hebben van sociaal contact met (autochtone) Nederlanders heeft geen effect op de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Sociaal contact met landgenoten vergroot de kans op het wonen in een gedeelde kamer en verkleint de kans op het wonen in een appartement of huis. Sociaal contact met andere Oost-Europeanen vergroot de kans op het wonen in een caravan of tent

en verkleint daarnaast de kans op het wonen in een gedeelde kamer. Bij het verband tussen sociaal contact met andere Oost-Europeanen en huisvestingssituatie 'caravan of tent', speelt er echter een endogeniteitsprobleem. Tot slot blijkt de manier waarop arbeidsmigranten hun huisvesting organiseren, zeer relevant te zijn wat betreft de huisvestingssituatie van de arbeidsmigranten. Het organiseren van huisvesting zowel via familie of vrienden als via een uitzendbureau of werkgever, vergroot de kans op het wonen in een gedeelde kamer en verkleint de kans op het wonen in een huis. Het organiseren van huisvesting via formele kanalen, zoals de gemeente, een makelaar, de krant of het internet, geeft arbeidsmigranten juist een grotere kans op het wonen in een appartement of huis en een kleinere kans op het wonen in een kamer die gedeeld wordt met één of meer personen anders dan de partner.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van deze scriptie kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan. Allereerst zullen twee aanbevelingen voor vervolgonderzoek besproken worden en daarna een aanbeveling voor beleid. Uit mijn onderzoek is gebleken dat zowel verblijfsintentie, sociaal kapitaal als de organisatie van huisvesting geen voorspelling kunnen doen betreffende de kans op het wonen in een zelfstandige kamer. Enkele controlevariabelen blijken wel van belang. De verklaarde variantie van het model blijft echter laag met een R^2 (Nagelkerke) van 0.25 (tabel 26). Dit betekent met andere woorden dat de relevante controlevariabelen 25% van de variantie van huisvestingssituatie 'zelfstandige kamer' kunnen verklaren. Kennelijk zijn er nog andere factoren die een belangrijke rol spelen. Om de reden dat bijna een kwart (22,8%) van de respondenten van dit onderzoek in een zelfstandige kamer woont, is het noodzakelijk te onderzoeken welke variabelen hier een verklaring voor bieden. Of met andere woorden welke variabelen relevant zijn bij het voorspellen van de kans dat arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa in een kamer wonen die niet gedeeld wordt met andere personen anders dan de partner. Vervolgonderzoek gericht op deze groep arbeidsmigranten zou hier meer inzichten in kunnen geven.

De tweede aanbeveling voor vervolgonderzoek, heeft betrekking op discriminatie op de woningmarkt. Uit de literatuur is meerdere malen gebleken dat arbeidsmigranten bij het zoeken naar huisvesting te maken kunnen hebben met directe en indirecte discriminatie. Om de reden dat in Nederland woonruimteverdeling plaats vindt door middel van het aanbodmodel, zouden er gelijke kansen zijn voor iedereen op de woningmarkt (Jansen, 2006: 216). Directe discriminatie op de woningmarkt lijkt zich volgens Dagevos (2009:6) in Nederland niet voor te doen. Indirecte discriminatie van arbeidsmigranten op de woningmarkt daarentegen wel (o.a. Dagevos, 2009: 6-7; Jansen, 2006: 211; Lindner, 2002: 9-10; Musterd, 1981: 317). Bijvoorbeeld doordat arbeidsmigranten vaak sinds een korte periode in

Nederland zijn en om die reden geen woonduur hebben kunnen opbouwen. Zij maken dan minder kans op een woning dan mensen die een langere woonduur hebben opgebouwd. Dit heeft naar verwachting belangrijke gevolgen voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten onder andere uit Midden- en Oost-Europa. Vervolgonderzoek zou inzichten kunnen geven betreffende de mogelijke indirecte discriminatie en wat daarbij het gevolg is voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Tot slot nog een aanbeveling voor beleid. Uit dit onderzoek is gebleken dat zowel sociaal contact als de organisatie van huisvesting belangrijke voorspellende variabelen zijn voor de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije. Beleid specifiek gericht op het onderhouden van sociale contacten met zowel landgenoten, andere Oost-Europeanen als (autochtone) Nederlanders, is waarschijnlijk niet reëel. Wel kunnen bepaalde voorzieningen op gemeente niveau sociale contacten bevorderen. Juist wat betreft de organisatie van huisvesting van arbeidsmigranten, kan wel een aanbeveling voor beleid gedaan worden. Uit het onderzoek is gebleken dat het organiseren van huisvesting via familie of vrienden of via een uitzendbureau of werkgever, in vergelijking met het organiseren van huisvesting via formele kanalen, de kans op het wonen in een gedeelde kamer vergroot en de kans op het wonen in een appartement of huis verkleint. Met andere woorden is het noodzakelijk de organisatie van huisvesting door arbeidsmigranten nader te bekijken. Inzichten moeten verkregen worden in de processen binnen uitzendbureaus en ook binnen bijvoorbeeld de gemeente. Door bepaalde woningen beschikbaar te stellen voor arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, als zijnde een tijdelijke woning of een soort opstap naar een vervolgwoning, kan het organiseren van huisvesting via een uitzendbureau tegen gegaan worden. Naar verwachting is dit zeer kostbaar en niet op korte termijn haalbaar. Wel kunnen regels of richtlijnen voor uitzendbureaus opgesteld worden waaraan zij zich moeten houden, betreffende de huisvesting van arbeidsmigranten. Met andere woorden zou er meer toezicht gehouden kunnen worden op uitzendbureaus. Vervolgens is het dan wel noodzakelijk dat er controle moet plaatsvinden op de naleving van die regels of richtlijnen. Om de huisvestingssituatie van arbeidsmigranten te kunnen verbeteren, is het noodzakelijk om bij de organisatie van de huisvesting te beginnen.

Referenties

Amersfoort, H. van (2002). Immigratie, hoogconjunctuur en uitsortering. In S. Musterd & H. Ottens, *Strijd om de stad. Sociale en economische integratie in de stedelijke samenleving* (pp. 19-32). Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Berg, N. van den, Brukman, M. & Rij, C. van (2007). *De Europese grenzen verlegd. (Eerste) evaluatie flankerend beleid vrij verkeer van werknemers MOE-landen*. Amsterdam: regioplan.

Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94(Supplement), S95-S120.

Corpeleijn, A. (2009). Werknemers uit Oost-Europa: recente ontwikkelingen. *Sociaaleconomische trends. Statistisch kwartaalblad over arbeidsmarkt, sociale zekerheid en inkomen*, 1^e kwartaal 2009, 19-22. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Dagevos, J. (red.) (2011). *Poolse migranten. De positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dagevos, J. (2009). *Ruimtelijke concentratie van niet-westerse migranten: achtergronden, gevolgen en aangrijpingspunten voor het beleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Engbersen, G., Ilies, M., Leerkes, A., Snel, E. & Meij, R. van der (2011a). *Arbeidsmigratie in vierden. Bulgaren en Roemenen vergeleken met Polen*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Engbersen, G., Leerkes, A., Grabowska-Lusinka, I., Snel, E. & Burgers, J. (2011b, nog te publiceren). A Typology of Labour Migration. On the Differential Attachments of Migrants from Central and Eastern Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*.

Engbersen, G., Leun, J. van der & Boom, J. de (2007). The Fragmentation of Migration and Crime in the Netherlands. *Crime and Justice*, 35, 389-452.

Engbersen, G., Snel, E. & Boom, J. de (2010). 'A van full of Poles': liquid migration from Central and Eastern Europe. In R. Black, G. Engbersen, M. Okólski & C. Panțiru, *A continent*

moving West? EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe (pp. 115-140). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS* (second edition). London: SAGE Publications Ltd.

Gemeente Rotterdam (2008). *Polen in Rotterdam. Een verkennend onderzoek naar de leef- en werksituatie en de (toekomst)plannen van Polen in Rotterdam*. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek.

Hechter, M. & Kanazawa, S. (1997). Sociological Rational Choice Theory. *Annual Review of Sociology*, 23, 191-214.

Howitt, D. & Cramer, D. (2007). *Statistiek in de sociale wetenschappen* (3^e ed.). Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Jansen (2006). *Bepaalde huisvesting. Een geschiedenis van opvang en huisvesting van immigranten in Nederland, 1945-1995*. Amsterdam: Aksant.

Ilies, M., Engbersen, G., Snel, E. & Leerkes, A. (2011). *Diverse Migration Patterns. Contemporary Polish, Romanians and Bulgarian Labour Migrants in Dutch Society*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Kleinhans, R., Priemus, H. & Engbersen, G. (2007). Understanding Social Capital in Recently Structured Urban Neighbourhoods: Two Case Studies in Rotterdam. *Urban Studies*, 44(5/6), 1069-1091.

Kullberg, J. (2006). Hoe lang is het wachten op witte burenen? In *Altijd een antwoord. SCP-nieuwjaarsuitgave 2006* (pp. 141-145). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Leerkes, A., Engbersen, G. & San, M. van (2007). Shadow Places: Patterns of Spatial Concentration and Incorporation of Irregular Immigrants in the Netherlands. *Urban Studies*, 44(8), 1491-1516.

Lindner, L. (2002). *Ruimtelijke segregatie van afkomstgroepen in Den Haag. Wiens keuze?* Den Haag: Bureau Discriminatiezaken.

Macionis, J. J. & Plummer, K. (2005). *Sociology. A Global Introduction* (third edition). Harlow: Pearson Education Limited.

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J.E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.

Meeteren, M. van (2010). Aspiraties en sociale activiteiten van irreguliere migranten in de Lage Landen. *Sociologie*, 6(3), 50-73.

Ogbu, J. U. (1993). Differences in Cultural Frame of Reference. *International Journal of Behavioral Development*, 16(3), 483-506.

Palloni, A., Massey, D.S., Ceballos, M., Espinosa, K. & Spittel, M. (2001). Social Capital and International Migration: A Test Using Information on Family Networks. *The American Journal of Sociology*, 106(5), 1262-1298.

Pool, C. (2003). Hedendaagse migratie van Polen naar Nederland. *Justitiële verkenningen*, 29(4), 63-80.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Putnam, R. D. (2007). *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century*. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174.

Rakodi, C. (1999). A Capital Assets Framework for Analysing Household Livelihood Strategies: Implications for Policy. *Development Policy Review*, 17(3), 315-342.

Sassen, S. (2006). *Cities in a World Economy*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Scott, J. (2000). Rational choice theory. In G. Browning, A. Halcli & F. Webster, *Understanding Contemporary Society. The theories of the present* (pp. 126-138). London: SAGE Publications Ltd.

Snel, E. (2011). Wonen en werken. In J. Dagevos, *Poolse migranten. De positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen* (pp. 81-89). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Snel, E., Burgers, J., Engbersen, G., Ilies, M., Meij, R. van der & Rusinovic, K. (2010a). *Arbeidsmigranten uit Bulgarije, Polen en Roemenië in Rotterdam. Sociale leefsituatie, arbeidspositie en toekomstperspectief*. Den Haag: Nicis Institute.

Snel, E., Pol, S. van de, Burgers, J., Engbersen, G., Ilies, M., Meij, R. van der & Rusinovic, K. (2010b). *Arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije in Den Haag: sociale leefsituatie, arbeidspositie en toekomstperspectief*. Den Haag: Nicis Institute.

Waal, J. van der (2010). Buitenlandse investeringen en internationale migratie naar Nederlandse steden. *Sociologie*, 6(4), 78-98.

Walz, G. P., Frouws, B. & Grijpstra, D. H. (2010). *Grenzen stellen. Omvang van en maatregelen tegen malafide praktijken in de uitzendbranche*. Zoetermeer: Research voor Beleid. Onderdeel van Panteia.

Weltevrede, A. M., Boom, J. de, Rezai, S., Zuidervijk, L. & Engbersen, G. (2009). *Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Een profielschets van recente arbeidsmigranten uit de MOE-landen*. Rotterdam: Risbo BV.

Wijkhuijs, L. J. J. & Jennissen, R. P. W. (2010). *Arbeidsmigratie naar Nederland. De invloed van gender en gezin*. Den Haag: Boom juridische uitgevers, WODC.

Wills, J., Datta, K., Evans, Y., Herbert, J., May, J. & McIlwaine, C. (2010). *Global Cities at Work. New Migrant Divisions of Labour*. Londen: Pluto Press.

Internetbronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek (2012). *Landelijk gebied*. Bekeken op 3 mei 2012, op <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=2377>

Centraal Bureau voor de Statistiek (2012). *Statline*. Inwoners stedelijk en landelijk gebied. Bekeken op 3 mei 2012, op

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=60039fvw&D1=0-6&D2=0,101-104,107,109-110,112-116,119,121,123-124,129-130,132-134,137-140,142-145,148,151-155,160-170,172-173,175-177,181,183-187,189,192,194-196,198-208,210,212-214,216-217,219,223,225,227-230,232-233,235-238,242-244,246-248,252-254,256-261,263-265,267-268,270,272,276-277,279-282,284,286-288,290,293,296-298,301-306,308,310-315,318,322-325,327,329-331,334-338,340-341,343-344,346-348,350-351,354-356,358-359,361-362,367,369-373,377-389,391-394,396-400,405,407-409,411-412,414,416-418,424-426,428-429,433-434,436,438,441-447,450-452,454-456,458,460-461,463-464,466,468,470-471,475-478,480-482,485-487,490-495,497-500,503-506,508-518,520,522-525,529-535,537-538,540-541,543-544,547-548,550,552-553,559,561-566,569,571,573-576,578-579,581-583,585,588-591,593-596,599-601,603-604,608-612,614-627,630-637,639-641,643-644,647-650,653-654,658-662,665,667,669-670,672,674,677-682,685-686,689,691-692,695-696,698-701,704-710,712,715-718,720,722-724,727-728&D3=13-14&HDR=T,G2&STB=G1&VW=T>

Centraal Bureau voor de Statistiek (2012). *Stedelijk gebied*. Bekeken op 3 mei 2012, op <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=2384>

Musterd, S. (juli/augustus 1981). De huisvestingssituatie van Mediterraneanen in Tilburg. Uitgewerkt naar bewonersgroep en ruimtelijke eenheid. *Stedebouw en Volkshuisvesting*. Bekeken op 24 november 2011, via <http://dare.uva.nl/document/15225>.

NOS Nieuws (12 december 2007). *Polentop over huisvesting en overlast*. Bekeken op 11 januari 2012, op <http://nos.nl/audio/297-polentop-over-huisvesting-en-overlast.html>

Regeerakkoord VVD-CDA (2010). *Vrijheid en verantwoordelijkheid*. Bekeken op 20 mei 2011, op <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/09/30/regeerakkoord-vvd-cda.html>

Volkskrant Banen (11 december 2007). *Problemen rond huisvesting Poolse werknemers besproken op Polentop*. Bekeken op 11 januari 2012, op <http://www.vkbanen.nl/banen/artikel/Problemen-rond-huisvesting-Poolse-werknemers-besproken-op-Polentop/104126.html>

Bijlage 1: Kruistabellen van mogelijke onderlinge verbanden

In dit onderzoek is er geen onderzoek gedaan naar de mogelijke indirecte verbanden tussen deze drie verklaringen. Zoals in het theoretisch kader is besproken, kunnen er wel degelijk onderlinge verbanden zijn tussen verblijfsintentie, sociaal kapitaal en organisatie van huisvesting. Ondanks dat er in deze scriptie geen onderzoek wordt gedaan naar deze onderlinge verbanden, worden hieronder wel enkele kruistabellen gepresenteerd en kort besproken. In totaal zijn er zeven kruistabellen gemaakt, zodat elk mogelijk verband tussen de drie verklaringen voor huisvestingssituatie van Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten apart in een kruistabel staat.

Er is gekozen om voor elk mogelijk verband afzonderlijk een kruistabel te maken en niet alle drie de verklaringen samen te voegen in één model. Het uitvoeren van loglineaire analyse, zou namelijk een tabel opleveren met meer dan 400 cellen. Dit is ten eerste problematisch, omdat dan een groot gedeelte van de cellen waarschijnlijk leeg zal zijn en daarnaast is het onmogelijk om een tabel met zo veel cellen te kunnen interpreteren. Het nadeel van afzonderlijke kruistabellen is echter wel, dat er geen onderzoek gedaan kan worden naar interacties van alle onafhankelijke variabelen samen.

DE eerste kruistabel heeft betrekking op de variabelen ‘verblijfsintentie’ en ‘sociaal contact met landgenoten’. In deze en de volgende kruistabellen, zijn er per kolom percentages weergegeven bij het aantal respondenten per cel. Om de tabellen overzichtelijk te houden zijn enkel de percentages van de kolommen weergegeven en niet de percentages van de rijen.

Tabel 1: verblijfsintentie en sociaal contact met landgenoten (kruistabel analyse)

	Sociaal contact met landgenoten		
	Weinig	Niet weinig, niet veel	Veel
Korte verblijfsintentie	2 (4.4%)	14 (8.7%)	100 (22.5%)
Middellange verblijfsintentie	6 (13.3%)	47 (29.2%)	98 (22.0%)
Lange verblijfsintentie	7 (15.6%)	24 (14.9%)	47 (10.6%)
Permanente verblijfsintentie	15 (33.3%)	33 (20.5%)	75 (16.9%)
Onduidelijke verblijfsintentie	15 (33.3%)	43 (26.7%)	125 (28.1%)
Chikwadraat	31.19 (df = 8, p<0.001)		
Cramer's V	0.16 (p<0.001)		
N	651		

Opvallend is dat van de respondenten die weinig sociaal contact hebben met landgenoten, de meeste een permanente of onduidelijke verblijfsintentie hebben. Bij zowel niet weinig, niet

veel en bij veel sociaal contact met landgenoten zijn de respondenten meer evenredig verdeeld over de categorieën van verblijfsintentie. De chikwadraat van bovenstaande kruistabel geeft aan dat er een verband bestaat tussen de twee variabelen en dat er met andere woorden een verschil is in verblijfsintentie tussen de categorieën van sociaal contact met landgenoten. De chikwadraat van 31.19 is bij 8 vrijheidsgraden namelijk statistisch significant ($p < 0.001$). In bovenstaande kruistabel is de Cramer's V 0.16 ($p < 0.001$). Dit betekent met andere woorden dat het verband tussen verblijfsintentie en sociaal contact met landgenoten zwak is bij een significantie niveau van kleiner dan 0.001. De waarde van een Cramer's V kan namelijk liggen tussen 0 en 1, waarbij waarde 0 staat voor geen verband en waarde 1 staat voor een perfect verband tussen twee variabelen (zie o.a. Field, 2005: 693).

Tabel 2: verblijfsintentie en sociaal contact met andere Oost-Europeanen (kruistabel analyse)

	Sociaal contact met andere Oost-Europeanen		
	Weinig	Niet weinig, niet veel	Veel
Korte verblijfsintentie	87 (19.9%)	16 (11.1%)	9 (14.8%)
Middellange verblijfsintentie	106 (24.2%)	37 (25.7%)	7 (11.5%)
Lange verblijfsintentie	53 (12.1%)	14 (9.7%)	11 (18.0%)
Permanente verblijfsintentie	77 (17.6%)	31 (21.5%)	12 (19.7%)
Onduidelijke verblijfsintentie	115 (26.3%)	46 (31.9%)	22 (36.1%)
Chikwadraat	15.19 (df = 8, p = ns)		
Cramer's V	0.11 (p = ns)		
N	643		

Deze kruistabel heeft betrekking op de variabelen verblijfsintentie en sociaal contact met andere Oost-Europeanen. Uit de kruistabel kan opgemaakt worden dat de geobserveerde frequenties en de verwachte frequenties niet overeenkomen. De verschillen kunnen tot stand gekomen zijn door toeval. De chikwadraat van bovenstaande kruistabel is namelijk 15.19 en is daarmee bij 8 vrijheidsgraden net niet significant ($p = 0.056$). Ook de Cramer's V is net niet significant ($p = 0.056$). Met andere woorden moet geconcludeerd worden dat er geen verband bestaat tussen verblijfsintentie en sociaal contact met andere Oost-Europeanen.

Tabel 3: verblijfsintentie en sociaal contact met (autochtone) Nederlanders (kruistabel analyse)

	Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders		
	Weinig	Niet weinig, niet veel	Veel
Korte verblijfsintentie	60 (28.6%)	39 (13.9%)	15 (9.6%)
Middellange verblijfsintentie	49 (23.3%)	68 (24.3%)	34 (21.8%)
Lange verblijfsintentie	15 (7.1%)	42 (15.0%)	21 (13.5%)
Permanente verblijfsintentie	18 (8.6%)	56 (20.0%)	47 (30.1%)
Onduidelijke verblijfsintentie	68 (32.4%)	75 (26.8%)	39 (25.0%)
Chikwadraat	53.53 (df = 8, p<0.001)		
Cramer's V	0.20 (p<0.001)		
N	646		

Uit deze kruistabel kan opgemaakt worden dat er een verband bestaat tussen verblijfsintentie en sociaal contact met (autochtone) Nederlanders. Dit blijkt uit de chikwadraat van 53.53, welke bij 8 vrijheidsgraden significant is ($p < 0.001$). Met andere woorden bestaan er verschillen tussen respondenten met weinig, niet weinig/niet veel en veel sociaal contact met (autochtone) Nederlanders wat betreft hun verblijfsintentie. Een Cramer's V van 0.20 ($p < 0.001$), geeft aan dat het om een zwak maar significant verband gaat. Dit betekent dat verblijfsintentie en sociaal contact met (autochtone) Nederlanders wel met elkaar samenhangen, maar dat het verband tussen deze twee variabelen zwak is.

Tabel 4: verblijfsintentie en organisatie huisvesting (kruistabel analyse)

	Organisatie huisvesting		
	Familie/vrienden	Uitzendbureau	Formele kanalen
Korte verblijfsintentie	23 (9.5%)	87 (33.3%)	6 (4.2%)
Middellange verblijfsintentie	55 (22.8%)	62 (23.8%)	35 (24.3%)
Lange verblijfsintentie	36 (14.9%)	21 (8.0%)	19 (13.2%)
Permanente verblijfsintentie	44 (18.3%)	37 (14.2%)	37 (25.7%)
Onduidelijke verblijfsintentie	83 (34.4%)	54 (20.7%)	47 (32.6%)
Chikwadraat	80.77 (df = 8, p<0.001)		
Cramer's V	0.25 (p<0.001)		
N	646		

Opvallend is dat respondenten die huisvesting organiseren via een uitzendbureau, vaak een korte, middellange of permanente verblijfsintentie hebben. Uit bovenstaande kruistabel blijkt dat er een verband bestaat tussen verblijfsintentie en organisatie van huisvesting (chikwadraat = 80.77, df = 8, $p < 0.001$). Het verband tussen de variabelen 'verblijfsintentie' en 'organisatie van huisvesting' is zwak (Cramer's V = 0.25, $p < 0.001$) zo blijkt uit de kruistabel.

Tabel 5: sociaal contact met landgenoten en organisatie huisvesting (kruistabel analyse)

	Organisatie huisvesting		
	Familie/vrienden	Uitzendbureau	Formele kanalen
Sociaal contact met landgenoten			
weinig	20 (8.4%)	6 (2.3%)	19 (13.2%)
Niet weinig, niet veel	69 (29.0%)	28 (10.7%)	61 (42.4%)
veel	149 (62.6%)	227 (87.0%)	64 (44.4%)
Chikwadraat	84.00 (df = 4, $p < 0.001$)		
Cramer's V	0.26 ($p < 0.001$)		
N	643		

Uit bovenstaande tabel 33, kan opgemaakt worden dat er een verband bestaat tussen de variabelen 'sociaal contact met landgenoten' en 'organisatie huisvesting' (chikwadraat = 84.00, df = 4, $p < 0.001$). Het verband is echter zwak (Cramer's V = 0.26, $p < 0.001$). Dit betekent dat er wel een samenhang bestaat tussen de variabelen 'sociaal contact met landgenoten' en 'organisatie huisvesting', maar niet dat respondenten uit een categorie van de ene variabele per definitie in een bepaalde categorie van de andere variabele vallen.

Tabel 6: sociaal contact met andere Oost-Europeanen en organisatie huisvesting (kruistabel)

	Organisatie huisvesting		
	Familie/vrienden	Uitzendbureau	Formele kanalen
Sociaal contact met andere Oost-Europeanen			
weinig	142 (60.4%)	204 (79.4%)	86 (60.1%)
Niet weinig, niet veel	69 (29.4%)	35 (13.6%)	38 (26.6%)
veel	24 (10.2%)	18 (7.0%)	19 (13.3%)
Chikwadraat	27.16 (df = 4, $p < 0.001$)		
Cramer's V	0.15 ($p < 0.001$)		
N	635		

Opvallend aan bovenstaande tabel is dat ongeacht de manier waarop respondenten huisvesting organiseren, de meeste respondenten weinig sociaal contact hebben met andere Oost-Europeanen. Uit de tabel kan opgemaakt worden dat er een significant verband bestaat tussen de variabelen 'sociaal contact met andere Oost-Europeanen' en 'organisatie huisvesting' (chikwadraat = 27.16, df = 4, $p < 0.001$). In dit geval is het verband tussen de twee variabelen zwak maar wel statistisch significant (Cramer's V = 0.15, $p < 0.001$).

Tabel 7: sociaal contact met (autochtone) Nederlanders en organisatie huisvesting (kruistabel analyse)

	Organisatie huisvesting		
	Familie/vrienden	Uitzendbureau	Formele kanalen
Sociaal contact met (autochtone) Nederlanders			
weinig	79 (33.3%)	111 (43.0%)	18 (12.5%)
Niet weinig, niet veel	91 (38.4%)	107 (41.5%)	78 (54.2%)
veel	67 (28.3%)	40 (15.5%)	48 (33.3%)
Chikwadraat	46.59 (df = 4, $p < 0.001$)		
Cramer's V	0.19 ($p < 0.001$)		
N	639		

De laatste kruistabel betreft de variabelen 'sociaal contact met (autochtone) Nederlanders' en 'organisatie huisvesting'. Uit de gegevens kan opgemaakt worden dat er een significant verband bestaat tussen de twee variabelen. De chikwadraat is namelijk 46.59 en dat is bij 4 vrijheidsgraden hoog genoeg om significant te zijn ($p < 0.001$). In bovenstaande kruistabel is de Cramer's V 0.19 ($p < 0.001$). Dit geeft aan dat het verband tussen de twee variabelen zwak is.

Bijlage 2: handmatige aanpassingen 'werkuren'

Rij*	Respondentnummer	Oude waarde	Nieuwe waarde
34	114	80-90	85
45	155	40-45	42
48	162	21-28	24
57	172	30-35	32
60	176	42-45	43
110	338	40-50	45
153	252	42,5	42,5
169	75	40 at night	40
181	26	35-40	37
304	921	45-50	47
315	856	40-45	42
337	624	45-50	47
426	797	30-40	35
455	1132	40-50	45
465	959	50-53	51
516	1059	40-50	45
558	1187	10,5	10,5
568	1205	8,5	8,5

*Rij betreft het nummer van de rij bij data view in het databestand

Bijlage 3: handmatige aanpassingen 'netto inkomen'

Rij*	Respondentnummer	Oude waarde	Nieuwe waarde
21	88	12,5	12,5
31	108	8,5	8,5
32	109	7,5	7,5
33	110	7,5	7,5
34	114	6,5	6,5
56	171	700-1000	850
62	185	12,5	12,5
67	203	6-7	6,5
93	254	190 (around 250-300 with tips)	190
97	261	6,5	6,5
109	337	7,20	7,20
119	410	100-150	125
125	426	8-10 euro	9
133	465	35 euro	35
134	466	40 euro	40
147	111	7,49	7,49
160	30	220 E	220
161	32	300 E	300
163	37	150 E	150
164	54	8,07	8,07
168	63	8,07	8,07
169	75	7,50	7,50
177	31	1.500	1500
178	41	6,75	6,75
180	24	6,25	6,25
182	35	5,5 E	5,5
183	69	6,25	6,25
184	123	6,25	6,25
185	140	4,70	4,70
188	438	10 euro	10
193	468	14 E	14
202	514	10-25 Euro	17,50
211	571	3.700	3700
212	572	8,43e	8,43
216	385	1350 brutto	1350
217	388	8 Euro	8
219	402	6,5 euro	6,5
221	493	5 euro	5
223	508	8,5	8,5
224	509	9,05	9,05
228	588	7,50	7,50

Rij	Respondentnummer	Oude waarde	Nieuwe waarde
229	604	7,5	7,50
233	619	9,5	9,50
237	492	7 euro	7
241	538	6,25	6,25
242	546	7,50	7,50
243	550	6,20	6,20
245	584	7,50	7,50
246	828	6,25	6,25
254	859	5,70	5,70
255	861	5,51	5,51
258	866	5,50	5,50
261	874	does not want to say	-1
262	875	200 EUR	200
264	880	8,90 EUR	8,90
265	881	5 EUR	5
266	882	190 EUR	190
267	883	5,5	5,5
275	905	8,71	8,71
276	907	8,71 e	8,71
284	938	8,70e	8,70
285	939	8,70	8,70
286	940	8,70e	8,70
287	942	8,55	8,55
288	944	8,55	8,55
289	945	8,55e	8,55
292	949	6,20	6,20
294	953	6,20	6,20
296	955	6,55	6,55
297	956	6,55	6,55
299	867	5,50	5,50
300	870	1700 EUR	1700
303	919	4,50	4,50
307	831	4,9	4,90
312	848	4,9	4,90
316	860	5,75	5,75
318	871	6,7	6,70
321	888	4,90	4,90
323	892	7,25	7,25
324	894	6.00	6
326	900	1100euro	1100
327	901	8,55	8,55
329	906	8,71 e	8,71
331	917	4,50	4,50
333	922	8,55	8,55

Rij	Respondentnummer	Oude waarde	Nieuwe waarde
335	943	8,55	8,55
340	633	6,5	6,50
341	634	6,5-7	6,75
342	636	8,50	8,50
347	645	I do not want to say it	-1
351	659	3.200 E	3200
352	660	7,50	7,50
359	680	does not want to say	-1
363	687	7,00	7
367	695	40 E	40
370	698	does not want to say	-1
371	700	7,80	7,80
372	703	18,00	18
375	707	2,400 E	2400
377	712	11,00	11
419	784	9,50	9,50
426	797	9-10	9,50
440	814	6,00	6
455	1132	I don't want to mention it	-1
		it is company secret the respondent is not allowed to comment any questions about the salary	
456	1133	the respondent does not want to discuss that question	-1
457	1154		
461	688	12,50	12,50
467	961	I do not want to say it	-1
470	964	I do not want to say it	-1
476	975	8,22	8,22
477	976	8,22	8,22
478	979	6,51	6,51
479	980	6,03	6,03
480	982	8,24	8,24
486	991	8,24	8,24
489	995	239,90	239,90
490	996	239,90	239,90
493	1001	I do not want to say it	-1
517	1061	7 euro	7
525	1076	13,50	13,50
536	993	239,90	239,90
540	1056	6,30	6,30
542	1064	800 (after housimh deduction)	800
543	1068	6,30	6,30
550	997	239,9	239,90
551	1016	6,60	6,60

Rij	Respondentnummer	Oude waarde	Nieuwe waarde
552	1019	6,60	6,60
555	1182	7,6	7,60
559	1188	8,12	8,12
561	1191	7,2	7,20
564	1194	8,13	8,13
565	1198	9,46	9,46
576	1197	5,25	5,25
577	1196	8,18	8,18
580	1218	7,5	7,50
581	1219	7,2	7,20
582	1220	8,15	8,15
589	1230	7,5	7,50
591	1232	6,5	6,50
597	1245	7,13	7,13
598	1246	8,17	8,17
599	1247	8,17	8,17
602	1225	8,24	8,24
604	1243	7,2	7,20
610	1097	6,4	6,40
616	1105	6,2	6,20
617	1106	6,2	6,20
621	1113	6,40	6,40
624	1118	7,58	7,58
629	1140	8,50	8,50
632	1150	6,20	6,20
633	1153	6,80	6,80
641	1170	6,20	6,20
642	1171	7,50	7,50
652	1162	8,50	8,50
654	1167	7,50	7,50

*Rij betreft het nummer van de rij bij data view in het databestand

Bijlage 4: vragenlijst

Questionnaire No.

Questionnaire Labour Migrants

I. GENERAL INFORMATION (Including education)

Q1. Gender

Male Female

Q2. Date of birth

day month Year

Q3. In which of these countries were you born?

☐ Poland	☐ Estonia	☐ Bulgaria
☐ Hungary	☐ Latvia	☐ Slovenia
☐ Slovakia	☐ Lithuania	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ Czech Republic	☐ Romania	

Q4. What is your citizenship?

☐ Polish	☐ Estonian	☐ Bulgarian
☐ Hungarian	☐ Latvian	☐ Slovenian
☐ Slovak	☐ Lithuanian	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ Czech	☐ Romanian	

Q5. Where have you lived in your country of origin?

(city) (region)

Q6. Do you belong to any particular religion?

☐ Christian	☐ Hinduism	☐ Jewish	☐ None GO TO Q8
☐ Islam	☐ Buddhism	☐ Other, specify <input type="text"/>	

Q7. How often do you attend service at a house of worship (church, mosque, or temple)?

☐ A few times a week	☐ 1 or 2 times a month	☐ Never
☐ Weekly	☐ 1 or 2 times a year (major religious holidays)	

Q8. What is the highest level of education that you have received? SEE ANSWER SHEET NR.1

☐ None (GO TO Q11)	☐ High school	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ Primary education	☐ University	
☐ Secondary education	☐ Still studying for <input type="text"/>	

Q9. During the above-mentioned education, what did you specialise in?

Q10. How many years of formal schooling did you receive in total (starting with 6-7 years old, except language and other non-degree courses)?

Total years formal education, of which years in the Netherlands

II. HOUSING/ACCOMODATION

Q11. In which municipality/city do you currently live?

Q12. Since when have you lived in the above-mentioned municipality/city?

Since / (month / year)

Q13. Have you formally subscribed with the local authorities (GBA)?

☐ Yes (GO TO Q15)	☐ No	☐ Do not want to answer (GO TO Q15)
		☐ Do not know (GO TO Q15)

Q14. Why not?

Q15. What is your postal code?

☐ <input type="text"/> (postal code)	☐ Do not know	☐ Do not want to answer
--	-----------------------------------	---

Q16. In which neighbourhood do you currently live?

☐ <input type="text"/>	☐ Do not know	☐ Do not want to answer
--	-----------------------------------	---

Q17. Why did you choose this neighbourhood? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR. 2

☐ It is close to work	☐ Availability of shops, bars, cafes from my home country	☐ It was chosen for me (for instance by the employer)
☐ It is close to family/friends	☐ Populated with fellow nationals	☐ I ended up here by chance
☐ Availability of cheap housing	☐ Good transport facilities	☐ Other, specify <input type="text"/>

Q18. Since when do you live at your current address?

Since / (month / year)

Q19. What is your current living situation? SEE ANSWER SHEET NR.3

I live in a room (I share kitchen/bathroom with other people)

- A1. In a (big) building in a housing complex
- A2. In a hotel/ hostel/ pension
- A3. In a house, apartment
- A4. In a recreation complex or vacation house
- A5. Other, specify

In an independent accomodation (with own kitchen/bathroom)

- B1. In a house
- B2. In an apartment
- B3. In a studio
- B4. Other, specify

In a caravan or tent

- C1. In a camping
- C2. On the land of my employer
- C3. Other, specify
- D. Other, specify
- Do not want to answer

Q20. Is your accommodation (A, B, C or D above) equipped with:

Electricity	☐ Yes	☐ No
Gas	☐ Yes	☐ No
Warm water	☐ Yes	☐ No
Toilet for own use	☐ Yes	☐ No
TV	☐ Yes	☐ No
Fire escape	☐ Yes	☐ No

Q21. With how many flat mates (other than your partner) are you sharing your living space? (Multiple choice)

- I share a bedroom with other persons, *other than my partner*
- I share my accommodation with other persons *in total, including my partner*

Q22. From which country do the people you share your living space with come from? (Multiple choice)

☐ same country as myself	☐ Other, specify <input type="text"/>	☐ Do not want to answer
☐ the Netherlands	☐ do not know	

Q23. In how many different municipalities/cities have you lived so far in the Netherlands (including present one)?

municipalities/cities

Q24. Why did you choose to live in these municipalities/cities? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.4

	Earlier stay	Availability of work	Presence family member(s)	Presence friends	Presence co-nationals	Housing possibilities	Cheap housing	Close to work	Coincidence	Other, specify
Present P1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Municipality P2	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Municipality P3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Municipality P4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
Municipality P5	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>

Q25. At how many different addresses have you lived so far (including present one)?

addresses

INTERVIEWER: Fill in details regarding each address in the NL (present and past):

	Municipality	Period (in months)	Type (see A, B, C, D from Q19)	Owner or Tenant	Living costs per month (0 if free)	Rent cost per month (the sum out of the living costs, 0 if free)	Number of rooms, excluding kitchen, toilet bathroom
Present	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 3	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 4	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 5	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 6	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 7	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 8	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Address 9	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Q26. With whom are you currently living together/have lived before? Please specify total number of people. I have lived with: (Multiple choice)

	IMMEDIATE FAMILY				OTHERS			other
	alone	partner/spouse	children	parents	native Dutch	friends non-Dutch	co-nationals	
Present	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 2	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 5	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 6	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 7	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 8	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Address 9	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q27. From whom are you currently renting your current accommodation?

☐ It is a social housing
☐ From landlord (private housing)
☐ From employer | ☐ From employment agency
☐ Sublet from a tenant
☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ N.a. |
|--|---|

Q28a. How did you find your accommodation and who helped you finding it?

Q28b. Interviewer: tick off in the list below the respondent's answer. If you have done so, please go to Q29. If the respondent's answer is not clear, then ask the question again: how did find your current accommodation? I have found it through:

☐ my partner (moved in with him/her)
☐ family
☐ friend/acquaintances | ☐ employer
☐ municipality GO TO Q30
☐ I do not have accommodation yet GO TO Q30 | ☐ real estate agent
☐ other intermediary
☐ work agency | ☐ newspaper/ Internet
☐ asked around
☐ Other, specify |
|--|---|--|---|

Q29. Do you think your accommodation has been organized legally or illegally? Please explain.

Q30. Are you satisfied with your current living arrangements? SEE ANSWER SHEET NR.5

☐ very dissatisfied
☐ dissatisfied
☐ neither satisfied nor dissatisfied | ☐ satisfied
☐ very satisfied
☐ do not know/do not want to say |
|---|---|

Q31. How important is for you a different or better home? Tell us how important each of the below-mentioned aspects is to you, and whether you are willing to pay more for these options. SEE ANSWER SHEET NR.6

	Important?			Would you pay more?	
	unimportant	neutral	important	Yes	No
A cheaper accommodation	☐	☐	☐	☐	☐
A bigger accommodation	☐	☐	☐	☐	☐
An accommodation that is better maintained	☐	☐	☐	☐	☐
An accommodation with more outdoor space (terrace or garden)	☐	☐	☐	☐	☐
An accommodation with more privacy	☐	☐	☐	☐	☐
An accommodation with less people	☐	☐	☐	☐	☐
An accommodation only for myself (and my family)	☐	☐	☐	☐	☐
Better neighbourhood	☐	☐	☐	☐	☐
Closer to work	☐	☐	☐	☐	☐
Other, specify <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

III. COMING TO THE NETHERLANDS

We would like to ask you a few questions about the first time you came to the Netherlands. This can be for your present job, but perhaps you have already worked in the Netherlands before. Thus, the following questions are about the first time you came to the Netherlands in order to work, and not as a tourist or visitor.

Q32. When did you come for the first time to the Netherlands?

/ (month / year)

Q33. Why did you choose for the Netherlands? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.7

☐ I was asked by my employer	☐ better housing possibilities
☐ availability of work in the Netherlands	☐ Dutch culture
☐ higher salary in the Netherlands	☐ it is close to my home country
☐ in order to live with family members	☐ good social services
☐ I have friends/acquaintances here	☐ for my own education and training
☐ other co-nationals live here	☐ English language
☐ lower living costs	☐ German language
☐ better working conditions	☐ Other, specify
☐ for the education of my children	<input type="text"/>

Q34. When you first came to the Netherlands, did you come alone?

No Yes (GO TO Q36)

Q35. With whom did you come to the Netherlands the first time you came here? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.8

☐ with my partner	☐ with friends/acquaintances
☐ with my partner and children	☐ with other labour migrants
☐ with family	☐ Other, specify
	<input type="text"/>

Q36. When you first came to the Netherlands, did you receive practical information regarding the following? (Multiple choice)

☐ housing	☐ stay/ residence	☐ work	☐ daily matters	☐ Other, specify	☐ Nothing GO TO Q38
				<input type="text"/>	

Q37. From whom did you receive this information about the Netherlands? According to your opinion, was that sufficient information?

	From whom	What kind of information	Sufficient?
1.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	☐ Yes ☐ No
2.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	☐ Yes ☐ No
3.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	☐ Yes ☐ No
4.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	☐ Yes ☐ No
5.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	☐ Yes ☐ No

Q38. Did you miss information that retrospectively turned out to be important?

Yes, namely
 No

Q39. Upon arrival to the NL, did you receive any kind of support ?

Yes No (GO TO Q41)

Q40. From whom and what kind of support?

	Yes / No	Please specify (Information, practical help etc):
Family members in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Family members in home country	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Friends (co-nationals) in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Friends (other than co-nationals) in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Neighbours in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Other co-nationals in Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Friends in home country	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Employer in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Business partner in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Migration organisation in Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Governmental organisation in the Netherlands	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Other, specify <input type="text"/>	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>

Q41. During your stay in the NL, have you received any information or support from one of the following organisation?

	Yes/No	Information about	What kind of support?	How many times (in total)?	How did you obtain the info? 1. Searched myself 2. Offered 3. Both
Local government	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Public housing corporation	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Chamber of Commerce (KvK)	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Trade Union	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Church/mosque	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
School	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Community centre	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
General practitioner /hospitals	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Lawyer, aid office	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Employment agency	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Q42. During your stay in the NL, did you have any contact with one of the following organisations?

	Yes / No	How often (in total)
Social assistance office	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Health practitioners/hospitals	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Public housing corporation	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Landlord (private person)	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>
Police	☐ Yes ☐ No	<input type="text"/>

Q43. If you had contact with any of the above, what was it about? Please describe your last such contact.

IV. PRESENT LABOUR MARKET SITUATION (Incl. permits and Insurance)

Remarks

We would like to ask you a few questions about your present labour market situation. By this we mean the period of time since you began working for your present employer. Regarding self-employed and free-lancers, we are referring the period of time since you have been active in the Netherlands. If you are engaged in several activities, we are referring to the activity which on an average provides you with the most working hours per week. **We call this your primary job.** If you are currently unemployed, we are interested in the **last job** you have had in the Netherlands, during your present stay. In the questions where we refer to **your present stay in the Netherlands**, we refer to the last period of time since you came to the Netherlands to live and stayed uninterrupted, excluding weekends and holidays up to a month.

Q44. When has your present stay in the Netherlands started?

/ (month / year)

Q45. At present, what is your situation in the NL? (Multiple choice). By employment agency we mean a company which provides workers to other companies SEE ANSWER SHEET NR.9

☐ paid employee through employment agency GO TO Q46	☐ self-employed (own business) GO TO Q46
☐ paid employee through other intermediary GO TO Q46	☐ work with an informal/verbal contract GO TO Q46
☐ paid employee, with a temporary contract GO TO Q46	☐ work in own household (housewife or -man)
☐ paid employee, with a permanent contract GO TO Q46	☐ without job, searching for job
	☐ student or pupil
	☐ Other, specify <input type="text"/>

Q45b. Have you already had a job in the Netherlands during your present stay, which you have lost?

Yes, GO TO Q46 and subsequent questions by using the JOB WHICH YOU HAD AND LOST in the Netherlands

No, because I just arrived and did not find a position yet (GO TO Q111)

No, because I came with my family and only work in my own household (GO TO Q111)

No, because (GO TO Q111)

Interviewer: If the respondent currently does not work but he/she has worked before in the Netherlands, ask all following questions by using his/her last job (either formal or informal). **Afterwards, please proceed to Q111**

Tick off here if the following questions relate to the last position of the respondent

Q46. Please specify all your current full-time jobs and part-time jobs/activities. The job where you engage the highest number of working hours is your PRIMARY job. (If the respondent currently does not work, then ask about the LAST position the respondent has had in the Netherlands)

	Profession/ occupation	Sector *	Municipality	1. paid employee 2. self-employed 3. both	Average number of hours per week (incl. overtime)	Net income per)	Type of contract **
Primary / last job				☐		☐ hour ☐ day ☐ week ☐ month	☐
2.				☐		☐ hour ☐ day ☐ week ☐ month	☐
3.				☐		☐ hour ☐ day ☐ week ☐ month	☐
4.				☐		☐ hour ☐ day ☐ week ☐ month	☐
5.				☐		☐ hour ☐ day ☐ week ☐ month	☐

*Sectors 1) agriculture and gardening 2) construction 3) industry (metal industry, food, furniture, textile, etc) 4) Transport and storage 5) business services highly skilled (e.g. ICT) 6) business services back office (e.g. cleaning) 7) hospitality, recreation and catering 8) care (nursing) 9) Retail (in a shop) 10) wholesale 11) childcare and education 12) Arts, culture and entertainment 13) other, specify .

**Type of contract: 1 - permanent employment contract; 2 - temporary employment contract; 3 - work through an employment agency; 4 - verbal contract (without work permit, without paying taxes); 5 - paid employee through other intermediary; 6 - self-employed (own business);

Q47. How did you find your job(s)? *

Primary job	2nd job	3rd job	4th job	5th job

* Job found through 1) family, friends, acquaintances in NL 2) co-nationals in NL 3) family, friends, acquaintances in home country 4) advertisement in a public space (billboard, posters) 5) internet, 6) newspaper add 7) employment agency in NL 8) employment agency in country of origin 9) was asked directly 10) approached company directly 11) started own business 12) Other, specify

Q48. What do you mainly do in your primary job? (give a brief description of your duties/content of your primary job)

Q49. Does your primary job match your training and work experience?

☐ No, my work is at a higher level than what I've trained for	☐ No, I have trained for something else
☐ No, my work is at a lower level than what I've trained for	☐ Yes, it is at the same level

Q50. When have you arranged/found your primary job?

☐ before arriving in the Netherlands	☐ after arriving in the Netherlands
--	---

Q51. Which of the above-mentioned jobs (see Q46) would you least like to lose?

☐ primary job	☐ 2nd	☐ 3rd	☐ 4th	☐ 5th	☐ Other, specify
					<input type="text"/>

Q52. Why is that? Give the most important reason why you do not want to lose this job.

☐ Most stable	☐ Provides most of my income	☐ It gives most working hours	☐ I like it the most	☐ Other, specify
				<input type="text"/>

Q53. In your primary job, are you directly employed by (if interviewee cannot answer this question please ask, by whom do you get paid in your primary job?)

- a company producing goods or providing services
- an employment agency providing labour services to other businesses GO TO Q56
- Other intermediary GO TO Q56
- Other, specify GO TO Q59 (for instance a private household, institution, NGO)

Q54. What does the company you work for mainly produce or do (at your workplace)?

Q55. What is the nationality of your 'manager' (the person who supervises your day to day work) of the company that you currently work for?

☐ Dutch	☐ same nationality as myself	☐ do not know	☐ Other, specify
<input type="text"/> |
|-----------------------------|--|-----------------------------------|--|

GO TO Q61

Q56. What does the company that your intermediary has arranged for you, usually produce or do?

Q57. What is the nationality of the owner of the employment agency that has found work for you?

☐ Dutch	☐ same nationality as myself	☐ do not know	☐ Other, specify
<input type="text"/> |
|-----------------------------|--|-----------------------------------|--|

Q58. Can you please estimate how many people work through the employment agency that has found work for you?

- workers employed in total by the employment agency, including workers of my nationality.
- Do not know

GO TO Q61

Q59. What does your company/organization produce or do?

Q60. What is the nationality of your manager (the person who supervises your day to day work)?

☐ Dutch	☐ same nationality as myself	☐ do not know	☐ Other, specify
<input type="text"/> |
|-----------------------------|--|-----------------------------------|--|

Q61. How many hours do you work per week? (excluding overtime)

hours

Q62. What are your working hours? (Multiple choice)

- regular, 40 hours/week during the day
 part-time hours/week during the day
 during evenings
 during the night
 during the weekends

I work in shifts, namely

Other, specify

Q63. How are you being paid (Multiple choice)?

- via my Dutch bank account
(GO TO Q65)
 via bank account in my home country

cash

Other, specify

Q64. Do you have a Dutch bank account?

- Yes
 No, why?

Q65. Do you ever do any overtime work which you would regard as paid or unpaid?

- Yes No GO TO Q67

Q66. How many hours of paid and unpaid overtime do you usually work per week?

- hours of paid overtime per week, at Euros per hour of overtime
 hours of unpaid overtime per week
 I do not count

Q67. How many days off do you have per month?

- Weekends Sundays I work weekends and I have free days/month Other, specify

Q68. What was the longest time that you have been without any kind of job since you last came to the Netherlands?

- weeks months
 N.a.

Q69. Has it ever happened (in the Netherlands) that you were paid less than the agreed amount or you did not receive any payment at all?

- No, I have always received the agreed payment Yes, I have been paid less than agreed times Yes, I did not receive payment at all times

The next questions are only for the respondents which work in employed positions (PRIMARY JOB). If the respondent is self-employed, GO TO Q78

Q70. What is your net wage per hour/day/month? Multiple choice

☐ per hour: _____ euro (net)	☐ per month: _____ euro (net)
☐ per day: _____ euro (net)	☐ per production quantity: _____ euro (net) per _____
☐ per week: _____ euro (net)	

Q71. Is your salary according to your wish/expectance?

Yes No, my salary is higher than expected No, my salary is lower than expected

Q72. What was this expectation based on? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.10

☐ contract/agreement with the employer	☐ information from the media (newspaper, radio, TV) in my home country
☐ contract or agreement from work agency	☐ information from friends/family in the Netherlands
☐ information received from organisations in my home country	☐ Other, specify _____

Q73. Do you receive other benefits next to your salary from your primary job?

Yes No (GO TO Q75)

Q74. Do you receive the following benefits next to your salary?

	No	Yes, free	Yes, deducted from my salary	Yes, I do not know how it is paid for
a. Meals	☐	☐	☐	☐
b. Housing	☐	☐	☐	☐
c. Accident insurance	☐	☐	☐	☐
d. Paid holidays	☐	☐	☐	☐
e. Paid sick leave	☐	☐	☐	☐
f. Free transportation to and from work	☐	☐	☐	☐
g. Training	☐	☐	☐	☐
h. Health Insurance	☐	☐	☐	☐
i. Paid visits to my country of origin	☐	☐	☐	☐
j. Free Dutch lessons	☐	☐	☐	☐
k. other, specify _____	☐	☐	☐	☐

Q75. Do you have a paper contract signed by both parties: your employer and yourself, for your primary job?

Yes Do not know
 No Do not want to answer

Q76. Are you being paid according to CAO (collective agreements) regulations?

Yes Do not know
 No Do not want to answer

Q77. Do you know whether all the income taxes are being paid by your employer?

Yes Do not know
 No Do not want to answer

If you have arrived here by using the lost job of the respondent, please proceed to Q111

Next questions are for respondents who own their own business (self-employed)
Other respondents please go further to Q115.

Q78. What kind of company do you own?

Q79. Why have you chosen to become self-employed?

Q80. Have you formally register your company (with the local authorities, Chamber of Commerce etc.)? (Multiple choice)

☐ Yes, in the Netherlands	☐ No (GO TO Q82)	☐ do not know (GO TO Q82)
☐ Yes, in home country	☐ do not want to answer (GO TO Q82)	

Q81. Since when have you been registered?

Since / (month / year)

Q82. What type of legal entity have you established for your company?

☐ One-person business	☐ BV (limited liability company)
☐ VOF (Incorporated partnership)	☐ Other, specify <input type="text"/>

Q83. How did you learn about the relevant information with regard to the Dutch law and regulation? Via (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.11

☐ Chamber of Commerce in home country	☐ organisations in home country, specify <input type="text"/>
☐ Chamber of Commerce in the NL (KvK)	☐ business relations in NL
☐ family in the NL	☐ business relations in home country
☐ friends/acquaintances in NL	☐ other, specify <input type="text"/>
☐ organisations in NL, specify <input type="text"/>	

Q84. Do you have a business partner?

☐ Yes	☐ No (GO TO Q87)
---------------------------	--------------------------------------

Q85. Who is your business partner?

☐ my spouse	☐ other family member (s)	☐ my best friend/other friend(s)	☐ Other, specify <input type="text"/>
------------------------------------	--	---	--

Q86. What nationality does your business partner have? (Multiple choice)

☐ same as myself	☐ Other, specify <input type="text"/>
---	--

Q87. Could you please tell us something regarding the economic activity in which you are active?

Q88. Why did you choose this area of activity?

Q89. Are you facing a big amount of competition?

☐ Yes	☐ No	☐ Do not know
---------------------------	--------------------------	-----------------------------------

Q90. Who are your main competitors?

☐ fellow countrymen	☐ other migrants	☐ Other, specify
☐ other Eastern Europeans	☐ native Dutch	<input type="text"/>

Q91. What do you do in order to overcome the competition?

Q92. How many customers/clients do you currently have?

☐ 1 client	☐ 5-10 clients	☐ >15 clients
☐ 1-5 clients	☐ 10-15 clients	☐ Other, specify
		<input type="text"/>

Q93. Who are your main customers/clients?

☐ companies	☐ governmental organisations
☐ private persons	☐ Other, specify
<input type="text"/>	

Q94. How do you find your customers/clients? Through (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.12

☐ friends/acquaintances/family	☐ own business contacts
☐ employment agency, name it: <input type="text"/>	☐ they find me
☐ add in newspaper, name the newspaper: <input type="text"/>	☐ Other, specify
<input type="text"/>	

Q95. What is the nationality of most of your customers/clients?

☐ fellow countrymen	☐ other migrants	☐ Other, specify
☐ other Eastern Europeans	☐ native Dutch	<input type="text"/>

Q96. Do you notice the impact of the financial crisis on your industry?

☐ Yes, explain <input type="text"/>	☐ No (Go to Q98)
---	--------------------------------------

Q97. How are you dealing with it?

Q98. Do you have contact with people in your home country that are important for your company here in the NL?

☐ Yes	☐ No (GO TO Q101)
---------------------------	---------------------------------------

Q99. Who in your home country is important for your company? (Multiple choice)

☐ spouse	☐ acquaintances	☐ other, namely
☐ family member	☐ business contacts	<input type="text"/>

Q100. In what way are these contacts important for your company? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.13

☐ financially (capital)	☐ business management	☐ back office services
☐ information supply	☐ supply with customers/clients	☐ Other, specify
		<input type="text"/>

Q101. With which of the following issues are you experiencing difficulties at this time?

finance and credit	☐ Yes ☐ No
language	☐ Yes ☐ No
discrimination and prejudice	☐ Yes ☐ No
knowledge, experience, expertise	☐ Yes ☐ No
finding clients	☐ Yes ☐ No
personnel	☐ Yes ☐ No
housing	☐ Yes ☐ No
policy and regulation	☐ Yes ☐ No
Other, specify	☐ Yes ☐ No
<input type="text"/>	

Q102. What was your turnover in the past year? In Euros. SEE ANSWER SHEET NR.14

☐ less than 10.000	☐ 100.000 to 150.000	☐ 400.000 to 500.000
☐ 10.000 to 25.000	☐ 150.000 to 200.000	☐ more than 500.000
☐ 25.000 to 50.000	☐ 200.000 to 250.000	☐ Do not want to answer
☐ 50.000 to 75.000	☐ 250.000 to 300.000	☐ Do not know
☐ 75.000 to 100.000	☐ 300.000 to 400.000	

Q103. What was your net profit last year? (Turnover minus purchases and costs) SEE ANSWER SHEET NR.15

☐ less than 5.000	☐ 40.000 to 50.000	☐ Do not want to answer
☐ 5.000 to 10.000	☐ 50.000 to 75.000	☐ Do not know
☐ 10.000 to 20.000	☐ 75.000 to 100.000	
☐ 20.000 to 30.000	☐ 100.000 to 150.000	
☐ 30.000 to 40.000	☐ more than 150.000	

Q104. Do you pay income tax? If yes, in which country is that?

☐ Yes, in <input type="text"/> (country)	☐ No	☐ do not know	☐ Do not want to answer
--	--------------------------	-----------------------------------	---

Q105. Did you hire personnel (paid by you, we are not referring to other self-employed who collaborate with you)

☐ Yes <input type="text"/> (how many)	☐ No (GO TO Q108)
---	---------------------------------------

Q106. What is the nationality of the majority of your employees?

☐ fellow countrymen	☐ other migrants	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ other Eastern Europeans	☐ native Dutch	

Q107. How do you find your personnel? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.16

via friends / acquaintances in: ☐ the Netherlands ☐ country of origin	☐ Yes, describe <input type="text"/> ☐ No
via employment agency, specify name: <input type="text"/>	☐ Yes, describe <input type="text"/> ☐ No
via advertisement in newspaper, specify name: <input type="text"/>	☐ Yes, describe <input type="text"/> ☐ No
I use my own business contacts in: ☐ the Netherlands ☐ country of origin	☐ Yes, describe <input type="text"/> ☐ No
Other, specify <input type="text"/>	☐ Yes, describe <input type="text"/> ☐ No

Q108. Are you a member of an association?

☐ Yes, explain which one <input type="text"/> where <input type="text"/>	☐ No
---	--------------------------

Q109. Are you member of a business organisation/confederation?

☐ Yes, explain which one <input type="text"/> where <input type="text"/>	☐ No
---	--------------------------

Q110. What do you hope the future holds for your current business? What do you want to achieve in the next 5 years?

The next questions are for job-seekers. Other respondents please GO TO Q115 If you have arrived here by using the lost job of the respondent, please proceed to Q111

Q111. Since when have you been out of a job?

Since / (month / year)

Q112. How/where are you looking for a job? Through (Multiple choice): SEE ANSWER SHEET NR. 17

☐ family, friends, acquaintances in NL ☐ compatriots (family, friends, acquaintances) in NL ☐ family, friends, acquaintances in home country	☐ advertisements in public spaces (billboard, posters) ☐ advertisements in newspaper ☐ internet ☐ work agency in NL	☐ work agency in home country ☐ approach companies ☐ start own business ☐ Other, specify <input type="text"/>
---	--	--

Q113. Where was your last job undertaken?

☐ In the Netherlands	☐ in my home country	☐ Other, specify <input type="text"/>
--	--	---

Q114. Please tell us a little about the terms and conditions owing to which you have lost your last job:

N.a.

Q114b. Do you find it difficult to get a job in the Netherlands?

Yes, specify
 No, specify

Permits and Insurances

Q115. Have you ever received any unemployment benefits in the Netherlands since you last came here?

Yes, specify No Do not want to answer

Q116. Have you ever received any other benefit payments from the government in the Netherlands since you last came here?

Yes, specify No Do not want to answer

Q117. Do you have a valid work permit?

Yes N.a. Do not know
 No Do not want to answer

Q118. Do you have a SOFI number?

Yes Do not want to answer (GO TO Q120)
 No (GO TO Q120) Do not know (GO TO Q120)

Q119. Since when have you had a SOFI number?

since day month Year

Q120. Do you have health insurance? (Multiple choice)

Yes, in the Netherlands Yes, in the Netherlands and my home country No
 Yes, in my home country Yes, somewhere else, namely I do not know

Q121. Are you paying into a pension system?

Yes, specify:
 in the Netherlands No
 in my home country Do not want to answer
 in the Netherlands and my home country Do not know

V. WORK AND MIGRATION HISTORY (in the Netherlands and other EU15) (EU 15: Austria, Belgium, Denmark, Germany, Greece, Finland, France, Italy, Ireland, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Spain, Sweden, the United Kingdom)

Q122. When did you leave for the first time your home country in order to work in another old EU (EU15) member state?

1st migration (year)

Q123. Before your present stay in the Netherlands, did you live in another old EU member state (EU15), the Netherlands included?

Yes No (GO TO Q136)

If the respondent has worked in an old EU member state (including the Netherlands), before his current stay in the Netherlands. History of employment at the time of migration and inbetween

Q124. In which country did you work, when was this, in which sectors, and what kind of work did you do/perform? (SEE ANSWER SHEET NR. 18)

	A. Country	B. Period (from-to)	C. Reasons for choosing country: 1. Employment 2. Availability of family members 3. Availability of friends/acquaintances 4. Distance from my country of origin 5. Asked by employer 6. Other, specify...	D. Status in the labour market: 1. Employed formally 2. Employed informally 3. Unemployed with benefit 4. Unemployed without benefit 5. Both employed informally and unemployed with benefit 6. Education 7. Military conscription 8. Child care 9. Pension 10. Other. Specify .	E. Character of employment/activity: 1. Employee full time 2. Employee part-time 3. Employer 4. Self-employed 5. Work in own farm 6. Helping member of a family 7. Other... Specify	F. Sector* (See description under question)	G. How did you find this job? ** (See description under question)	H. Formal contract/ Registered in the Chamber of Commerce 1. yes 2. no 3. I do not know/ I do not remember	I. Type of contract *** (See description under question)	J. Average number hours/week (incl. overtime)	K. Job/workplace position **** (See description under question)	L. Profession
1. 1st Migration (I)												
2. Activity/ job inbetween 1st and 2nd migration (II)												
3. 2nd Migration (III)												
4. Activity/ job inbetween 2nd and 3rd migration												
5. 3rd Migration												
6. Activity/ job inbetween 3rd and 4th migration												
7. 4th Migration												
8. Activity/ job inbetween 4th and 5th migration												
9. 5th migration												

* F. Sector 1) agriculture and gardening 2) construction 3) industry (metal industry, food, furniture, textile, etc) 4) Transport and storage 5) business services - highly skilled (e.g. ICT) 6) business services - back office (e.g. cleaning) 7) hospitality, recreation and catering 8) care (nursing) 9) Retail (in a shop) 10) wholesale 11) childcare and education 12) Arts, culture and entertainment 13) other, specify .

** G. How did you find this job? 1) family, friends, acquaintances in NL 2) co-nationals in NL 3) family, friends, acquaintances in home country 4) advertisement in a public space (billboard, posters) 5) internet, 6) newspaper add 7) employment agency in NL 8) was asked directly 9) approached company 10) placed an add 11) started own business 12) Other, specify.....

*** I. Type of contract: 1) permanent employment contract 2) temporary employment contract 3) work through an employment agency 4) verbal contract (without work permit, without paying taxes)

**** K. Job/workplace position: 1) I supervise the others/ I am a manager/ supervisor/ principal in a company where I am employed 2) I am supervised by the others where I am employed 3) I supervise the others in my own company/ business 4) Other, specify .

(I) 1st Migration: the first time you left your home country in order to live and work abroad.

(II) Activity/ job inbetween 1st and 2nd migration: the period if time in your home country between the first and the second time you wend abroad in order to live/work

(III) 2nd Migration - the second time you left your home country in order to live and work abroad

The following questions are for respondents that come from Poland, Lithuania, Estonia, Latvia, Hungary, Check Republic, Slovakia or Slovenia (which became EU members in 2004) and have worked before in EU15. Others go to Q128

	Before May 2004	Between May 2004 and May 2007	After May 2007
Q125. Have you had a valid residence permit during that period of time?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ N.a.	☐ N.a.
Q126. Have you had a valid work permit during that period of time (TWV in the NL)?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ N.a.
Q127. Did you perform any work based solely on a verbal contract with your employer?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never

GO TO Q134

The following questions are for respondents that come from Bulgaria and Romania (which became EU members in 2007) and have worked before in EU15, others go to Q131

	Before Jan. 2007	After Jan. 2007
Q128. Have you had a valid residence permit during that period of time?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ N.a.
Q129. Have you had a valid work permit during that period of time (called TWV in the NL)?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never
Q130. Did you perform any work based solely on a verbal contract with your employer?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never

GO TO Q134

The following questions are for respondents that come from other Middle-Eastern European countries, such as Ukraine, Byelorrussia, Serbia, Croatia, etc. (non-EU country) and have worked in EU15 before coming to the Netherlands, others go to Q134

Q131. Have you had a valid residence permit during that period of time?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never
Q132. Have you had a valid work permit during that period of time (called TWV in the NL)?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never
Q133. Did you perform any work based solely on a verbal contract with your employer?	☐ Yes, always ☐ Yes, sometimes ☐ No, never

The following questions are for those who have previously worked without a valid work permit

Q134. What were your most important reasons to work without a valid work permit? (write down answer)

- N.a.

The following questions are for those who have previously done work based solely on a verbal contract with their employer

Q135. What were your most important reasons in order to do this? (write down answer)

- N.a.

VI. LABOUR MARKET SITUATION IN THE COUNTRY OF ORIGIN

We would like to ask you a few questions about your labour market situation in your country of origin before you left for the first time (before the 1st migration) in order to work abroad in an EU15 member state

Q136. What was the situation in your home country before you left for the first time in order to work abroad in an EU15 member state? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR.19

☐ employed, temporary contract	☐ housewife/man (GO TO Q142)
☐ employed, permanent contract	☐ unemployed, searching for a job (GO TO Q142)
☐ self-employed (own business)	☐ student or pupil (GO TO Q142)
☐ employed, via work agency	☐ Other, specify
☐ work with an informal/verbal contract ^{Q46}	<input type="text"/>

Q137. In which sector(s) did you work in your country of origin? (Multiple choice.) SEE ANSWER SHEET NR. 20

☐ agriculture/fisheries and gardening	☐ care (nursing and care)	☐ wholesale
☐ construction	☐ transport and storage	☐ childcare and education
☐ industry (metal industry, food, furniture, textile, etc)	☐ business services - back office (e.g. cleaning)	☐ arts, culture and entertainment
☐ hospitality, recreation and catering	☐ business services - highly skilled (e.g. ICT)	☐ Other, specify
☐ retail	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Q138. What was the content of your last job in your home country?

Q139. What is the difference between your present salary and the salary in you country of origin? (in Euro)?

x times more
 x times less
 do not know
 do not want to say
 N.a.

For those who were self-employed in their home country, others go to Q142

Q140. What kind of company did you own/are you still owning?

Q141. Do you still own the company?

Yes
 No
 partly % share

VII. MARRIAGE AND CHILDREN

Q142. Which of the following situations applies to you?

☐ married	☐ divorced (GO TO Q150)
☐ partner, not married	☐ widow/widower (GO TO Q150)
☐ single (GO TO Q150)	☐ Other, specify <input type="text"/> (GO TO Q150)

Partner

Q143. Where does your partner live?

☐ we live together in NL (GO TO Q146)	☐ he/she lives in the country of origin
☐ he/she lives somewhere else in the NL (GO TO Q146)	☐ Other, specify <input type="text"/>

Q144. Are you planning to bring your partner over to the Netherlands?

☐ Yes, as soon as possible	☐ maybe, I am not sure
☐ Yes, I do not know yet when	☐ No, never (GO TO Q146)

Q145. Under what circumstances, would you bring your partner to the Netherlands?

Q146. What is the nationality of your partner?

☐ Polish	☐ Bulgarian	☐ Romanian	☐ Other, specify <input type="text"/>
------------------------------	---------------------------------	--------------------------------	---

If your partner lives in the Netherlands but is not Dutch: (Other respondents please GO TO Q150)

Q147. Did you come together with your partner to the Netherlands

Yes
 No, my partner came months later
 No, I came months later
 N.a.

Q148. Does your partner have a paid job at the moment?

Yes
 No (GO TO Q150)

Q149. Could you tell us what kind of work your partner has, for how many hours during the week does he or she work and where he or she works?

Profession/Job	Sector	Municipality	Average number of hours per week (incl. overtime)
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Children

Q150. Do you have children?

Yes
 No (GO TO Q165)

Q151. How many children do you have under 18 years of age?

children
 All my children are older than 18 (GO TO Q165)

Q152. This refers to children younger than 18 years:

	Age	Place of residence	School /work/both
Oldest	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Second	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Third	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Fourth	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Fifth	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Sixth	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Seventh	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Eighth	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ninth	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Tenth	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Q153. Were do you children live? (Multiple choice)

In the NL (GO TO Q161)
 In my country of origin
 Other, specify

Q154. Who takes care of your children while you are in the Netherlands? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR. 21

Children live on their own
 Family member(s)
 Day care (outside school)

Children are home alone
 Friends/acquaintances
 Other, specify

My partner
 Grandparents

Q155. Are you planning to bring your children to the Netherlands?

Yes, as soon as possible
 maybe, I am not sure yet

Yes, do not know yet when
 No, never GO TO Q157

Q156. Under which circumstances would you bring your children to the Netherlands? (please motivate your answer)

Q157. Have (some of) your children ever been to the Netherlands?

Yes
 No (GO TO Q165)

Q158. Was this for holidays or was it for a longer period of time?

Longer period of time
 Only during vacation (GO TO Q165)

Q159. Did your children go to school in the Netherlands or did they work here? (Multiple choice)

They went to school
 They worked here
 None of these

Q160. Why aren't your children no longer in the Netherlands?

GO FURTHER TO Q165

Q161. Do your children attend school in the Netherlands?
 Yes, since No
Q162. Do your children speak Dutch?
 Yes, (quite) fluent Yes, just a little No, just a few words No, not at all
Q163. Your children's friends are mainly:
 children with the same nationality children with different nationalities mainly Dutch children
Q164. Who takes care of your children while you are working (Multiple choice)? SEE ANSWER SHEET NR. 22

☐ Children live on their own	☐ Family member(s)	☐ Day care (outside school)
☐ Children are home alone	☐ Friends/acquaintances	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ My partner	☐ Grandparents	

VIII. PARTICIPATION IN THE DUTCH SOCIETY AND LANGUAGE PROFFICIENCY**Q165. How often do you have contact with people from your own country and other countries? SEE ANSWER SHEET NR. 23**

	never	almost never	sometimes	often	very often	n.a
- (native) Dutch at work	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- co-nationals at work	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- other East-Europeans at work	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- other migrant groups <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<hr/>						
- (native) Dutch in the neighbourhood	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- co-nationals in the neighbourhood	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- other East-Europeans in the neighbourhood	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- other migrant groups <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<hr/>						
-(native) Dutch in your free time	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- co-nationals in your free time	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- other East-Europeans in your free time	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- other migrant groups <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q166. Do you have contact with native Dutch outside your workplace?
 Yes No (GO TO Q169)
Q167. How many native Dutch friends/acquaintances do you have?
 between 1 and 5 between 5 and 10 between 10 and 20 more than 20 other, namely (write down number)
Q168. How have you met them?

GO FURTHER TO Q171**Q169. Do you have an explanation for the fact that you do not have any native Dutch friends/acquaintances?**
 Yes, namely No
Q170. Would you like to have contact with native Dutch?
 Yes, motivation No, motivation

Q171. Apart from work, with whom do you spend most of your free time with (apart close family): SEE ANSWER SHEET NR. 24

☐ labour migrants from my country of origin	☐ settled migrants from my country of origin	☐ native Dutch
☐ labour migrants from other countries, specify: _____	☐ settled migrants from other countries, specify: _____	☐ Other, specify _____

Q172. To what extent do you agree with the following statements about your relationship with the native Dutch population you meet in your daily life? SEE ANSWER SHEET NR. 25

	completely agree	agree	Neither agree nor disagree	Disagree	completely disagree
They help me if I need help	☐	☐	☐	☐	☐
They make me feel welcome	☐	☐	☐	☐	☐
They want to be my friends	☐	☐	☐	☐	☐
They treat me as an equal	☐	☐	☐	☐	☐
They invite me into their homes	☐	☐	☐	☐	☐
They want us for our work, but not to stay	☐	☐	☐	☐	☐
They have prejudices towards foreigners	☐	☐	☐	☐	☐

Q173. Are you currently a member of one of the following organisations, institutions and associations in the Netherlands? If yes, how often do you visit them? Are you a visitor, a member or volunteer (SEE ANSWER SHEET NR. 26)?

	1. yes 2. was in the past 3. never	where(country/city)	How often? 1. daily 2. once/week 3. once/month 4. less than once/month 5. other .	Involved as: 1. visitor 2. member 3. volunteer 4. member and volunteer 5. other
School/university	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Language classes	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Sports club	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Migrant organisations	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Church, mosque etc	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Community centre or neighbourhood association	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
other <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Q174. To what extent do you need the following facilities? Would you also use these facilities if you would have to pay for them? SEE ANSWER SHEET NR. 27

	Need?			Also if not for free?	
	very much	a little	No	Yes	No
Dutch language course	☐	☐	☐	☐	☐
Dutch culture course	☐	☐	☐	☐	☐
Facilities to meet native Dutch	☐	☐	☐	☐	☐
Facilities to meet fellow countrymen	☐	☐	☐	☐	☐
Facilities to meet other eastern European migrants	☐	☐	☐	☐	☐
other <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐
other <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

Q175. Could you please indicate how often and in which manner you keep yourself informed about news and developments in the Netherlands and in your country of origin? SEE ANSWER SHEET NR. 28

	Daily	Once per week	Once per month	Less than once per month	Never
Dutch news					
Colleagues	☐	☐	☐	☐	☐
Friends	☐	☐	☐	☐	☐
internet	☐	☐	☐	☐	☐
TV	☐	☐	☐	☐	☐
Radio	☐	☐	☐	☐	☐
Newspapers	☐	☐	☐	☐	☐
Home country news					
Colleagues	☐	☐	☐	☐	☐
Friends	☐	☐	☐	☐	☐
internet	☐	☐	☐	☐	☐
TV	☐	☐	☐	☐	☐
Radio	☐	☐	☐	☐	☐
Newspapers	☐	☐	☐	☐	☐

Dutch language

Q176. Do you speak Dutch?

Yes, (quite) fluent
 Yes, just a little
 No, just a few words
 No, not at all (GO TO Q178)

Q177. How often do you speak the following: SEE ANSWER SHEET NR. 29

	never	almost never	Sometimes	often	Very often
Dutch at work with your boss/manager	☐	☐	☐	☐	☐
Dutch at work with your colleagues	☐	☐	☐	☐	☐
Dutch in your free time with friends/acquaintances	☐	☐	☐	☐	☐

Q178. Do you want to learn/improve your Dutch?

Yes, very much
 Yes
 No
 No, not really

Motivation

Q179. Do you speak other languages next to your mother tongue? If yes, what is the level of your proficiency? SEE ANSWER SHEET NR. 30

	Yes, (quite) fluently	Yes, just a little	No, just a few words	No, not at all
1. <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
2. <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
3. <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
4. <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

Q180. Which language do you speak most often at work with your boss/manager?

N.a.

Q181. Which language do you speak most often at work with your colleagues?

N.a.

Q182. Which language do you speak most often with your friends/acquaintances?

Q183. Did you attend Dutch language classes or in another way learned Dutch? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR. 31

☐ Yes, I have attended a Dutch language course in my home country for <input type="text"/> months	☐ No, I studied Dutch by myself (GO TO Q186)
☐ Yes, I have attended a Dutch language course in the Netherlands for <input type="text"/> months	☐ No, I already speak Dutch (GO TO Q186)
☐ Yes, I have attended a Dutch language course at my work in the NL for <input type="text"/> months	☐ No (GO TO Q186)

Q184. Who was the organiser of the class? (Multiple choice)

☐ Local government	☐ Private initiative
☐ Migrants organisation	☐ Other, specify <input type="text"/>

Q185. Did you have to pay yourself for the Dutch language course? (Multiple choice)

Yes, euro
 No, the course has been paid for by
 do not know (yet)

Q186. Would you like to learn (more) about the Dutch culture?

Yes, very much
 Yes
 No
 Maybe, in the future

Motivation

IX. TRANSNATIONAL TIES

Q187. How many times in a year do you visit your home country?

times a year N.a (GO TO Q191)

Q188. By which mode of transportation do you travel back and forth to your home country? (Multiple choice). I travel by:

private car
 plane
 public transport, specify
 Other, specify

Q189. How many weeks per year do you spend in your home country?

weeks per year

Q190. What are the reasons for you to travel back and forth to your home country? (Multiple choice):

work
 holidays
 to visit family/friends
 Other, specify

Q191. How often are you in contact with you family back home?

each day
 Once per week
 once per month
 less than once per month
 Never

Q192. How often are you in contact with you friends and acquaintances back home?

each day
 Once per week
 once per month
 less than once per month
 Never

Q193. In which manner do you keep contact with family and friends back home and how often is that?

	Family	Friends
via regular mail	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month
by phone	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month
Sms/mms	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month
email	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month
Chat	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month
Skype	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month
Other, specify <input type="text"/>	<input type="text"/> times per month	<input type="text"/> times per month

INTERVIEWER: If the respondent does not use some of these modes, fill in 0 times/month

Q194. Are you supported financially by relatives or friends back home or in the NL?

No, never Yes, sometimes Yes, regularly Yes, often

Q195. Are there people you support financially either fully or partially?

I do support financially family members or friends
 I do not support any of my family members or friends (GO TO Q201)

Q196. Where do the people you support live?

in the Netherlands	In my country of origin	elsewhere
Adults <input type="text"/>	Adults <input type="text"/>	Adults <input type="text"/>
☐ Family <input type="text"/>	☐ Family <input type="text"/>	☐ Family <input type="text"/>
☐ Friends <input type="text"/>	☐ Friends <input type="text"/>	☐ Friends <input type="text"/>
Children <input type="text"/>	Children <input type="text"/>	Children <input type="text"/>

Q197. Please specify who they are, how often you transfer money to them and the amount of the average transfer:

	1. In the NL 2. Country of origin 3. Both	How often per month	Average sum	Donation or Loan?
Parents (in laws)	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Children	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Partner	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Siblings	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Cousins	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Uncles	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Friends	☐	☐	<input type="text"/>	☐
Other, specify <input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>	☐

Q198. How much money do you send per year to your family, friends or others?

euro per year euro per month

Q199. What proportion of your total (weekly, monthly) income do you spend in order to support your family, friends or others?

about %

Q200. Could you tell what the money is used for? (Multiple choice) SEE ANSWER SHEET NR. 32

☐ Daily necessities	☐ Education
☐ Repayment of debt	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ Investments in <input type="text"/>	

Q201. Do you invest in your home country?

Yes, in No

Q202. Do you have your own place to live in your home country?

Yes, I rent a place No, specify (I live with my parents/sold my house)

Yes, I own a place

X. HEALTH

Q203. What kind of health problems did you experience during your stay in the NL?

None (GO TO Q209)

Q204. In comparison with the past, you have health-related problems:

more often less often equally Do not know

Q205. When you are experiencing problems with your health, where do you think that these come from? (Multiple choice) (SEE ANSWER SHEET NR. 33)

☐ from work	☐ Do not know
☐ from bad housing conditions	☐ Other, specify <input type="text"/>
☐ because of stress	

Q206. Where do you go when you are experiencing health problems? (Multiple choice) (SEE ANSWER SHEET NR. 34)

☐ Family	☐ emergency room (GO TO Q208)	☐ back to home country (GO TO Q208)
☐ Friends	☐ family doctor/dentist (GO TO Q208)	☐ Other, specify (GO TO Q208) <input type="text"/>
☐ someone else from inner circle	☐ pharmacy (GO TO Q208)	

Q207. What does the help from family or friends consist of?

Q208. Have you ever made use in the NL of the following health-related services? (SEE ANSWER SHEET NR. 35)

	Yes	No	Why not	Did you have to pay?	How did you arrange it?
Family doctor/general practitioner	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>
Hospital	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>
Dentist	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>
Midwife	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>
Mental health specialist	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>
Gynaecologist	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>
Other, specify <input type="text"/>	☐	☐	☐ 1.no need ☐ 2.uninformed ☐ 3.no right to ☐ 4.too expensive ☐ 5.other, specify <input type="text"/>	☐ 1.yes, paid myself ☐ 2.yes, by insurance ☐ 3.yes, by someone else ☐ 4. did not pay	☐ 1.myself ☐ 2. family/friends ☐ 3. housemates ☐ 4.work colleagues ☐ 5.other, specify <input type="text"/>

XI. FUTURE PROSPECTS

Q209. How long do you intend to stay in the NL (in order to work)?

☐ 0 - 3 months	☐ 2 years	☐ Until my pension
☐ 4 - 6 months	☐ 3 - 5 years	☐ I want to stay in the NL forever (GO TO Q212)
☐ 7- 12 months	☐ 5 - 10 years	☐ Do not know
		☐ Do not want to answer

Q210. Can you specify on what depends the duration of your stay/permanent return to your home country?

Q211. If you don't want to live the Netherlands, would you like to go back to your home country or to another EU member state?

☐ back to home country	☐ I would like to come back to the NL in order to work	☐ Do not want to answer
☐ work in another EU country	☐ Do not know	

Q212. Under what circumstances would you return to your country of origin?

Q213. Could you mention in a few words the effects of the ongoing economic crisis on the future of the following aspects of your life:

- work
- housing
- Family members or family planning
- Other, specify

Do you know other people who would like to talk to us? Please give us their contacts

Please ask the respondent whether it is ok for you to take a picture of the place where he lives, his workplace and/or himself!

END OF INTERVIEW
THANK YOU!

LOGBOOK FOR RESEARCHERS

Interviewer(s) :	<input type="text"/>
Date of interview:	<input type="text"/> (day) <input type="text"/> (month) <input type="text"/> (year)
Municipality where interview has been taken:	<input type="text"/>
Start of interview: (hour/minutes)	<input type="text"/>
End interview: (hour/minutes)	<input type="text"/>
Name and Surname of respondent:	<input type="text"/>
Phone number of respondent:	<input type="text"/>
E-mail address of respondent:	<input type="text"/>
How did you find the interviewee?	<input type="text"/>
Besides you and the respondent, were there other people present while the interview was being taken? If so, who were these persons?	<input type="text"/>
Did these persons somehow get involved in the interview?	<input type="text"/>
How would you qualify the atmosphere during the interview?	<input type="text"/>
According to you, has the respondent understood almost all of the questions asked, most of the questions or only a small proportion of the questions that he or she has been asked?	<input type="text"/>
In which language(s) did the interview take place?	<input type="text"/>
Did the interview end before finishing the whole questionnaire? If yes, what was the reason for this?	<input type="text"/>
Do you have any comments or concerns about the conduct of the interview?	<input type="text"/>